

HARİTACI MEHMET ŞEVKİ PAŞA
V E
İKİNCİ MEŞRUTİYET ÖNCESİYLE 1908'DEN 1918 YILI SONUNA
KADARKİ ON YILLIK DÖNEMDE OSMANLI ÜLKESİ HARİTASININ
ALIMI İÇİN YAPILAN ÖRGÜTLENME VE İŞLERİN TARİH ÖZETİ

“MEŞRUTİYETİN İADE EDİLDİĞİ 1324 SENESİNDEN EVVELKİ
DEVREDE VE 1334 NİHAYETİNE KADAR SONRAKİ ON SENE
ZARFINDA MEMALİKİ OSMANİYE HARİTASININ AHZI ZİMNİNDA
YAPILAN TEŞKİLAT VE İŞLERİN HULÂSA-İ TARİHİYESİ,,

DERLEYEN VE SADELEŞTİRENLER :

Emekli Harita Mühendis Kd. Alb. Edip ÖZKALE

Emekli Harita Yarıbay Mustafa Rıza ŞENLER

Harita Genel Müdürlüğü Basımevinde Basılmıştır.

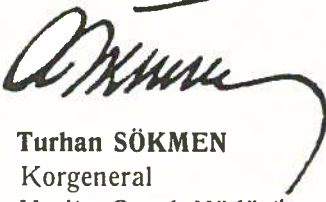
ANKARA — 1980

Ö N S Ö Z

Zamanının Jeodezi Bilginleri arasında üçüncü sıradaki yeriyle dünyaca tanınmış bulunan ve ülke çapındaki haritalarımızın yapımında Modern Haritacılığın uygulanmasında önder olan merhum Şevki Paşa'nın kişiliği ve kendisi tarafından yazılan "On Yıllık Türk Haritacılığı Çalışmalarının Özeti" hakkındaki kitabının (Bu Kitap, İtalyanlar tarafından kendi dillerine çevrilmiş ve böylelikle öteki uluslar da Türk Haritacılığı hakkında bilgi edinebilmişlerdir.) gün ışığına çıkarılması, haritacılığa ilgi duyan genç kuşaklara yararlı olacağı gibi, Türk Haritacılığının sembolü olan bu büyük insanın ruhunun şad olmasına da neden olacaktır.

Bilimsel alandaki değerli yerini bugüne dek koruyan, Türk Haritacılığının gelişme, yaygınlaşma ve tanıtılmasında önemli yeri olan bu kitap ve benzeri yeni yayınlarla Türk Haritacılığının daha da güçlenmesini diler, yazar'a tanrıdan rahmet diler, kitaptaki belge ve fotoğrafları lütfetmiş olan merhumun çocukları Sayın A. Sabri Ölçer ile Şevkiye Adalı'ya ve Haritacılık mesleğine emeği geçmiş olanlara şükranlarımı sunarım. 9 KASIM 1979

Turhan SÖKMEN
Korgeneral
Harita Genel Müdürü

نظرفرمان
۱۳۱۷

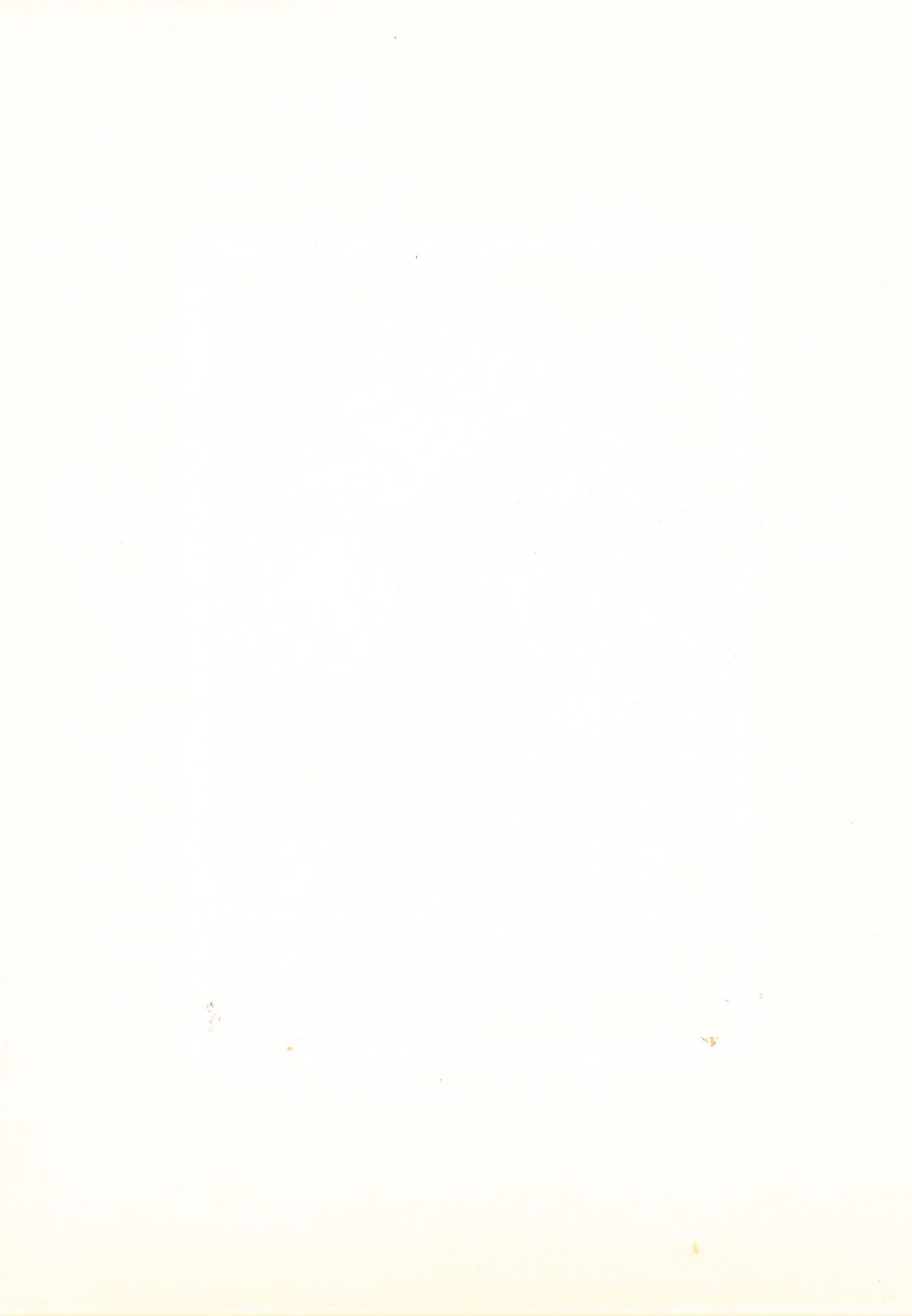
HARİTA DAİRESİNİN BİR SENE ZARFINDA
ORDUYA YETİŞDİRDİĞİ HARİTALARIN SON
ZAFERİN İKTİSABINDA DAHLİ OLMUŞ, ORDU
BU HARİTALAR SAYESİNDE HEDEFİ ZAFERE
SUHULETLE VASIL OLMUŞTUR.

1 Mart 1923

ÇAZİ M. KEMAL

Korgeneral Mehmet ŐEVKI

I. BÖLÜM

**HARİTACI MEHMET ŞEVKİ PAŞA'NIN
BELGELERLE YAŞAMI VE HAKKINDA YAZILANLAR**

Harp Okulu İkinci Sınıfında
Öğrenci İken 1885

MEHMET ŞEVKİ PAŞA

Mehmet Şevki Paşa, 1866 yılında İstanbul'da Defterdar'da doğmuştur. İlk Okulu bitirdiği sıralarda daha on iki yaşlarında iken babasını yitirmiş, öğretim ve eğitimi tümüyle annesi Emine Hanım tarafından sürdürülmüştür.

Yüksek öğrenimini Harp Okulunun teknik bölümünde yapmış olması, bilime verdiği değer ve önemle, gelecek için tasarladığı çalışmalarının bir kanıtı olmaktadır.

Batı kültürünü en iyi biçimde benimsemesi, derin düşünme, araştırma ve uygulamada başarılı olmasına neden olmuştur.

Küçük rütbeli bir subay iken o günkü geniş Türk topraklarının modern yöntemlerle haritasının yapılabileceğini düşünmesi ve çalışmalarını bu yöne çevirmesi, mesleğindeki ilk aşama sayılır.

Haritacılıkta değerli bir bilgin, uygar niteliklerin tümüne sahip olgun bir insan ve komutan örneği olan Şevki Paşa, kuşkusuz geçen yüz yılın yetiştirdiği az bulunur kişilerden biridir.

Cumhuriyet döneminin ilk Harita Genel Müdürü olmak onuruna erişen bu mutlu insan, 1926 yılında isteğiyle emekli olmuş ve bir yıl sonra da yaşamını yitirerek aramızdan ayrılmıştır.

Ne zaman harita sözü edilir, Şevki Paşa'nın adı anılır; onun anıtlanmış hayali gözler önünde canlanır.

Şevki Paşa'nın yaşam öyküsü aynı zamanda Türk modern haritacılığının bir tarihidir. Bu öyküyü kendi kaleminden birlikte izleyelim.

درجه اهلیت میاسو
۱ طرابلس
۲ بلشاعلا
۳ اعلا

ترتیباً درجه اولی تا آخری
درجه اولی تا آخری
درجه اولی تا آخری
درجه اولی تا آخری

درجه اهلیت میاسو
۱ طرابلس
۲ بلشاعلا
۳ اعلا

درجه اهلیتی

افدئ موی ایله اولمه لایحه موجودنده اولان صنفک برجه اولشدر

برنجی سنه شتر ایلینی

اسپه ترکیه حکایات منقیده صرف ترکی حسن خط ترکی املای ترکی شرط صلا

برنجی سنه شتر اولی

صرف عرب قواعد فارسی علم حال املای ترکی حسن خط ترکی حساب قوشون تلم رسم

ایکینجی سنه

نوعی حساب مختصر جزایا کلیستان املای ترکی زانچیز حسن خط ترکی حسن خط فارسی قوه قلم رسم

اوچونجی سنه

منطق و تطبیقات قواعد عربی مکمل چنا هند سنه خطی جزایا عربی قواعد عثمانی زانچیز املای ترکی حسن خط فارسی رسم

افدئ موی ایله ایسب کتیب رشدی عسکری سنه مداومته بالاده عمر قوتوندن برسنه اجرا اولنان امتحان عمومیده قرائت اولدی فی نومر اولدی

لیاقت و اهلیتی تیز ایدرک نهایتاً اجرا اولنان امتحانده مقنا اولان نومر رسم عمومی نومردن اوچونجی سنه مقدار قرائت اولدی قنده ناند اولدی ایسب

مکاتبات عدادی عسکریه و یا خود طیبیه نقله تحصیل مستحق اولدی فی بننا شوشه ادا تمامه دیدینه ورلدی

افدئ موی ایله حقند و مکبت مزور هیندنک اشوشه ادا طرف عاجز اغدند دخی مصدق اولمشدر

EYÜP Askeri Orta Okulu diploması (20 Temmuz 1880)

"Çömlekçilerde Takkeci mahallesinde 29 numaralı evde oturan merhum Tabip Yarbay Bican bey oğlu orta boylu, elâ gözlü, beyaz tenli Şevki Efendi. Yaşı 16"
"350 not toplamının tamamını alarak 13 mevcutlu sınıfının birincisi olmuştur."

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ GÖREVLERİ :

(Kendi yazdığı imzalı belgesinden aktarılmıştır.)

Teğmen : 27 Haziran 1886

İlk bilim ve tekniği Eyüpsultan Askeri Orta Okuluyla Kuleli Lisesinde öğrenerek 13. Eylül 1883 'de Piyade olarak Pangaltı Harp Okuluna girdim.

27. Haziran 1886 tarihinde diploma alarak Teğmenlikle [Sicil No: 302 (1886)-4] Harp Akademisi birinci sınıfına geçtim ve teknik bölümde olmak üzere Kurmay öğrenimine başladım.

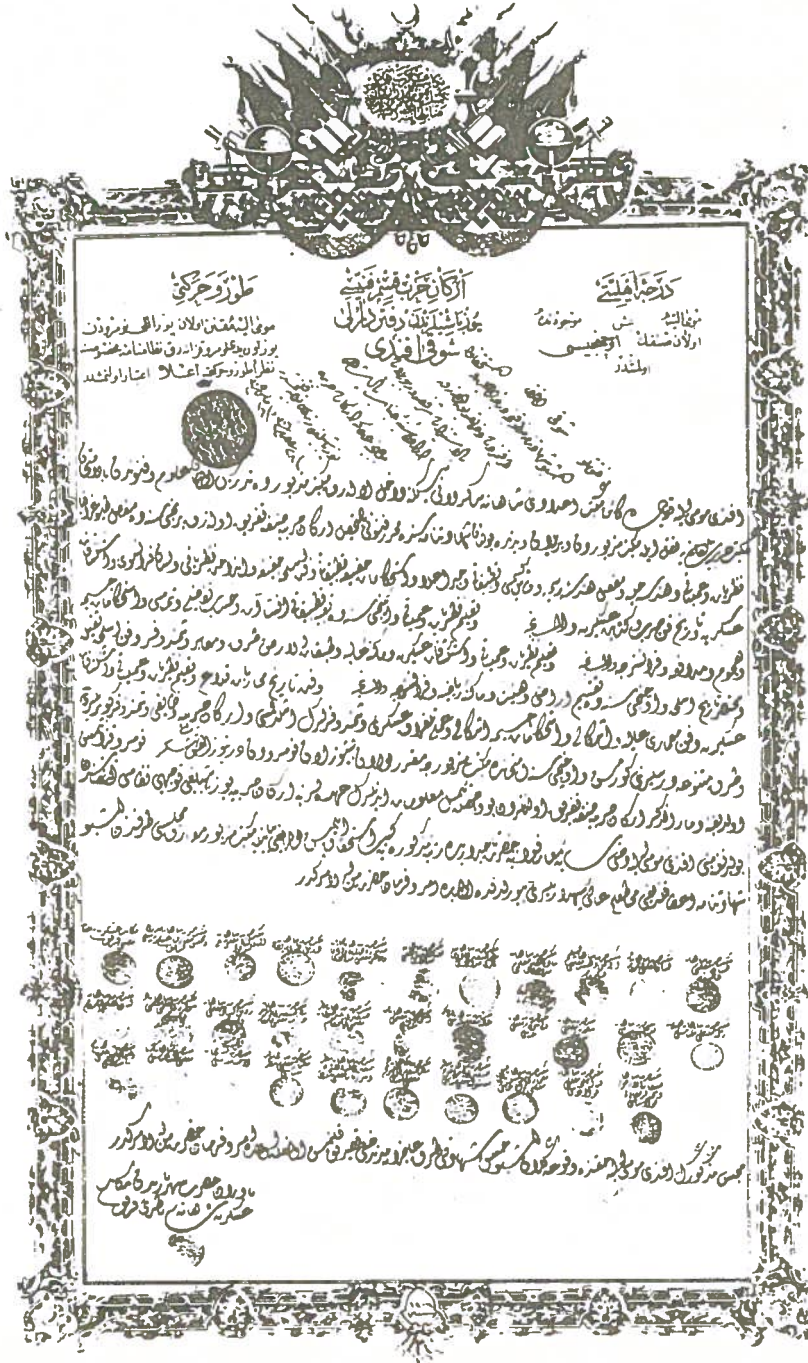
Harp Okulu Diploması (27 Haziran 1886)

Üsteğmen : 29 Haziran 1887

Üsteğmenlikle Harp Akademisi ikinci sınıfına geçtim.

Yüzbaşı : 13 Mayıs 1889

Kurmay yüzbaşı olarak okul'dan çıktım, 22 Temmuz 1889'da Topçu ve Mühendis Okullarına öğretmen olarak atandım. 10 Aralık 1890 tarihine kadar Topçu Kurmay Birinci Sınıfına Savaş Tekniği Tarihi, Topçu Harp Okulu Üçüncü sınıfına Çözümlemeli Geometri Mühendis Okulu Üçüncü sınıfına Tasarı Geometri ve Topçu Lisesi Üçüncü Sınıfına Kozmografya bilimlerini öğrettim. Bu tarihten sonra Paris'te Harp Akademisinde Kurmay öğrenimimi tamamlamak için seçildim ve 31 Ocak 1890'da Paris'e gönderildim. Bu okulda ikibuçuk yıl teorik ve uygulamalı öğrenim yaptım.

Harp Akademisi diploması (29 Mayıs 1889)

Paris'te öğrenimde iken

Soldan Sağa :

1. Kur. Yzb. Halit (Yb. iken ölmüştür.)
2. Sv. Tğm. Hakkı
3. Kur. Yb. Tevfik — Paris Ataşemiliteri (Sonradan genereal olmuştur).
4. Kur. Yzb. M. Şevki (Korg. M. Şevki ÖLÇER)
5. Kur. Yzb. Hakkı (Tuğg. H. GÜNÇAN)

Kolağası (Kıdemli yüzbaşı) : 17 Haziran 1891

Paris'te Harp Akademisinde öğrenimdeyken 17 Haziran 1891 yılında Kolağası rütbesine yükseltildim ve 15 Ağustos 1892 tarihiyle çıkan bir Pahişah buyruğu uyarınca Harp Akademisi'ni bitirdikten sonra Fransız Ordusu Askeri Coğrafya Dairesinde teorik ve uygulamalı Jeodezi tekniği öğrenimi yapmak için görevlendirildim. Öğrenimden sonra İstanbul'a dönmek üzere 27 Temmuz 1894'de Paris'ten ayrıldım. Öğrenimimi tamamlamağa, Mühendis—hane—i Berri—i Hümayun (Topçu Harp okulu'nda) öğretmen iken gönderildiğimden yine oraya dönerek Topçu ve İstihkâm İkinci sınıfına Hafif İstihkâm ve Keşif derslerini vermekle görevlendirildim. Bu arada görevimi yapmakla beraber 20 Ekim 1894'de, Osmanlı ülkesi haritasının Jeodezi tekniği ile alımı için Genelkurmay Beşinci Şubesine bağlı olarak kurulmuş olan, Harita Komisyonuna atandım. Bu komisyonun teknik işlerinin yönetilmesi için uzman olarak Fransa Askeri Coğrafya Dairesinden Yarbay Mösyö (DEFORJ) ile Yüzbaşı Mösyö (BARİSİEN) getirilmişti. Komisyonumuz Beyazıt Camii yanındaki eski Misafirhane—i Askeri (Jandarma Dairesi) binası içinde göreve başladım.

Binbaşı : 13. Kasım 1894

13. Kasım 1894 de Binbaşı'lığa yükseltildim. 27 Nisan 1896 tarihine kadar Topçu Okuluyla beraber Harita Komisyonundaki görevlerimi sürdürdüm. Bu tarihten sonra Komisyonla birlikte Eskişehir'e gittim. Komisyon'nun bu kent çevresinde yaptığı bütün Nirengi işlerine doğrudan doğruya katılarak 16. Aralık 1896'da İstanbul'a döndüm. İstibdat yönetimi döneminde her yararlı girişim verimsiz barıkıldığı gibi harita işleri de aynı başarısızlığa uğratıldı. Komisyon resmen varılmakla beraber anlamsız ve sözde nedenlerle bir daha arazi çalışmalarına çıkarılmadı. Fransız uzmanlarda olağanüstü maaşlarla boşuboşuna dört beş yıl kaldıktan sonra ülkelerine döndüler. 24. Ağustos 1898'de Bakırköy Baruthanesi arazisinin 1/1000 ölçeğiyle haritasının alımı için Kurmay Albay Ahmet ABUK Bey'in Başkanlığı altında meydana gelen kurula geçici olarak görevlendirildim ve anılan arazinin Nirengisini

Kur. Alb. Ahmet ABUK
(1919—1920 Yıllarında iki kez Harbiye
Nazırı olan Ahmet Hamdi ABUK Paşa)

Yzb. BARİSİEN
Fransa'dan getirtilen harita Uzmanı

oluşturdum. 1899 başlarında Komisyona bağlantım saklı kalmak üzere, Askeri Okullar Nezaretinin sözlü isteği üzerine, önceki Padişah döneminde anılan nezarete bağlı Mühendis Okulunda Jeodezi Tekniğini öğretmekle görevlendirildim. 4. Temmuz 1899'da Harbiye Nezaretinin (M.S.B.) uygun bulması üzerine Çifteler çiftliğinde, arazinin sulanması amacıyla açılacak kanallar için gerekli olan haritaların düzenlenmesi ve düzleme işinin yapılması için Padişah buyruğuyla iki yüzbaşıyla beraber Ağustos ortalarına doğru anılan çiftliğe gittim. Ancak, 22 Ağustos 1899'da Askeri Okullar Nezaretinin Mühendis Okulu Jeodezi Öğretmenliğinden ayrılmamın uygun olmadığına, ilişkin çıkardığı ikinci bir buyrukla İstanbul'a döndüm Eski Misafirhane-i Askeri'deki Harita Komisyonuna bağlantım devam etmek üzere anılan Mühendis Okuluna sürekli gitmeye başladım.

Kurmay Yarbaylığa yükseldiği zaman

Yarbay : 5 Ocak 1901

Askeri Okullar Nezaretinin önerisiyle Yarbay oldum. Bu tarihten 1906 yılına kadar geçen süre içinde Harita Komisyonundaki iki Fransız uzman ülkelerine döndüler, görevli Üstsubay ve subaylar da değişik nedenlerle komisyonu terkettiklerinden yalnız kaldım. Bu süre içinde Mühendis Okulunda ve ek olarak Harp Akademisi üçüncü sınıfıyla Üniversite'de Jeodezi öğretmekle beraber ülkenin ve ordunun haritaya olan zorunlu gereksinimi sürekli olarak beni düşündürdüğünden (ergeç gerekir kanısıyla) Fransa Kurmay Haritasının çiziminde esas alınmış olan (BONN) projeksiyon yöntemini Osmanlı ülkesine uygulayabilmek için üç yıl hesaplarla uğraşarak bugün bütün haritalarımızın çiziminde esas dayanak olan bir projeksiyon çizelgesi düzenledim.

Fransa'da yapılan askeri manevralarda yabancı ateşelerle birlikte.

6. Ağustos. 1907 de Fransa'nın Güney — Batı manevralarına görevlendirilerek Ağustos sonlarında onikinci ve onsekizinci Fransız Kolordularının (Angolem) yöresinde yaptıkları büyük manevralarda bulundum. 29. Mart 1908 de Avusturya ve Rumeli Demiryollarının kavuşması için Metroviçe ile Bosna sınırında bulunan (Ovaç) arasında yapılması tasarlanan bir Demiryolu'nun geçeceği yerin aranıp bulunması için o yöne gönderilen bir Teknik Kurul'a geçici olarak atandım 23. Temmuz 1908'de Hürriyet ilân edildiği zaman (Yenipazar)'da bulunmaktaydım.

Albay : 27 Temmuz 1908

27 Temmuz 1908'de Albaylığa yükseltildim. Temmuz sonunda Yenipazar'daki görevimi bitirerek İstanbul'a dönüşümde Osmanlı Ülkesi haritasının nasıl alınması gerekeceğine ilişkin ayrıntılı bir rapor hazırlayarak 11 Kasım 1908 de Genelkurmay Başkanlığına sundum. İncelendikten sonra raporumdaki öneriler benimsenerek Jeodezi ve düzenli Topoğrafya bölümlerinden oluşmak üzere eski Yedinci Şube Müdürü Zeki Paşa'nın başkanlığı altında yeni bir **Harita Komisyonu** kuruldu. Ben de Jeodezi Bölümü Müdürlüğüne atanarak Fransa Askeri Coğrafya Dairesi aracılığıyla Geometrik alet ve gereç satın alınması için 3 Temmuz 1909'da Paris'e gönderildim. Dönüşümde, 25 Ağustos 1909'da Osmanlı ülkesi haritası işine Bakırköy yönünden başladık.

ZEKİ PAŞA (Tuğg.)
Harita Komisyonu Başkanı

1909 da yeniden kurulan Harita Heyeti (Komisyon'u) Yönetici ve Personeli Genelkurmay Başkanı Ahmet İzzet Paşa ile bir arada

1910—1911 yıllarında İstanbul, Adapazarı, Eskişehir alanı üzerinde ve Edirne'de yapılan birinci ve ikinci derece nirengi işini düzenledim ve yönettim. Her tür harita alımında temel olan jeodezi tekniğine ilişkin bir kitap ile yönettiğim bölüm'e kılavuz olmak üzere bir de teknik yönetmelik yazdım. 1911 de alımı kararlaştırılan Doğu Anadolu'nun istikşaf ve Erzurum'un düzenli haritalarına esas olan seri' ve düzenli nirengilerin kurulması ve meydana getirilmesi için 14 Nisan 1912 de Erzurum'a gitmek üzere Trabzon'a hareket ettim.

Tuğgeneral : 26 Nisan 1912

26 Nisan 1912'de seri nirengi'ye ilişkin bir takım teknik konuların sonuçlandırılması için Trabzon'da bulunmaktayken Tuğgeneralliğe yükseltildim. Bundan sonra Erzurum'a giderek orada Ağustos ayı içinde görevi bitirdim. Ve İstanbul'a dönüşümde Balkan Savaşının çıkmasıyla ilân edilen Seferberlikte Zeki Paşa'nın Genelkurmay ikinci Başkanlığına geçmesi üzerine, ben de onun yerine, Harita Şubesi Müdürlüğünü geçici olarak üzerime aldım. Savaş sırasında savaş alanında bulunan birliklere gerekli olan haritaların hazırlanması ve gereken yerlere yollanması işleriyle uğraştım. Zeki Paşa'nın Harita Şubesi Müdürlüğünden tamamen ayrılması üzerine 7. Nisan 1913 ten başlayarak asıl görevim olan Nirengi Bölümü Müdürlüğüyle beraber gerek Harita Şubesinin ve gerekse ona bağlı Askeri Harita Heyetinin yönetim ve teknik işlerini yine vekâleten ve ancak doğrudan doğruya yönetmeğe başladım. 10 Şubat 1915 tarihli Harbiye Nezareti emriyle de asil olarak Harita Şubesi Müdürü ve Askeri Harita Heyeti Başkanlığına atandım. Bu süre içinde 1914 Temmuz'u başlarında genel seferberlik duyurusu yapılmış ve Ekim sonlarında Osmanlı Devleti Merkezi Devletlerle birleşerek Birinci Dünya Savaşına girmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında Orduya gerekli olan bütün haritaları zamanında basturarak istenilen makamlara ve askeri birliklere dağıttım. Biryandan da seferberlikten sonra ordu birliklerine alınan Harita Heyeti subaylarından, gereği kadarını, aynı yılın Aralık ayında geri aldım. Bu subayları araziye çıkartarak tehlike altında bulunan Çanakkale Boğazı iki yakasının haritasını tekrar yaptırmaya başladım. Öte yandan da makamımı tehlikeye koyarcasına uğraşarak Almanları Şubeme sokmamayı başardım. Bu arada Büyüteçli Teodolit ve Hatalar hakkında birer küçük kitap ile 1/200.000 ölçeğindeki istikşaf haritamızın nasıl alınıp çizileceğine ilişkin bir kılavuz yazdım. 1915 Martında düşmanın denizden Çanakkale Boğazını son derece sıkıştırması üzerine her olasılığa karşı Harita Şubesi Heyetinin değerli bütün belge ve haritalarını ve Jeodezik aletleriyle bir basım makinasını gerekli olan kartoğraf memurlarını Kütahya'ya gönderdim. Daha sonra Kütahya'ya giderek Nisan

İstanbul Harbiye Nezareti bahçesinde bir Jeodezi ölçü aletini incelerken
(30 Haziran 1914)

Berlin Harita Dairesini ziyaret (29 Temmuz 1916)

Oturanlar Soldan itibaren

1. Bnb. Joachim—Alman Kartografya Ş. Md.
2. M. Şevki Paşa
3. Berlin Ataşemiliteri Kurmay Şükrü

Ayaktakiler soldan itibaren :

1. Alman Yzb. Geister
2. Hrt. Tğm. Nail
3. Hrt. Yzb. Rıfki (Alb. TOZAN)
4. Hrt. Yzb. Sadrettin (Bnb. AKBAL)
5. Fotoğrafçı Esad
6. Bir Alman Subayı

ayı içinde Askeri Redif Dairesini ikinci bir Harita Şubesi durumuna dönüştürdüm. Gereken düzenlemeyi yaparak İstanbul'a döndüm. Kütahya Şubesi yaklaşık birbuçuk yıl sonra tekrar İstanbul'a geldi. 1915 Temmuzuna doğru Kafkas cephesindeki birliklerdeki Harita Heyeti subaylarından çoğunu da geri alarak bu cephe ile Halep yöresinde ve daha sonra aldığım deniz subaylarıyla Fırat boyunda harita işlerini tekrar başlattım. Çeşitli savaş cephelerine gerekli olan haritaların basımı ve yollanmasıyla uğraştım. 1916'da önceki yıl başlayan işleri yönetmek ve izlemekle beraber Prusya Harita Dairesini görmek, öğrenim için bu daireye gönderilen kartoğraf ve fotoğraf memurlarının görevlerini düzenliyerek bir takım aletler ve gereçler satın almak ve özellikle Potstam'daki Uluslararası Jeodezi Teknik Kurumunu ziyaret etmek üzere 27. Haziran 1916'da Berlin'e gittim. Bu kentte bulunduğum sırada (Görz) ve 30 Temmuz 1916 da Yena'ya giderek (Zeiss) fabrikalarını dolaştım. Bu fabrikalar özellikle geometrik ve gözlem aletleri yapıyla Avrupaca ünlüdür. Ağustos başında İstanbul'a döndüm. Birinci Dünya Savaşı bütün hızıyla sürmekteydi. Geçen yıl genişleterek ikinci kez bastırduğum teorik ve uygulamalı Jeodezi Kitabıma ek olarak Büyüteçli Teodolit, Nirenginin Çizimle Dengelenmesi, Hatalar Teorisi adında üç kitapçık yazıp Harita Şubesi Basımevinde bastırttım. 1917 yılı içinde, geçen yıl Medine yöresinde başlattığım işlerle beraber, Suriye ve Filistin'de ve Anadolu'yla Rumeli'nin çeşitli kesimlerinde ve daha sonra İzmir yöresinde düzenlediğim ve yönettiğim harita işleri savaş durumunun elverdiği derecede genişleyip gelişmişlerdir.

1917 yılı Eylül'ünde anlaşmalı ülkeler haritalarının alımı ve çizimi esaslarının birleştirilmesi ve Türkiye, Bulgaristan nirengilerinin bağlantısı konularında benimle görüşerek bir sözleşme yapmak üzere; Prusya Harita Dairesi Başkanı General (Von ber Trap) ın yanında Alman ve Avusturya subaylarından oluşan bir kurul geldi. Görünüşte sözleşme yapılması ve gerçekte ise Osmanlı Harita

Almanya gezisinde : 1917

Stutgrad yöresinde Birinci derece nirengi çalışmalarını izledikleri sırada.

Ortada : Şevki Paşa

En solda: Yzb. Ömer Kadri (Hrt. Gn. Md.lerinden Yük. Müh. Korg. Ö. Kadri KORAY)

Şevki Paşanın Solundakiler: Prusya Harita Dairesi Nirengi Ş. Md. Alb. Lawunhart ile Prof. Wertbrecht.

Şubesi işlerine el koymak amacıyla gelmiş olduğunu anladığım bu kurulun önerilerini ülkem için kötü ve sakıncalı gördüğümünden kibarca geri çevirdim. Bu durum karşısında geri döndüler. Bununla beraber gitmeden önce General (Von ber Trap) anılan öneriler hakkında da etraflı inceleme ve görüşmelerde bulunmaklığım için beni Berlin'e çağırdı. Bunun üzerine 27 Ekim 1917'de Balkan treniyle önce Viyana'ya giderek Avusturyalıların pek ünlü olan Askeri Coğrafya Dairesini ayrıntılarıyla inceledim. Burada özellikle fotogrametri tekniğinde elde edilmiş olan olağanüstü ilerlemeleri gördüm. Bundan sonra 11 Kasım 1917'de Berlin'e giderek General Von ber Trap ile buluşarak geçen yılkinden daha ayrıntılı bir biçimde Prusya Harita Dairesini inceledim ve Daireyi Viyana'dakinden aşağı derecede buldum. Potstam Uluslararası Jeodezi Birliği kurumuna da giderek burasını çeşitli gözlem evleriyle beraber ikinci kez daha iyi gördüm. 21 Kasım 1917'de Berlin'den hareketle (Stutgrat) ve (Münih)'e giderek bu kentlerdeki Harita Kurumlarıyla kimi teknik Müzeleri ziyaret ettim. Almanya'daki bu gezim sırasın da General Von ber Trap her zaman beraberimde gezerek Türkiye ile bir harita sözleşmesi yapmak ve Osmanlı Harita Şubesine Alman subayları sokmak amacıyla beni inandırmak ve kandırmak için son derece çalışmakta türlü çarelere başvuruyordu. Bununla birlikte kanmadım. 27 Kasım 1917 de Münih'ten hareketle on gün Viyana'da kaldıktan sonra 7 Aralık 1917 de İstanbul'a döndüm.

Şevki Paşa Prusya Harita Dairesi Başkanı ve öteki Harita Subaylarıyla birarada
(Şevki Paşa'nın solundaki General Von Bertnab'dır). 1917

Bu yıl içinde istikşaf posta'larına özgü olmak üzere Asyadaki Osmanlı toprakları İstikşaf Haritasının nasıl alınacağına ilişkin bir klavuz yazıp bastırdım. Geçen yıllardanberi Rumeli ve Anadolu'da sürmekte olan harita işlerinden başka 1918 bir yandan seri' Nirengi'nin Fırat, Dicle havzasında genişletilmesine öte yandan, daha sonra Edirne—Kırklareli sınır dolaylarında, Bulgar Nirengisine bağlanmak üzere Bakırköy'den başlayarak gayet dakik birinci dereceden bir nirengi zincirine başlattım. Mayıs ayında İzmir'e giderek bu kent yöresindeki işleri denetledim. Ülkenin çeşitli yörelerinde yapılan harita işleri gittikçe fenalaşan savaş durumunun elverdiği ölçüde ateşkes'e kadar sürebilmiştir. Bu yıl ortalarına kadar Almanlar, Harita Şubesine girmek için çeşitli biçimlerde çalışmışlar ve karşı çıktığım halde beni sıkıştırmağa ve gözdağı vermeğe kadar varan saygısızca davranışta bulunmuşlardır. 28 Ekim 1918 de Harita Şubesiyle Hey'eti, Harbiye Nezareti'ne bağlı (Harita Dairesi'ne) dönüştürülünce ben de bu dairenin başkanı oldum. 1919 yılı Mayıs'ında Yunanlıların İzmir ve çevresini acımasızca ele geçirmesi üzerine çalışmak üzere yalnız İzmir yöresinde bırakmış olduğum topoğraf postalarını da İstanbul'a getirmek zorunda kaldım. Ağustos ayında 1909' daki özel girişimim üzerine kurulan Harita Heyet'inin On Yıllık çalışmaları ve işleri hakkında bir tarih özeti yazarak bir genelge ile

ilgili makamlara ve kişilere gönderdim. 1920 yılında Harita Dairesi postaları tümüyle İstanbul'da olup arazi üzerinde hiçbir iş görülememiş olduğundan zamanımı bütün subayları yalnız kartoğrafya işlerinde çalıştırarak Milli Anadolu Ordusuna harita yetiştirmeye ayırdım. Milli harekât sırasında İstanbul'da bulunurken daireden 1921 yılı başlarında ve Haziranında 60 a yakın üst subay ve subayla 170 sandık dolusu çeşitli alet, gereç, basım makinaları ve benzerlerinin Anadolu'ya geçmelerine girişimde bulunduğum ve aracı olduğum gibi buraya gelinceye kadar da Felâh - ı Vatan Grubu aracılığıyla Milli Ordumuza, Anadolu'ya ait olmak üzere 100.000 pafta hazırlayarak gönderdim. Bu sırada Ankara'da Milli Savunma Bakanlığı Harita Dairesi Kurulmuş olup ben de bu daireye başkanlık etmek üzere Milli Savunma Bakanı (Orgeneral) Fevzi Paşa'dan 11 Temmuz 1921 tarihli telgrafla çağrı emri aldım. Yalnız Anadolu askeri harekâtı için gereken tüm haritaların

**Harita Dairesi Reisi Şevki Paşa
Hazretlerine :**

Mahsulü mesai-f âlileri olan Harita Dairesinin eşhas ve malzemesi Anadolu'ya gelmiştir. Fakat en büyük noksanı zatı kıymetdarilerinin bunların başında olmamasıdır. Daireyi eski idaresinden mahrum bırakmamak için teşrifi âlilerini rica eylerim efendim.

11. Temmuz 1337 (1921)

Milli Müdafaa Vekili
FEVZİ

Milli Savunma Bakanı Fevzi Paşa (Org.)
(Mareşal F. ÇAKMAK)

M. Şevki Paşa Kurtuluş Savaşına katılmak üzere Samsuna geldiği sırada. Aralık 1921

Oturanlar soldan, sağa :

1. Hrt. Bnb. Feridun (Alb. TARGAL)
2. M. Şevki Paşa
3. Hrt. Tğm. A. Fenni (Yb. IŞIN)

Ayaktakiler soldan, sağa :

1. Hrt. Tğm. Kemal (Tümg. YEŞİN)
2. Yzb. Zekâi (Yb.)
3. Yzb. Hüseyin Hüsnü (Alb. BEŞLİOĞLU)
4. Bir Subay.

Kurtuluş Savaşında makam odasında

basımını sağlamak amacıyla durumu Bakanlığa yazı ile bildirerek, Kasım'a kadar İstanbul'da çalışarak, 26 Kasım 1921 de denizden hareket ve Samsun yoluyla 17 Aralık 1921 de Ankara'ya gelerek göreve başladım. Geldiğimde ne yazık ki bir takım kargaşalıklar yüzünden Daire'nin eski düzenini alamamış ve işlerin yanlış yönetimle hatalı yollara saptırılmış olduğunu ve yıl içinde Yunan saldırısına karşın herhalde yapılması çok gerekli bulunan arazi işlerinden bir bölümünün tümüyle savsaklanmış ve bir bölümünün de nitelik ve nicelikçe çok düşük bir derecede yapılmış bulunduğunu gördüğümünden, Başkanlığın genel görevleriyle beraber özellikle arazi üzerinde çalışan şubelerin işlerini de ayrıntılarıyla üzerime alarak çıkan veya çıkacak bir takım engel ve zorullara karşın, çok şükür daireyi eski durumuna getirdim.

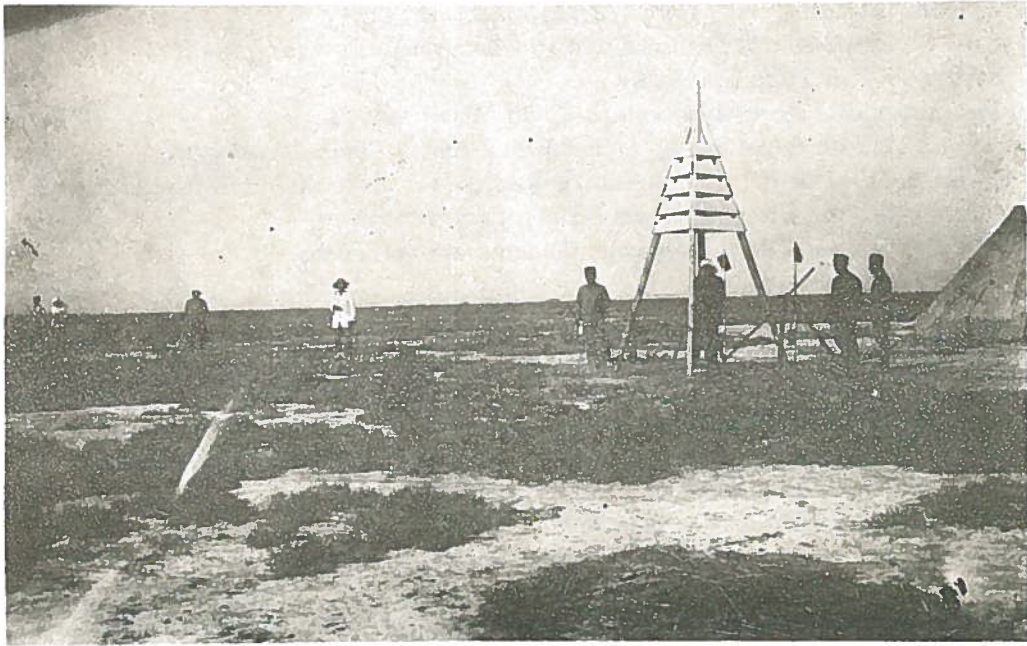
Bir Nirengi âletini incelerken

25 Nisan 1923 Çarşamba günü İzmir'e hareketinden önce Ankara garında Harita Subaylarıyla.

(x) Şevki Paşa, (xx) Kur. Alb. Adem Vasfi (YARADANAKUL)
(xxx) Top. Alb. Neş'et (Basımevi Md.)

1922 yılı nirengi ve topoğraf postalarını düzenli olarak araziye çıkarttım. İzmir'in geri alınmasından sonra bu kentin ve çevresinin 1:25.000 ölçeğindeki düzenli haritası işlerine tekrar başlattım. İzmir Belediyesinin Milli Savunma Bakanlığından çıkardığı izin üzerine gereken uzman personelle 1923 Mayıs'ında bu kente giderek Karşıyaka-İzmir'in içi Kokaryalı alanının 1:500 ölçeğiyle alınacak plânına esas olan Dakik Nirengiyi yaptırıp hazırlattım.

İzmir — Çiğli bazının ölçülmesi (1923)

Korgeneralliğe yükselen ŞEVKİ PAŞA
çalışma arkadaşlarıyla.

Oturanlar : Soldan, sağa

1. Yb. Salih
2. Şevki Paşa
3. Bnb. Fehmi (Alb.)

Ayaktakiler : Soldan, sağa :

1. Bnb. Sadrettin AKBAL
2. Ahmet Sabri ÖLÇER — Şevki Paşanın oğlu
3. Yzb. Haydar UZEL

Korgeneral : 16 Eylül 1923

Görev gereği İstanbul'da bulunmakta iken 9 Ekim 1923 tarihinde Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarlığından aldığım bir telgrafla 16 Eylül 1923 den geçerli olmak üzere Korgeneralliğe yükselme haberini aldım.

KAZANDIĞIM MADALYA VE NİŞANLAR

1. 16 Şubat 1895 de Dördüncü Osmanî Nişan
2. 13 Mart 1895 de Fransa Hükümetinin Legion d'Honneur nişanının Şövalye rütbesi
3. 15 Mayıs 1897 de Üçüncü Mecidi Nişanı
4. 17 Ağustos 1898 Yunan Madalyası, (Harita Genel Müdürlüğünde bulunan bu Madalya Belgesinin arkasına hak etmediğini yazmıştır.)
5. 14 Ekim 1903 de tebdilen Üçüncü Osmanî Nişanı,
6. 26 Ekim 1905 de Gümüş İmtiyaz Madalyası
7. 30 Kasım 1907 de Fransanın Legion d'Honneur Nişanının tebdilen (Ofisiye) rütbesi,
8. 18 Temmuz 1915 de tebdilen ikinci Mecidi Nişanı,
9. 15 Ağustos 1915 de Donanma Madalyası,
10. 21 Aralık 1915 de Gümüş Liyakat Harp Madalyası,
11. 22 Ocak 1917 de Gümüş İmtiyaz Harp Madalyası,
12. 1917 yıl içinde Alman Demirsalip Harp Madalyası,
13. 8 Mart 1917 de Harp Madalyası,
14. 23 Ağustos 1917 de tebdilen kılıncılı İkinci Mecidi Nişanı,
15. 3 Eylül 1917 de Avusturyanın Üçüncü Sınıf Askeri Liyakat Madalyası,
16. 16 Kasım 1917 de Prusya'nın Yıldızlı Kılıncılı Taç Kral Nişanının ikinci rütbesi,
17. 6 Aralık 1917 de Bronsvik Dukalığının Liyakat Madalyası,
18. İstiklâl Madalyası (Bu madalya ölümünden sonra verilmiştir.)

YAPITLARI

1. Mesail-i Cebriye : Bu kitabı çeviridir.
2. Nazari ve Ameli Taksim-i Arazi (Teorik ve uygulamalı Geodezi) İlk kez 1911 de genişletilmiş biçimiyle ikinci kez 1916 yılında yayınlanmıştır.
3. 1:200.000 Ölçeğindeki İstikşaf Haritaları Kılavuzu: 1914 yılında yayınlanmıştır.
4. Hurdebinli (Büyüteçli) Teodolit : 1916 yılında yayınlanmıştır.
5. Hatalar Nazariyatı : 1916 yılında yayınlanmıştır.
6. Nirenginin Tersimen Muvazenesi : 1916 yılında yayınlanmıştır.
7. Meşrutiyetin geri verildiği 1324 senesinden evvelki devrede ve 1334 nihayetine kadar sonraki on sene zarfında Memaliki Osmanîye Haritasının ahzı zımında yapılan teşkilât ve işlerin HULÂSA-İ TARİHİYESİ : Bu kitap 1919 yılında yayınlanmış ayrıca İtalya Coğrafya Dairesince İtalyancaya çevrilerek te yayınlanmıştır.

MADALYA VE NİŞANLARIN BELGELERİ

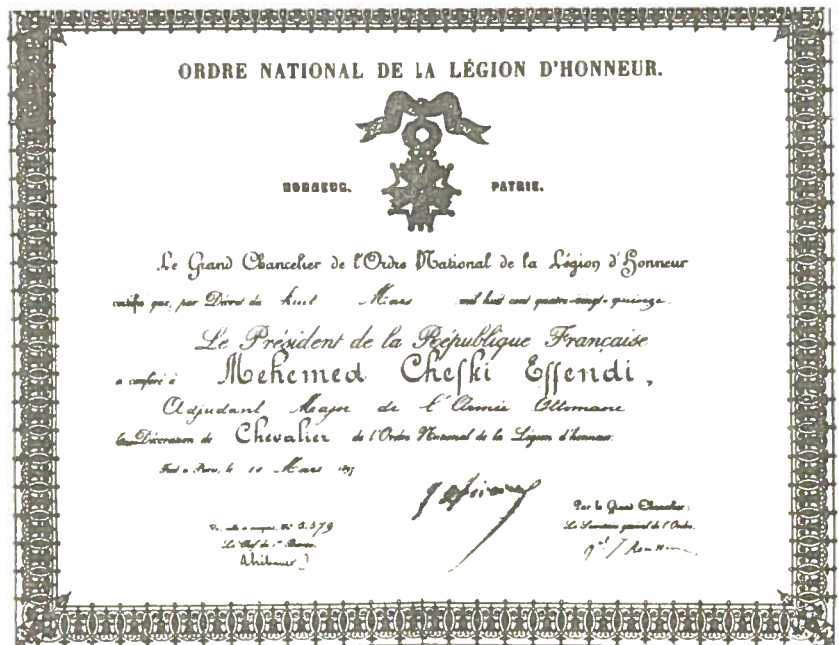
Nişan-1 Osmani beratı

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعلنا من آل محمد خير أمة أخرجت للناس
والمسلمون خير أمة أخرجت للناس

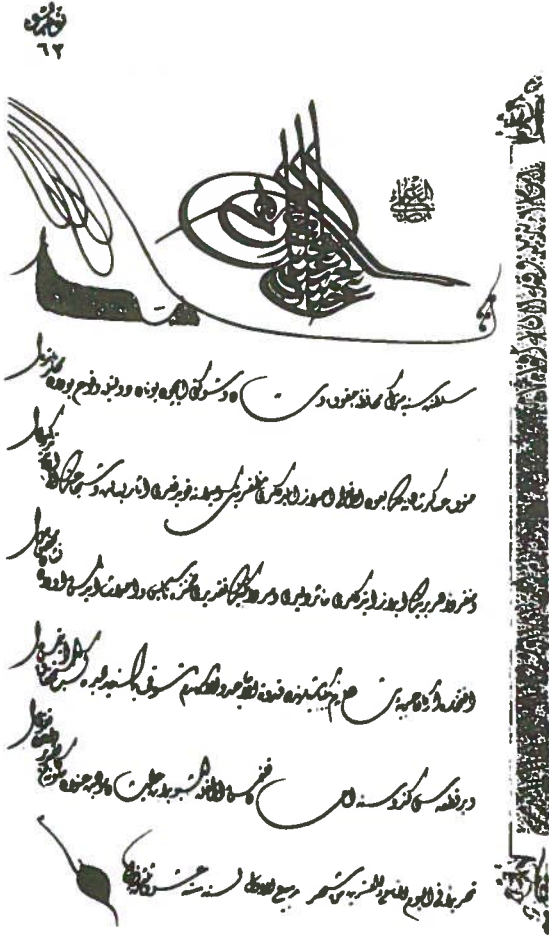
والمسلمون خير أمة أخرجت للناس
والمسلمون خير أمة أخرجت للناس

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعلنا من آل محمد خير أمة أخرجت للناس
والمسلمون خير أمة أخرجت للناس

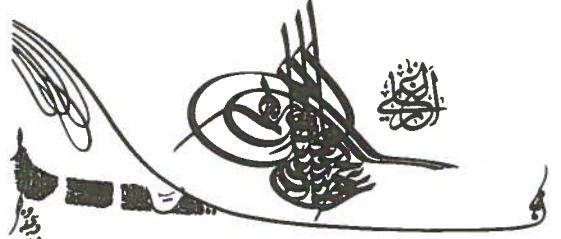
Fransa Hükümeti tarafından
verilen Legion d'Honneur ni-
şanının Şovelye rütbesine ait
Berat'ı (1895)

Mecidi Nişanı Berati

۶۶

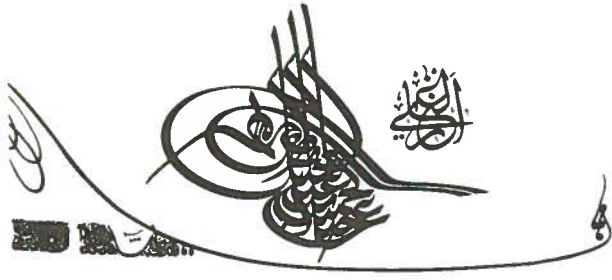
Handwritten Ottoman text for the Harp Madalyası medal, including a signature and a date.

Handwritten Ottoman text for the Harp Madalyası medal, including a signature and a date.

1313 (1897) Türk—Yunan
Harp Madalyası

"Savaşa katılmadığından bu madalyayı
hak etmedim.

14 Nisan- 1330
MEHMET ŞEVKİ"

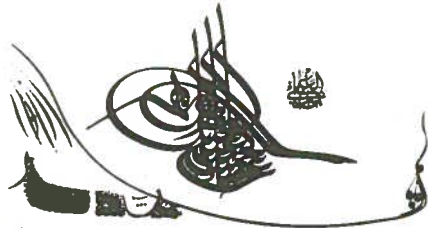

Tebdilen 3 ncü rütbeden
Nişan-i Osmani berati.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَا رَزَقْنَاكَ مِنْ حَرْبٍ لَوْ كُنَّا مُنْقِذِينَ لَآتَيْنَاكَ الْبَأْسَ وَالضَّرْبَ الْبَاسَ بِمَا كُنتَ تَكْفُرُ

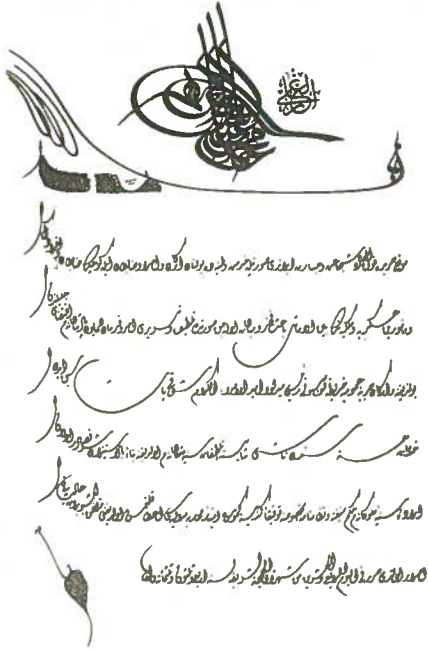
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَا رَزَقْنَاكَ مِنْ حَرْبٍ لَوْ كُنَّا مُنْقِذِينَ لَآتَيْنَاكَ الْبَأْسَ وَالضَّرْبَ الْبَاسَ بِمَا كُنتَ تَكْفُرُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَا رَزَقْنَاكَ مِنْ حَرْبٍ لَوْ كُنَّا مُنْقِذِينَ لَآتَيْنَاكَ الْبَأْسَ وَالضَّرْبَ الْبَاسَ بِمَا كُنتَ تَكْفُرُ

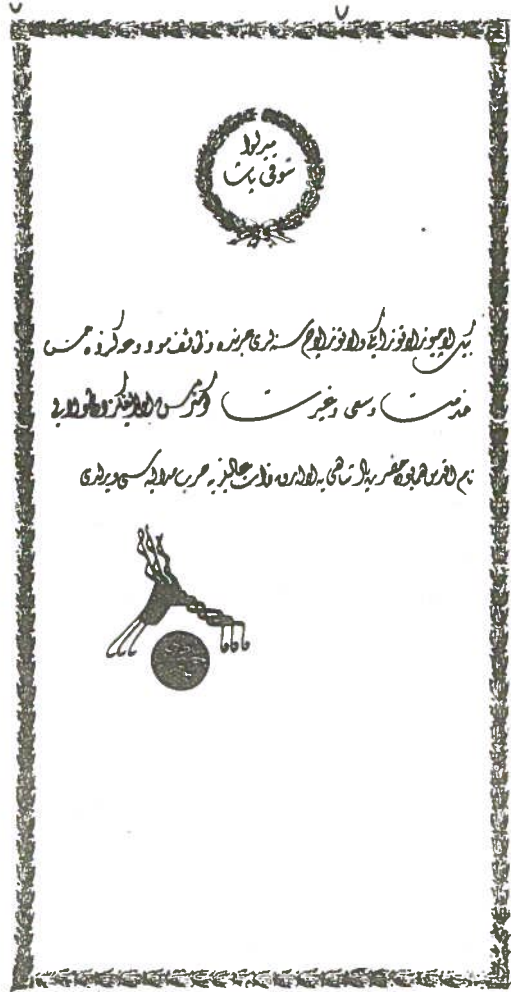

Gümüş İmtiyaz Madalyası berati.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَا رَزَقْنَاكَ مِنْ حَرْبٍ لَوْ كُنَّا مُنْقِذِينَ لَآتَيْنَاكَ الْبَأْسَ وَالضَّرْبَ الْبَاسَ بِمَا كُنتَ تَكْفُرُ

Gümüş İmtiyaz Muharebe Madalyası
Beratı

İkinci rütbe Mecidi Nişanının
Kılıçlıya tahviline ait beratı

Harp Madalyası

"Bu madalya 1914 yılında kabul edilmiştir. Tunçtan yapılmıştır. Sağ memenin 4 parmak altına her çeşit elbise üzerine takılmıştır. Bu madalyayı kazanmayanlara liyakat ve imtiyaz Madalyalarının harbe ait türleri verilmemiştir."

İSTİKLÂL MADALYASI BERATI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İSTİKLÂL MADALYASI VESİKASI

NO: 6

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 30 Mayıs 1926 tarihinde vuku bulan üçüncü içtima senesinin 110 ncu içtımının birinci celsesinde kabul buyrulmuş olan İstiklâl Madalyası Kanununun birinci maddesine müzeyyel 30 Mayıs 1926 tarihli ve 869 numaralı kanunnamenin ikinci maddesine tevfikan Milli Ordu'da vazife görmüş olan Ferik Şevki Paşa'nın kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası ilc taltifi 23 Teşrinisani 1926 tarihinde tasdiki âliye iktiran eylediğini mübeyyin vesikadır.

M. M. Vekili Recep

KİMİ YAPITLARINDAN ÖRNEKLER

نظری و عملی

تقسیم اراضی

بیازان

ارکان حربیه عمومیّه جو خطه شعبه شمی طبعه شده باطله در
و خطه هینت عسکره بی مرتبتی
ارکان حربیه بیروانی

محمد شفیع

نوسیع و تصحیح اول نسخه ابنی طبعی

۱۳۳۱ هـ

ارکان حربیه عمومیّه جو خطه شعبه شمی طبعه شده باطله در

Nazari ve Ameli
TAKSİMİ ARAZİ

تقسیم اراضی بر یکسنگ ترسما موازنه سی

نظری و عملی تقسیم اراضی به

زویل - ۱

بیازان

ارکان حربیه عمومیّه جو خطه شعبه شمی طبعه شده باطله در
و خطه هینت عسکره بی مرتبتی

بیروانی
محمد شفیع

ارکان حربیه عمومیّه جو خطه شعبه شمی طبعه شده باطله در

۱۳۳۲ هـ

BİR TAKSİMİ ARAZİ NİRENGİSİNİN
TERSİMEN MUVAZENESİ

Nazari ve Ameli Taksimi
Arazi'ye Zeyil-1

خطا لر نظریاتی

نظری و عملی تقسیم اراضی
ذیکل - ۲

یئازات

ارکانه حربیه عمومیہ دائره سی فریضه شعبه سی
مدبری و نظریه لکنت عملیه سی
رئیس مدبران

محمد سونگ

خوینطه شعبه سی مطبعه سنندج
ایندیشدز

۱۳۳۲ هـ

HATALAR NAZARİYATI
Nazari ve Ameli
Taksim-i Arazi'ye
Zeyil-2

Meşrutiyetin iade edildiği 1324 senesinden evvelki devrede ve 1334 nihayetine kadar sonraki on sene zarfında Memalik-i Osmaniye Haritasının ahzı zımında yapılan teşkilât ve işlerin HÜLASA-İ TARİHİYESİ.

مشروطیتک اعادة ایذلدیکین

۱۳۲۴ سنه اولکی دورده و ۱۳۳۴

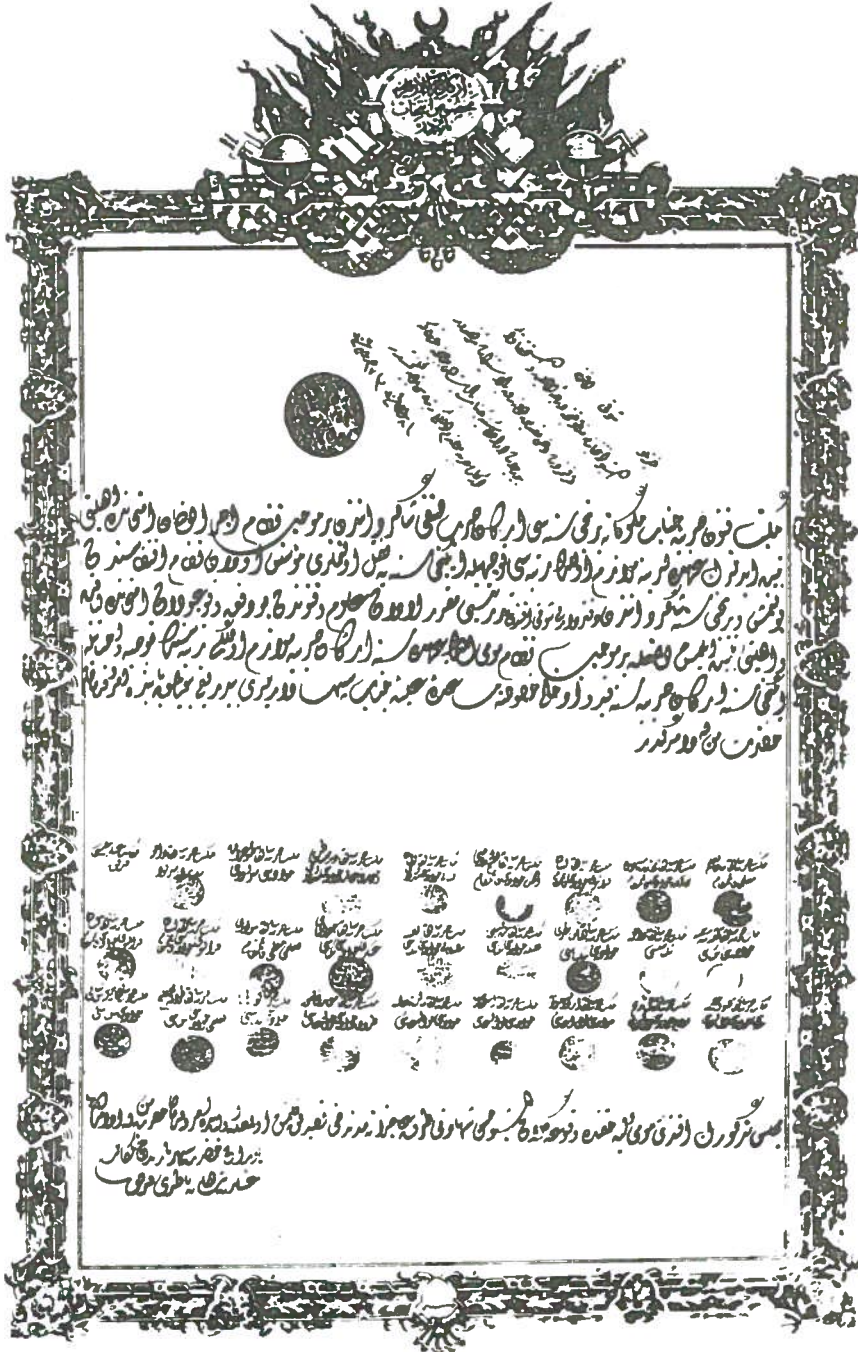
خاصه فرجه کادون سنه لرده ممالک عثمانیه فریضه سنک اخنق سنده بابیوه تشکیوت و بشک

خلاصه تاریخچه

خریبه نظاری جزئیته کاره سی مطبعه سنندج
طبع اولی ایشدز

۱۳۳۵ سنه

YÜKSELMELERİNE VE ÇEŞİTLİ KONULARA İLİŞKİN BELGELERİ

Harp Akademisi öğrencisi iken Üsteğmenliğe

Yükselme onayı

17 Haziran 1303

29 Haziran 1887

...

...

Kolağalığa yükselme onayı

...

...

...

...

...

...

...

...

Binbaşılığa yükselme onayı

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعلنا من عباده المخلصين

الذين هم خير خلق الله

والذين هم خير خلق الله

٢٢

بسم الله الرحمن الرحيم

Yarbaylığa yükselme onayı

||

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعلنا من عباده المخلصين

Generallığe yükselme onayı

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعلنا من عباده المخلصين

بسم الله الرحمن الرحيم

Fransa Astronomi kurumu tarafından verilen diploma.

محمد شوق
بارموره منصبه مأمور ارکانه صریح بوزباشی
MEHMMED CHEVKI
Capitaine d'Etat-major dans l'armée ottomane

Paris'te öğrenimde iken
Kur. Yzb. Kartviziti.

ذوق
محمد شوق
مأمور ارکانه صریح بوزباشی

Korgeneral ve M.S.B. Harita
Dairesi Başkanı iken Kartviziti.

Le Colonel d'Etat Major
Chevki Bey

تاریخچه له زبیره دروزک
سردار له فاشحه الهم
محمد شوق

Altta Elyazısı ve İmzası

Şevki Paşa Harp Akademisinin 41 nci dönemini 28 Mayıs 1889 tarihinde bitirmiştir. Kendisiyle birlikte Akademiye bitiren Subaylar hakkında derlenen bilgiler aşağıya çıkarılmıştır.

Kimliği :	Sicil No. :	Kısa Biyografisi :
1. İbrahim Ethem Paşa Şam	(303-1)	Topçu (Fenni) bölümünü bitirmiştir. Balkan Savaşında Edirne kalesinde Tümen komutanlığı yapmıştır. Harbiye Nezareti (M.S.B.) Müsteşarı Tuğg. iken 1918 de makamında ansızın ölmüştür.
2. Mehmet Hakkı Paşa (GÜNÇAN) Murtaza oğlu İstanbul-Çarşamba 1864	(302-2)	Topçu (Fenni) bölümünü bitirmiştir. Şevki Paşa ile birlikte Paris'te Geodezi öğrenimi yapmıştır. Edirne İnşaat Komisyonunda bulunmuş. Balkan Savaşında Tümen K. nı ve Tuğg. iken 1914 te emekliye ayrılmıştır. Sivil yaşamında Emlâk Kredi Bankası Fen Kurulu Şefliğinde bulunduktan sonra 2 Şubat 1942 de ölmüş Karacaahmet'e gömülmüştür. Harp Akademisinde Geodezi öğretmenliği yapan Hakkı Paşa'nın (Taksimî Arazi - Geodezi) adlı bir kitabı vardır.
3. Mehmet Şevki Paşa Ailesi (ÖLÇER) soyadını almıştır.	(302-4)	Piyade (Fenni) bölümünü bitirmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk Harita Genel Müdürüdür. (1866-9 Mayıs 1927) Merkez Efendide yatakmaktadır.
4. Abdülhamit Paşa Şam-1861	(302-3)	Piyade (Fenni) bölümünü bitirmiştir. Trablusgarp Tümeni Kur. Bşk. lığında bulunmuş, Harbiye Nezareti Personel Başkanı Tuğg. iken emekliye ayrılmıştır. Bir süre Askeri Emekliler Cemiyeti veznedarlığını yapan Hamit Paşa 22 Ocak 1932 de İstanbul'da ölmüş. Nakkaş Mezarlığına gömülmüştür.
5. Hüseyin Hüsnü Paşa İstanbul-Çarşamba Ailesi (RAKKAS) soyadını almıştır.	(302-6)	Piyade (Fenni) bölümünü bitirmiştir. Hassa Ordusu Nizamiye 1. Tümen Kurmay hey'etinde bulunmuş, Mütarekede Harbiye Nazırı Tuğg. iken 21 Ekim 1920 de ansızın ölmüş Karacaahmede gömülmüştür.
6. Yzb. Ahmet Fuat İstanbul-Haseki	(302-5)	Piyade (Fenni) bölümünü bitirmiştir. Akademi mezun olur olmaz, 1889 da ölmüştür.
7. Mehmet Paşa Dağistan	(302-7)	Piyade (Askeri) bölümünü bitirmiştir. Harp Okulunda Seferiye öğretmenliğinde, Balkan Savaşında Koçana Komutanlığında bulunmuş, Tuğg. iken 1914 de emekliye ayrılmıştır. Eski Gnkur. Başkanlarından Merhum Org. Abdurrahman GÜRMAN'ın kayınpederi olan Mehmet Paşanın ölüm tarihi saptanamamıştır.

Kimliği :	Sicil No. :	Kısa Biyografisi
8. Hasan Fahri Paşa Çengelköy	(303-?)	İstihkâm (Fenni) bölümünü bitirmiştir. Manastır Valiliğinde bulunmuş, Ankara Redif Tümeni K. m Tuğg. iken 1914 de Tifüsten ölmüştür. Ankara Tacettin Camii avlusunda gömülüdür.
9. Ali Nazım Paşa Kırkeşme	(302-9)	Piyade (Askeri) bölümünü bitirmiştir. Tuğg. iken 1914 de emekliye ayrılmış ve 23 Mayıs 1929 da İstanbul'da ölmüştür. Yazar İhtifalci Mehmet Ziya ile Askeri Tabiplerden Neş'et Osman'ın enişterleri idi.
10. Hafız İsmail Paşa İstanbul-Çarşamba	(302-10)	Piyade (Askeri) bölümünü bitirmiştir. Gnkur. 4 ncü Şubesinde bulunmuş, Tuğg. iken 1914 te emekliye ayrılmıştır. Almanya-Fransa adlı bir kitabı vardır. Ne zaman öldüğü saptanamamıştır.
11. Mehmet Salim Paşa İstanbul-Çarşamba	(302-11)	Piyade (Askeri) bölümünü bitirmiştir. Erzincan Redif Tümeni Kurmay hey'etinde bulunmuş, Tekirdağ Asker Alma Dairesi Başkanı Tuğg. iken 8 Aralık 1920 de ölmüştür. Nerede gömüldüğü saptanamamıştır.
12. Yb. Ömer Suphi İstanbul-1865	(302-12)	Piyade (Askeri) bölümünü bitirmiştir. Harp Okulunda öğrenci iken Yzb. Akademide öğrenimde iken Bnb. lığa yükseltilmiştir. Gnkur. 3 ncü Şubesinde görev yapmış, Yarbay iken hastalanarak 11 Aralık 1893 de ölmüş, Fatih Camii avlusuna gömülmüştür. Harp Okulu Komutanlarından ve Genelkurmay Başkanlarından Müşir Ethem Paşa'nın oğludur. Yb. Ömer Suphi'nin 14 yapıtı vardır. Mukaddematı Hendsiye, Coğrafyayı Tabii, Kavaidi lisanı, Fransevi, Müessisini Fünûn, Sureti seria ve Sehilede usulü Tersimi Arazi, Trab-lusgarp ve Bingazi ile Askeri Kebir ve Sudan Merkezi, Büyük Frederik, Hüdavendigâr Vilâ-yetinde bir hafta seyahat, Feld Mareşal Von Moltke, Memaliki Osmaniyenin Mufassal Coğ-rafyası, Atina, Mareşal Ney, Yunanistan ka-dim-i menba medeniyetmidir ve Osmanlıların askerliğe ettikleri hizmet.
13. Nafiz Paşa Cihangir-1865	(303-2)	Topçu (Kale Topçusu) (Fenni) bölümünü bitirmiştir. Harp Okulunda İstihkâm öğretmenliğinde bulunmuş, Tuğg. iken 24 Haziran 1906 da ölmüş, İstanbul Beşiktaş'ta Yahya Efendi mezarlığın'a gömülmüştür.

Emekliye ayrılmadan önce

Emekliye ayrıldıktan sonra

ŞEVKİ PAŞA ORDUDAN AYRILDI

Basın Yayın Genel Müdürlüğünden :

Harita Genel Müdürü Ferik (Korg.) Şevki Paşa sağlık durumunun gösterdiği gerekliliğinden ötürü kendi isteğiyle emekli olarak Ordu'dan ayrılmıştır.

Adı geçen uzun yıllardan beri müdürlüğünde bulunduğu Harita Dairesinin kuruluş ve geliştirilmesinde pek yararlı bir biçimde çalışmış ve değerli yapıtlar meydana getirmiş seçkin generallerimizdendir.

Orduda pek temiz ve erdemli anı bırakarak ayrılan Şevki Paşa'nın görgü ve bilgisinden daha bir süre yararlanmak umulurken sağlık durumunun bir çaresizlik halinde bu ayrılışı oldu bitti haline getirmesi, Milli Savunma Bakanlığınca üzüntüyle karşılanmıştır.

ŞEVKİ PAŞA AİLESİ

Eşref Bey : Fransanın Liyon kentinde öğrenim yapmış, dönüşünde Hereke Fabrikasının ilk müdürlüğüne getirilmiştir. Tabip Yarbay Ahmet Bican beyin babasıdır.

Ahmet Bican Bey : Rusçukta doğmuştur. Askeri Tıp Okulundan operatör Tabip subay olarak çıkmış, çeşitli görevlerden sonra 1866 da Kolağalığa yükselmiş, 1870—1871 de 4. Ordu Topçu Alayı İkinci Tabipliğinde ve 1875 de Binbaşı olarak 1. Orduya bağlı V. Tabur tabipliğinde bulunmuştur. Daha sonra Yarbaylığa yükselmiş Plevne Savaşında Başhekim olarak görev yaptıktan sonra 1878 lerde ölmüştür.

Emine Hanımla evlenen Ahmet Bican beyin iki çocuğu olmuştur. Kızı Seviye Hanım (1912'de ölmüş) oğlu Şevki Paşadır.

Ayşe Seviye Hanım : Sultan Abdülazizin Baş Makeyincisi Mehmet Emin Beyin kızıdır. 1876 yılında doğmuştur 1894 de Şevki Bey (Paşa) ile evlenmiş, üç çocuğu olmuştur. Bunlar : Ahmet Sabri ÖLÇER: 1895 yılında doğmuş, Bayındırlık Bakanlığı Fen Hey'eti Mühendisliğinden emekliye ayrılmıştır. İstanbulda'da oturmaktadır.

Vesime ÖLÇER : 1900 yılında doğmuştur. Şevki Paşanın büyük kızıdır. 1969 da ölmüştür.

Fatma Şevkiye ADALI : Şevki Paşanın küçük kızıdır İstanbul'da oturmaktadır.

Şevki Paşa'nın kısa bir süre evli kalıp ayrıldığı eşinden Eşref adında bir oğlu olmuştur. Hayatta değildir.

Tabip Yarbey Ahmet Bican Bey
(Babası)

Sultan Aziz'in Baş Mabeyincisi
Mehmet Emin Bey (kainpederi)

Oturan : Şevki Paşa eşi Ayşe Seviye ÖLÇER
Ayaktakiler : Büyük kızı Vesime ve oğlu
Ahmet Sabri ÖLÇER

Fatma Şevkiye ADALI
(Küçük kızı)

BİLİM EVRENİNDE BİR YİTİK

Kurmay Korgenerallikten emekli Harita Genel Müdürü Mehmet Şevki Paşa geçen Pazartesi günü Kadasrto Hey'etindeki görevinden evine dönmüş ve biraz sonra kendisine bir fenalık gelerek ansızın ölmüştür.

Şevki Paşa'nın ölümü ile ülkemiz en büyük askerlerinden birini ve yine en büyük bir bilim adamını yitirmiş oluyor.

1889 yılında Kurmay Yüzbaşılığıyla Harp Okulundan çıkan Şevki Paşa, o zaman Geodezi öğrenimi için Fransaya gönderilmiş ve öğrenimini bitirip döndükten sonra Meşrutiyetin ilânına kadar oldukça uzun bir talihsizlik dönemi geçirmiştir. Ancak bu talihsiz dönemde durmadan on yedi yıl çalışan Şevki Paşa haritacılıkta kullanılan projeksiyon çizelgelerini hazırlayıp düzenlemiştir ki eğer bunlar yapılmamış olsaydı Türk haritacılığının şimdi kendine özgü ve seçkin bir yanı bulunmayacaktı. Üstelik diyebiliriz ki onları yeniden düzenleyip hazırlayacak bir bilim adamımız yoktur.

Şevki Paşa, Meşrutiyetten sonra Harita Askeri Hey'etini kurmuş, haritacılığa ait bir çok yapıtlar meydana getirmiş, bir çok haritlar yapmış ve haritacılıktaki üstün yeteneğini kendisiyle ilişkide bulunan batının bilim ve kültür dünyasına'da kabul ettirmiştir.

Birinci Dünya Savaşında Almanlar bütün Askeri dairelerimizin yönetimini ele geçirdikleri halde Şevki Paşa'nın bulunduğu daireyi ele geçirememişlerdir. Şevki Paşa ilerlemiş yaşının verdiği yorgunluk sonucunda geçen yıl kendi isteğiyle emekliye ayrılmış ve Kadastro Müdürlüğü Fen Şubesine atanmıştır. Bu son görevindeki hizmetler arasında kadastro işlemlerini birleştirme amacıyla yaptığı yönetmeliği söyleyebiliriz.

Şevki Paşa gösterişi sevmeyen ve pek alçak gönüllü bir kişi olduğu için üzüntü veren haberi bile bize pek geç ulaşmış oluyor. Bununla birlikte ölümünden haberi olan bir çok değer bilir kimseler Paşa'nın büyüklüğüne yaraşır bir cenaze töreni düzenlemişler ve onu göz yaşları arasında toprağa vermişlerdir.

Cumhuriyet Gazetesi
13 Mayıs 1927 Cuma
No : 1082

MERHUM ŞEVKİ PAŞA

Merhumun Ailesine Ordu adına başsağlığı dilendi.

Ankara, 15 Mayıs 1927 (A.A.)—Harita Dairesinden emekli Ferik (Korg) Şevki Paşa'nın ölümü, Ordu'da büyük üzüntüyle karşılanmıştır. Adı geçen 1883 yılında Harp Okuluna girerek 1889 da Kurmay Yüzbaşılığıyla çıkmıştır. 1891 de Kolağalığ'a, 1894 de Binbaşılığa, 1900 de Yarbaylığa yükselmiştir. 1908 de Albay, 1912 de Tuğg. ve 1923 de Korgereral rütbesini kazanmış aralıksız kırkiki yıl hizmet etmiş ve sonunda rahatsızlığı nedeniyle emekliliğini isteyerek Ordu'dan ayrılmıştır.

Askeri haritacılık bakımından Ordu'ya yaptığı hizmeti çok büyüktür. Milli Savunma Bakanı Recep Bey (PEKER) tarafından merhumun ailesine Ordu adına başsağlığı dileğinde bulunulmuştur.

İstanbul Topkapı Merkezefendi'de aile mezarlığı

Korgeneral Şevki'nin ölümünden tam bir ay sonra, İstanbul Üniversitesi Yerel Coğrafya Öğretmeni Hamit Sadi tarafından kaleme alınarak HAYAT DEĞİŞİ'nin 9 Haziran 1927 gün ve 2.cildi 28. sayınının 29, 30, 31 ve 32 sayfalarında yayınlanmış olan kişiliği hakkındaki yazıdan kimi bölümler aşağıya aktarılmıştır

Ordumuzun yitirdiği büyüklerden : **ŞEVKİ PAŞA**

(Haritacılık evreninde büyük bir yitik)

”Ülkemizi yakından tanıyan bir yabancı yazar (Hayat)' da yayınlanan bir yazısında: (Türkiye'nin uygarlıkta ilerleyişi bir kaç güçlü ve uzağı gören adamın elinde durmaktadır.) diyordu. Sayısı pek

belirli olan bu kişilerden biri de hiç kuşkusuz merhum Şevki Paşadır. Gösterişsiz çalışmasıyla bütün dünyanın takdir ve imrenisini kazanmış olan bir kişinin sonsuza dek yitirilişinin basınımızda bir yankı yapmadan geçmesi doğru değildir. Bu nedenle bu büyük bilim adamının yaşam tarihçesi hakkında eksik te olsa biraz bilgi vermeyi gerekli sayıyorum.”

Şevki Paşa, öğrencisi İstanbul Kadastro Fen Heyeti Müdürü
Mühendis Halit Ziya Bey ile birarada. (1926)

Türk Ordusunun en büyük komutanlarından biri olan Şevki Paşa, aynı zamanda Türkiye'nin en güçlü bir bilgini idi. Bir ülkenin gerek bayındırlık, gerek savunma konusunda en önemli aracı özellikle ayrıntılı topoğrafya haritaları olduğuna kuşku yoktur. İki yüzyıldan beri bütün ilerlemiş ülkeler geniş ve gerçek kuruluşlar meydana getirerek ve pek çok özverilere katlanarak ülkelerinin haritalarını yapmaya uğraşmaktadır. Örneğin bu alanda pek ileri gitmiş olan Fransa ikinci Fransız haritasını pekçok para harcayarak ancak elli yılda bitirebilmiştir. Oysa ki merhum Şevki Paşa ve arkadaşları bin türlü zorluklar içinde daha az bir zamanda ülkemizin haritalarını meydana getirmeyi başarmıştır. Bu yapıtlar doğruluk ve nefasetçe hiç bir zaman Avrupa'da yapılan işlerden aşağı sayılamaz.

Tarihin az yetiştirdiği kişilerden biri olan Şevki Paşa, Avrupa'da bulunduğu süre içinde batı bilim ve kültüründen tam olarak yararlanmış özellikle kendine meslek edindiği bilim dalını tümüyle öğrenmiş aynı zamanda büyük bir istekle, yani ülkenin haritalarını yapmak gibi kocaman bir amaçla yurda dönmüştür. Ülkemizin o zamanki genişliğini düşünürsek bu pek önemli işi belleğine koymasına bile kendisinde ne kadar büyük çalışma sevgisi olduğunu gösterrir. İşin zorluk ve büyüklüğünü yakından bilerek bu girişimde bulunması ise yaratıcılığının yüksekliğine bir kanıt sayılabilir.

İstanbul'a döndüğü zaman daha ülkemizde haritacılık alanında gerçek bir adım atılmamış bulunuyordu. Yapılmış olan bir iki girişim de başlar başlamaz verimsiz kalmış ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Mühendishane-i Hümayun (Topçu okulu) alet salonlarında nirengi yapılmasına özgü birçok eski sistem ölçü aletlerinin bulunuşu, harita alımı sorununun seksen yıl önce düşünülmüş olduğunu kanıtlamaktadır. Ancak pek ilerlemiş bir ulus olan Fransızların kendi haritalarını ancak yarım yüzyılda meydana getirildiğine bakılarak Fransa'nın beş altı katı olan Osmanlı ülkesi haritalarının ancak birkaç yüzyılda yapılabileceği yargısına varılmış ve böyle uzun bir işe girişilmeğe cesaret edilememiştir.

Az bir zaman içinde kimi önemli yerler, yaklaşık 60. 000 kilometrekare (Belçika'nın iki katı) bir alanın 1:25.000 ve 1:50.000 ölçeğinde topoğrafya haritalarını; Anadolu ve Suriye yaklaşık 800.000 kilometrekare (Fransa'nın birbuçuk katı) bir alanın 1:200.000 ölçeğinde istikşaf haritalarının alımı için gereken nirengi ağını kurup, onların çizim ve basım esaslarını hazırlamıştır. Harita Heyeti ülkenin çeşitli ölçekte haritalarını yapmakla kalmamış, aynı zamanda yabancılar tarafından yayınlanmış birçok haritaları da çevirerek olduğu gibi basmış ve yayınlamıştır.

Ancak bu başarı kolaylıkla elde edilmemiştir. Şevki Paşa'nın başlangıçta bu konudaki güçlü istek ve kararı olmasaydı bu da öteki girişimlerimiz gibi sonuçsuz kalma tehlikesiyle karşılaşırđı. Hem içten hem dıştan birçok güçlüklerle uğraşmak zorunluğu meydana çıkmıştır.

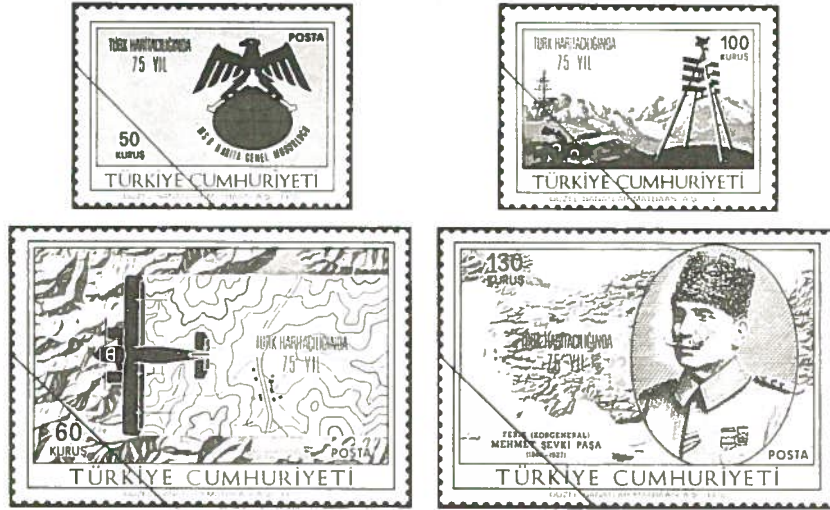
Harita Dairesini, (Harita Genel Müdürlüğü) adıyla yeni baştan kendi isteği yönünde düzenledi ve düzeltti. Birbuçuk yıl önce Ankara'da Harita Genel Müdürlüğünde paşayı ziyaret ettiğim zaman kendisini pek şen ve sevinçli bulmuştum. Onda bütün isteklerine erişmiş bir durum vardı.

İlerlemiş olan yaşının verdiği yorgunluk sonucu Şevki Paşa geçen yıl emekliliğini isteyerek İstanbul'a gelmişti. Büyük hizmetini pek iyi değerlendiren Cumhuriyet Ordusu, Şevki Paşanın emekliliğini büyük üzüntüyle karşıladı. Son zamanlarda yakalandığı bir baş ağrısından dolayı belleğiyle fazla uğraşmaması önerildiği halde o yine boş durmuyordu. Kadastro Müdürlüğü Fen Şubesinde bir görev almıştı. Bu son görevinde bir çok değerli hizmetler gördü ki bu arada Kadastro ve işlemlerini birleştirme amacıyla yapmış olduğu yönetmelik anmaya değer. Paşanın ölümü birdenbire oldu. Mayıs'ın dokuzuncu günü kadastro Fen Heyetindeki görevinden evine döndükten sonra odasına çıkmış, bu sırada üzerine bir fenalık gelerek yazı masasının üzerinde yaşamını yitirmiştir.

Şevki Paşa, İstanbul Kadastro Fen Heyeti'ni ziyaretlerinde
Yöneticilerle bir arada. 4 Şubat 1926
(Sağda : Fen Hey'eti Müdürü Mühendis Halit Ziya Bey)

Şevki Paşa gösterişten tiksinen ve çok alçak gönüllü bir insandı. Emri altındakilere karşı göstermekte olduğu kibarca davranışlardan ötürü az bir ilişki ile özel yaşamı hakkında bir fikir edinilebilirdi. Kendisi uzun boylu sert bakışlıydı. Düzene son derece uyumlu olup direnmesi inat derecesindeydi. Batı ülkelerinde öğrendiği bilgileri ülkesine uygulamada büyük bir beceriklilik ve başarı gösteren bu büyük askerin yaşamı baştan başa onur ve başarıyla doludur. Şevki Paşanın onurlu ve özverili yaşamı devrim gençliği için ne kadar parlak bir örnektir.

Türk modern haritacılığının 75 nci Yıl dönümü nedeniyle 2 Mayıs 1970 tarihinde P.T.T. tarafından çıkarılan pullar.

KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİNDE HARİTACILAR.

Kurtuluş Savaşına katılmak üzere İstanbul'dan Anadolu'ya kaçan
Harita Subayları İnebolu'da. 1921

Kurtuluş Savaşına katılan haritacılardan, Kartoğrafya Subayları
M.S.B. lığı binası önünde

Bu bina Ulus'ta T. C. Ziraat Bankası Gn. Md. lüğü binası karşısındaki
Meslek Lisesi olarak kullanılan Binadır.

Şevki Paşa döneminde yurdun çeşitli bölgelerinde Harita çalışmaları yapan Arazi Birliklerinden bir kaçı.

Adana'da görevli Arazi Birliği 11 Nisan 1923

Sandalyede oturanlar : Soldan, Sağa :

Bnb. Muhittin ERGÜVEN, Bnb. Feridun TARGAL, Yb. Hakkı TAYLAN (Komutan),
Bnb. Osman Veysi TÜMSOY, Yzb. Zekâi.

Arkadakiler

Tğm. Kadri EVİRGEN, Tğm....., Tğm. Kemal ULUKSAR, Yzb. Nüzhet ŞENTÜRK, Yzb...
Tğm. Galip KESKİNER, Tğm. Adil DOĞANÇAY, Tğm. Lütfü ERÖZDEN, Tğm. Mustafa

Önde oturanlar :

Tğm. Cemâl GÜCÜK, Tğm. Seyfi SALTİ, Tğm.....,

İzmir Buca'da görevli arazi Birliği

20 Mayıs 1923

Soldan itibaren :

1. Bnb. Na
2. Ütğm. Bahri (oturan)
3. Ütğm. Kemâl
4. Bnb. Salih (Komutan)

İzmir - Buca'da görevli Arazi Birliği 1924

Bodrum'da Görevli Arazi Birliği (1926)

Oturanlar : Alb. Sadrettin SEVEN
(Komutan), Yzb. Şükrü BAYKA
Ayaktakiler : Tđm. Fahri UGURMAN
Ütđm. Galip KESKİNER,
Ütđm. Adil DOĞANÇAY

II. B Ö L Ü M

İKİNCİ MEŞRUTİYET ÖNCESİYLE 1908 DEN 1918 YILI SONUNA KADARKİ ON YILLIK DÖNEMDE OSMANLI ÜLKESİ HARİTASININ ALIMI İÇİN YAPILAN ÖRGÜTLENME VE İŞLERİN TARİH ÖZETİ

”Meşrutiyetin iade edildiği 1324 senesinden evvelki devrede ve 1334 nihayetine kadar sonraki on sene zarfında Memalik-i Osmaniyye haritasının ahzı zımında yapılan teşkilât ve işlerin HÜLÂSA-İ TARİHİYESİ

Mehmet Şevki
Mirliva (Tuğg.)
Harbiye Nezareti (M.S.B.) Harita D. Rs.

(1)—Bir ülkenin bayındırlık ve savunma araçlarından birinin de onun topoğrafya haritası olduğu daha birkaç yüzyıl önce anlaşılmış olup bu konuda geniş ve gerçekçi bir biçimde en önce Fransa girişimde bulunarak haritasını, tekniğin ilerlemesine ve gereksinmesine göre yavaş yavaş geliştirmek üzere, ikiyüz yıldan beri birbirinin ardı sıra üç kez yapmış ve yapmakta bulunmuş, ayrıca da genel ve kapsamlı bir görüşle yeryüzünün biçim ve büyüklüğünün belirlenmesiyle uğraşmıştır.

Teknik ilerlemeler ve gereksinmelere göre doğru bir topoğrafya haritası ancak, istenilen derecede doğru olan, bir jeodezi nirengisine dayanmak koşuluyla, alım ve çizimi yapılabileceğinden bugüne dek, bütün uygar ülkeler hep bu esasa uyarak haritalarını yapmışlardır. Bu nedenle de jeodezi ve buna ilişkin olan astronomi ile topoğrafya teknikleri ortaya çıkarak, teoriler ve aletler bakımından, yavaş yavaş ilerliyerek bu günkü eniyi dereceye ulaşabilmişlerdir.

İlk Fransa topoğrafya haritasının (1/86.400) ölçekli olarak alınmasına, aslı İtalyan olan (GASSINI DE THURY)'nın plânı üzerine, (1745) de başlanmış olup anılan harita bu kişinin oğlu (JAQUES DOMINIQUE) tarafından (1793)'de bitirilmiş ve 18 nci yüzyıl sonralarına kadar benimsenmiş ve geçerli sayılmıştır. Ancak 19 ncu yüzyıl başlarında teknik epey ilerlemiş ve (metre) ile beraber ondalık kesir yöntemi getirilmiş ve kabul edilmiş, yukarıda adı geçen (GASSINI) haritası gereksinimlere yetersiz görülmüş olduğundan (1817) de, (LAPLACE)'ın düşüncelerine uyularak, zamana göre hassas bir nirengiye dayanan (1/80.000) ölçeğindeki Genelkurmay haritasının ⁽¹⁾ alımı ve çizimine girişilerek bunun için yaklaşık 50 yıl kadar çalışılmış ve bu haritanın dayandığı nirengi temel bilgileri var olan kadastro plânlarını birleştirmeye yaradığı gibi sonradan büyük ölçekli bayındırlık işleri ve askeri plân ve haritalarının alınmasına da esas olmuştur. (1850) yılından sonra olağanüstü ilerlemelerin sürdüğü ve yeni yeni teoriler ve aletlerin bulunup ortaya çıkarıldığı gözönünde bulundurularak Fransa bundan yaklaşık 40 yıl önce nirengisini yenibaştan inceleyerek kurmaya ve buna dayanarak haritasını üçüncü kez olarak (1/50.000) ölçeğiyle ⁽²⁾ almağa ve çizmeğe başlamıştır.

(2)—Bütün uygar ülkeler haritaların kurallara uygun olarak alınmasına geçen yüzyılın ilk dörttebirinde başlanarak ve bu önemli işlevin süreklilik kazanabilmesi için her devlette (Coğrafya Dairesi veya Encümeni) adıyla birer askeri teknik kurum kurularak birçok özverilere katlanarak bugün anılan haritaların tümü meydana getirilmiştir.

Önceleri yalnız kendi ülkeleri için çalışmalarını sürdüren bu kurumlar 1861 yılından başlayarak Prusyalı General (BAEYER) in önerisi Avrupa Devletlerinin birbiri ardı sıra uygun görmeleri üzerine işbirliği yaparak merkezi (Berlin) de olmak üzere (ASSOCIATION GEODESIQUE INTERNATIONALE (Uluslararası Geodezi Birliği) adıyla üyesi çeşitli ulusların uzmanlarından oluşan bir bilginler kurumu meydana getirilmiş ve daha sonra Amerikalılar ile Japonların katılmasıyla da bu kurumun teknik çalışmaları bütün dünyaya yayılmıştır.

Adı geçen kurumun kurulmasının amacı: Çeşitli ülkeler haritalarının dayandıkları nirengilerin birbirine bağlanması, için açılardan ölçülmesinde ve hesaplarının yapılmasında kullanılan geometri aletleriyle yöntemlerin incelenmesi ve birleştirilmesi ve olgunlaşmaya ulaştırılması, gerek beş kıt'adan her biri ve gerekse tümü üzerinde yer yuvarlığının biçim ve büyüklüğünün etraflıca incelenmesi ve değerlendirilmesi için meridyen ve paralel çemberleri yaylarının ölçülmesi ve yer çekiminin yoğunluğunun ölçülmesi; Denizlerin ortalama düzeylerinin doğru olarak belirlenmesiyle buna göre arazi kabarıklıklarının gerçek yüksekliklerinin bulunması ve benzeri gibi yer yuvarlığının tümünü kapsamına alan tekniğin inceliği konularını araştırmak ve çözümlenektir..

(1) Bu harita arazi üzerinde (1/40.000) ölçeğiyle alınmış ve (1/80.000) ölçeğine göre küçültülerek basılmış ve çizimde (BONN) projeksiyonu yöntemi esas tutulmuştur.

(2) Anılan harita, arazi üzerinde ayrıntıları çok olan yerler için (1/10.000) ve az ayrıntılı yerler için (1/20.000) ölçekleriyle alınarak (1/50.000) ölçeğiyle basılarak yayınlanmıştır. Bu haritanın enlem ve boylam çemberleri ağı çok yüzlü izdüşüm yöntemine göre çizilmiştir.

Kurum her üç yılda bir ünlü bir kentte olağan üstü toplanarak geçmiş konulara ilişkin her ülke veya sömürge yapılan işleri inceliyerek ve tartışarak karar alır. Çok ilginçtir ki: Bu kuruma Romanya'nın Coğrafya Askeri Encümeni, daha bu ülke Osmanlı İmparatorluğu uyruğundayken, bundan 50 yıl önce girmiştir.

(3)—Osmanlı Ülkesi haritasının, bir nirengiye dayanarak, alımına ve çizimine gelince bu önemli işin yaklaşık 70 yıl önce düşünülmüş olduğu, bugün Harp Okulu ve Mühendis-hane-i Berri-i Hümayün'un (Topçu Okulu'nun) aletler salonlarında var olan ve nirengi kurulmasına özgü, birçok eski yöntem geometri aletlerinin varlığından anlaşılmaktadır. Gerçekten bu aletlerin (BORDA) ile (BESSEL) in baz ölçme aygıtları ve bir takım büyük ve küçük modelde içiçe geçirilmiş çemberler ve teodolitler'den meydana gelmiş olup, geçen yüzyıl ortasına kadar Avrupa'ca en duyarlı ve geçerli aletler sayıldıkları gözönünde bulundurulursa yukarıdaki tasarlamanın büyük bir olasılıkla doğru olduğu meydana çıkar. Aşağı yukarı tümü Fransa'dan getirilmiş olan yukarıda anılan geometri aletlerinin var oluşlarıyla beraber bir de Sultan Abdülmecit ve özellikle Abdülaziz dönemlerinde Harp Okulunun

Harp Okulu Binası
(İstanbul, Pangaltı, Bugün Askeri Müzedir)

kurmay sınıflarına ayrıntılı topoğrafya, Jeodezi ve astronomi bilimlerinin ve bu bilimleri gereği gib öğretmek ve uygulamak için gereken, yüksek matematiğin yıllarca okutulmuş ve üstelik yukarıda anılan bilimlerin öğrenimi için Paris'e kurmay subay'lardan gönderilmiş ve oradan öğretmen getirilmiş bulunması da doğru bir nirengiye dayanarak Osmanlı ülkesi haritasının alımı konusunun çok önce düşünüldüğünü ve tasarlanmış olduğunu gösterir. Bununla beraber bu istek ve tasarımdan bir türlü uygulamaya geçilmemiştir. Çünkü hiçbir haritaya sahip olmayan ülkenin o konudaki gerçek ve ivedi gereksinimleriyle bağdaştırılabilir bir biçimde bilimi uygulama ve ona göre Genelkurmayca nirengi için yalın ve hızlı bir yöntem ve harita için uygun küçük bir ölçek kabul edilerek Osmanlı ülkesinin en önemli yerlerinden işe başlamak olanağı varken bu yanı hiçbir zaman gözönünde bulundurulmayarak ve yalnız ikinci Fransız haritasının, çok para harcanarak tekniğin tüm inceliklerine dikkatle uyularak, yarım yüzyılda meydana getirildiğine bakılarak, Fransa'nın beş altı katı ve bayındırlık bakımından ondan katbe kat aşağı olan Osmanlı ülkesi haritasının aynı yolla ancak birkaç yüzyılda yapılabileceğine karar verilmiş ve bundan ötürü bir dereceye kadar az zamanda başa çıkarılmayacağı düşüncesine varılarak böyle uzun boylu bir işe girişilmeğe olanak ve gerek görülmemiştir. İşte bunun için, zamanına göre birçok para harcanarak getirilmiş olduğunda kuşku olmayan, yukarıda anılan geometri aletleriyle Harp Akademisi sınıflarında haritaya ilişkin olmak üzere okutulan çeşitli bilimlerde

yalnız İstanbul'un içi gibi pek sınırlı bir kent bölümünün (1:500) ölçeğindeki plânının alımı ve çiziminden başka olumlu bir işe yaramamıştır. Bozdoğan su kemeri üzerinde ölçülmüş bir baz ve buna göre kurulmuş bir yerel nirengiye dayanarak yapılmış ve bugün belediyede saklana gelmekte olan bu plânın alınış biçimiyle doğruluk derecesine gelince: Buna ilişkin de bugün Genelkurmay arşivinde ne yazık ki kayda geçmiş belgeler yoktur.

Sultan Abdülmecit döneminde Harp Okulunda Kurmay Sınıfları var olmakla beraber Genelkurmay Dairesinin kendisi kurulmuş bulunmayıp her ne kadar Sultan Abdülaziz'in tahta çıkmasından sonra (1860) yılında Serasker(M.S.B.) Müşir Namık Paşa tarafından Milli Savunmanın teşkilatı yapıldığı

Müşir Namık Paşa
Serasker (M.S.B.)

Ferik (Korg.) Tevfik Paşa Ressam
İlk Genelkurmay Dairesi Başkanı

zaman tek bir şubeden ibaret bir Genelkurmay Dairesi meydana getirilmişse de bu daire yukarıda bildirildiği gibi, bütün Osmanlı ülkesi haritasına ilişkin hiçbir önemli girişimde bulunmaya yanaşmayıp, yalnız tahkimat ve özel gereksinmeler nedeniyle birtakım yerel haritaların alımı ve çizimiyle yetinmiştir.

(4)—İkinci Sultan Abdülhamidin taht'a çıkmasından ve (1877) Osmanlı Rus Savaşından sonra yapılmış olan (1880) yeniden teşkilatlanmada Genelkurmay Dairesi beş şube üzerine kurularak bunlardan beşinci şubeye harita fen işleri verilmişse de adı geçen şube, ölmüş padişahın otuzüç yıl süren saltanatı döneminde de yine eski görüş ve anlayışla dolu bulunduğu için, Osmanlı ülkesi haritasının tekniğe uygun olarak alınmasına kendiliğinden girişimde bulunmamış ve yalnız Avrupalılar tarafından yalan ve yanlış olarak düzenlenen ve yayınlanmış olan pek küçük ölçekli birkaç Türkiye haritasını ya olduğu gibi veya büyütür kopya etmeyi ve basmayı yeterli görmüştür. Dışarıdan yapılmış olup kendisine aktarılmış ve sorumluluğuna verilmiş bulunan aşağıda bildirilen iki önemli girişimi de benimsemeyerek bunlardan birini (1888) hiç olmazsa biraz doğru bir temele dayandırmayı hiç bir zaman düşünmemiş ve gerçekten temelli olan öbürünü (1896), desteklemek ve sürdürmek için uğraşması gerekirken, akılcı olmayan karşı çıkma ve taşlamalı sözlerle daha başlanıncıta başarısızlığa uğratmıştır. Şöyleki:

Von der Goltz Paşa

Birinci olarak, (1883) de Ordunun yeniden teşkilatlanması ve düzenlenmesi için Almanya'dan getirilmiş olan Askeri Islah Kurulunun ülkeyi haritasız görmesi üzerine o vakit Genelkurmay İkinci Başkanlığına atanmış bulunan (Von der Goltz) Paşa bu eksikliği bir an önce gidermek için Rumeli ile Batı Anadolu haritalarını ivedi olarak yaptırmaya girişerek işi padişah buyruğuyla beşinci şubeye aktarmıştır. Adı geçen şubede, Rusların (1877) seferinde istikşaf yoluyla yaptıkları (1/210.000) ölçeğindeki Trakya haritasını doğru kabul ederek olduğu gibi kopye etmeye ve Batı Rumeli'nin, Avusturyalılar tarafından yayınlanmış bulunan (1/300.000) ölçeğindeki haritasını (1/210.000) oranına dönüştürerek arazi üzerinde düzeltildikten sonra yukarıdaki harita ile birleştirmeye karar vermiştir. Bunun için (1/300.000) ölçeğindeki anılan Avusturya haritasının paftaları, enlem ve boylam dairelerine bakılmaksızın, (1/210.000) e göre pantoğrafla büyütüldükten ve içlerine esas

olarak yalnız belli başlı kentler, kasabalar, nehirler, ırmaklar ve deniz kıyıları ve benzerleri konulduktan sonra anılan paftalar, arazi ayrıntılarının doğru olarak alımı için, bir takım postalara verilmiş ve bu postalardaki subaylara da alet olarak ufak birer aynalı pusula ile barometre ve birer dubl desimetre ile iletke verilmiştir. Uzun uzadıya anlatıldığı üzere her yönden pek yetersiz bir biçimde donatılmış olan bu düzeltme postaları arazi üzerinde işlerini yaparken subaylardan bir bölümü bilgisizlik yüzünden pusulayı şaşırarak ve bir bölümü esasların inandırıcı olmadığını gördüklerinden üzülenek ellerindeki işleri ya atarak veya gözkararıyla uydurarak ya da araçlara göre doğru yapmaya çalışarak yukarıda anılan paftaları (1888-1892) elbette yanlış ve bağlantısız bir biçimde doldurmuşlardır. Böylelikle doldurulmuş olan paftaların, Genelkurmay Beşinci Şubesine geldiğinde, birbirleriyle birleşemeyecekleri anlaşılınca birçok dedikodulardan sonra yine Avusturyalıların (1/300.000) ölçeğindeki Rumeli haritasının enlem ve boylam çemberleri ağı pantoğrafla (1/210.000) oranına dönüştürülmüş ve bu değiştirilmiş ağ içinde yukarıda bildirilen paftaların ayrıntıları akıl ve tekniğe sığmayan bir çok kaba kalem oynatmalarla aktarılmış ve bu şaşılacak harita bir de Rusların doğu Trakya haritasıyla katıştırılıp ve karıştırılarak şimdi elde bulunan (1/210.000) ölçeğindeki Rumeli karıştırılmış haritası meydana getirilmiş ve bunun için

Kur. Yzb. Hakkı, Kur. Yzb. M. Şevki
Kur. Yzb. Halit Pariste öğrenimde iken.

Müşir Zeki Paşa
Askeri Okullar Nazırı

dört yıl içinde yalnız üstsubay ve subaylara maaş ekleri olarak (30.000) lira boşuna harcanmıştır. Anlatılan harcama ile çürük esaslara göre yapılmış olan (1/210.000) ölçeğindeki Rumeli haritasının ne kadar yanlış olduğunu Rumeli'yi dolaşmış olan subaylardan bilmeyen yoktur. Ancak bir resim masası üzerinde düzenlenmiş ve çizilmiş olduğuna kuşku olmayan (1/250.000) ölçeğindeki Batı Anadolu (Kibert) haritasını yine eskiden olduğu gibi düzelterek (1/210.000) ölçeğinde olmak üzere (1892-1895) yıllarında yapılan ve (1905) den başlayarak (1/200.000) ölçeğine dönüştürülerek basılan Batı Anadolu haritası da aynı türdendir.

İkinci olarak, (1890) da öğrenim yapmak üzere (Paris) Askeri Yüksek Okuluna gönderilmiş olan Kurmay Yüzbaşılardan Hakkı ve Şevki efendilerin öğrenimlerini bitirmelerinden sonra, sonradan (1892) gönderilen, Harp Okulu öğretmenlerinden Kurmay Yarbay Rıza Bey ile birlikte Fransız Ordusu Coğrafya Dairesinde teorik ve uygulamalı jeodezi tekniğini öğrenmeleri Askerî Okullar Nazırı Müşir Zeki Paşa'nın girişimiyle padişah buyruğuyla kararlaştırılması üzerine adı geçen Coğrafya Dairesince İtalya sınırına yakın olan (Nice) kenti kuzeyinde ve (Alpes Maritimes) dağ kümeleri içerisinde, yalnız Osmanlı subaylarını yetiştirmek amacıyla (1893) yaz mevsiminde birinci ve ikinci derecelerden bir nirengi çalışması düzenlenmiş ve yapılmış ve ondan sonra adı geçenler Paris'e dönerek anılan çalışmalara ilişkin hesapların yapılış biçimini çalışarak Coğrafya Dairesinde öğrendikleri gibi astronomiye ait gözlemleri görmek üzere de bir süre (MONT-SOURÏS) gözlemine gidip gelmişlerdir. (1894) de Osmanlı subaylarının İstanbul'a dönmelerinden sonra Kurmay Yarbay Rıza Bey, nirengi kurulmasına özgü üç Daire-i semtiye⁽¹⁾ ile altı Teodolit ısmarlamak ve satınalmak üzere yine Paris'e gitmiş ve adı geçen subayın dönüşünde (1895) Fransız Coğrafya Dairesi Uzmanlarından Yarbay mösyö (DEFFORGES) Tuğgeneral ve Yüzbaşı Mösyö (BARISIEN) Yarbay rütbesiyle sözleşmeli olarak getirtilerek Padişah buyruğuyla Genelkurmay Beşinci Şubesine bağlı olarak bir (Jeodezi Komisyonu) kurulmuş ve adı geçen Coğrafya Dairesinin eğreti olarak gönderdiği çift madenden yapılmış (BRÜNNER) aygıtı, meridyen dairesi, yıldız sarkacı, kronograf ve benzerleri gibi olağanüstü düzenli işleyen geometri aletleri yardımıyla bir baz'ın ölçülmesine ve bir enlem ile semt belirlemek ve buna dayanarak arazi üzerinde Osmanlı ülkesi nirengisinin yapımına ve haritasının alınmasına başlamak üzere (1896) Mayıs'ında Osmanlı'lığın istiklâl beşiği olan, (Eskişehir'e gidilmiş ve coşkuyla altı ay kadar çalışılmıştır.

ESKİŞEHİR PAFTASI
Harita Komisyonunun İlk Yapılış Modern Harita Orijinalidir.
(Topografik Usulle Yapılmıştır.)
Ölçek : 1 : 10.000
Yıl : 1896

ESKİŞEHİR PAFTASI
Harita Komisyonunun İlk Yapılış Modern Harita Orijinalidir.
(Topografik Usulle Yapılmıştır.)
Ölçek : 1 : 50.000
Yıl : 1896

1896 yılında Eskişehir ve yöresinde yapılan ilk Modern haritalar.

(1) Birinci Derece Nirengilerin yatay açılarını bir grad saniyesi incelikte ölçen alet.

Bu süre içinde Jeodezi Komisyonunu oluşturan General, Üstsubay ve Subayların atanmaları sırasıyla aşağıda olduğu gibiydi :

Adı ve Rütbesi	Görevi	Şimdiki Rütbesi
Mirliva Deforj Paşa (Tuğg.)	Tüm teknik işler Bşk.	Fransa'da Korg.
Yb. Bariziyen	Topoğrafya Öğretmeni	Fransa'da Emekli Bnb.
Kur. Alb. Rıza	Başkan yardımcısı ve yönetim denetçisi	Tuğg.
Kur. Bnb. Hakkı ve Şevki	Nirengi Postabaş'ları	Tuğg.
Kur. Yzb. Fevzi, Sermet Cemalettin ve Şükrü	Nirengi Postabaşı Yardımcıları	Alb.
Kur. Bnb. Zeki	Yb. Bariziyen beyin Yardımcısı	Tuğg.
Kur. Kd. Yzb. Fevzi	Topoğrafya Postabaşısı	Albay
Kur. Bnb. Mustafa Remzi	Kadastro Postabaşısı	Tuğg.
Çeşitli sınıflardan Yzb. ve Tğm. rütbesinde 15 kadar subay	Topoğraflar	Bnb. - Alb.ya kadar

Jeodezi Komisyonu (Eskişehir) dolaylarında büyük bir sevinç ve istekle Kasım ayı sonuna kadar çalışarak: Demiryolu istasyonu kuzeyinde ve doğu-Batı doğrultusunda ve (7235.52) metre uzunluğunda bir baz ölçülmesi, Redif Deposu batısı yakınında bulunan ve anılan baz'a bağlı bir nirengi noktasında enlem ve semt gözlemleri, deponun içinde sarkaç deneyiyle yerel yer çekimi yoğunluğunun belirlenmesi, (Eskişehir) ve (Ağapınar) paftaları nirengilerinin kurulması, Eskişehir paftasının (1/50.000) ölçeğinde topoğrafya işi, kentin kendisiyle yöresinin (1/5.000) ölçeğinde örnek olarak bir kadastro plânı ve benzerleri gibi birçok çeşitli ve yararlı işler meydana getirmiş ve sonra da kış işlerini görmek ve elverişli mevsim geldiğinde yeniden Eskişehir dolayındaki çalışma alanını genişletmek üzere Aralık ayında İstanbul'a dönmüştür.

İstanbul'da Hey'etinin çalışmalarını yaptığı İstanbul'da eski Misafirhane-i Askeri Binası.

Komisyonca, Beyazıt Camii karşısında bulunan eski (Misafirhane-i Askeri) binasının çadırcılar ucundaki üst katında, beş altı oda ayrılmış ve topoğraf yüzbaşı ve teğmenlerinden yalnız bir ikisi, Eskişehir paftasının birleştirme ve temize çekilmesi işleri için, alıkonularak ötekileri gelecek yılda tekrar alınmak üzere hepsi birliklerine geri gönderilmiştir. Komisyon (1896) yılı kış mevsiminde ilkönce

Eskişehir bazının ve (Ağapınar) paftası nirengisinin hesaplarını yapmak ve Eskişehir paftasını padişah katına sunulabilecek düzeye getirebilmek üzere birleştirmiş ve temize çekmiş ve bundan sonra (1897) yılı baharında yeniden arazi çalışmalarına çıkmak için gereken hazırlıklarla uğraşmıştır. Bu sırada Beşinci Şube, kendisine bağlı olan Jeodezi Komisyonunun, yukarıda anlatıldığı gibi öncekine göre az bir zamanda meydana getirmiş olduğu, işlerinin önemine uygun bir koruyucu ilgi göstermesi ve işleri her yönüyle destekleyip sürdürmeye çalışması gerekirken ne yazık ki dolu olduğu eski düşünce nedeniyle karşı bir durum olarak komisyon hakkında çeşitli biçimde birçok dedikoduya neden olmuş ve buna, o dönemde Fransızlığa karşı egemen olan, Alman etkileri de katılarak Yıldız Sarayı kuşkulandırılmış olduğundan (1897) yılıyla ondan sonra arazi çalışmalarına çıkmak için komisyon tarafından yapılan her girişim birer anlamsız nedenle sonuçsuz kalmış ve böylelikle güzel umutlarla başlayan harita işleri bırakılıp mösyö (DEFORJ) Korgenaral ve Mösyö ((BARASİYEN) Albay rütbesiyle birçok yıllar boşu boşuna binlerce lira ödenek olarak ülkelerine döndükleri gibi öteki üyeler de birer ikişer ya çıkarılarak veya kendiliklerinden çıkarak komisyon azala azala sonunda (1907) yılında yalnız Kurmay Yarbay Mehmet Şevki Bey'e kalmış ve bütün aletler ve belgeler padişah buyruğuyla Genelkurmay Başkanlığı Kitaplığına taşınmıştır.

Özet : (1908) yılı 23 Temmuz devriminden önce Sultan İkinci Abdülhamid'in ilk saltanat dönemindeki harita işleri ya tümünden esassız yapılmış ya da esaslı bir biçimde başlar başlamaz sonuçsuz bırakılmış olduğundan İkinci Meşrutiyet Osmanlı ülkesini doğru denilebilecek hiçbir harita ile donanmış olarak bulmamıştır.

(5) — Meşrutiyetten sonra Genelkurmay Dairesinden eski düşünce ve kanuları değişmemiş olan yönetici ve yüksek rütbeli subayların hepsi çekilerek, girişimlere bir engel kalmadığından, Beşinci Şube de ⁽¹⁾ aşağıda olduğu gibi önemli bir çalışmaya girebilmiştir.

Gerçekten: 1896 yılından beri anılan şubeye bağlı Jeodezi Komisyonunda bulunmakta olan Kurmay Albay Mehmet Şevki Beyin (1908) yılı sonlarında, Osmanlı ülkesi haritasının alınıp biçimine ilişkin olmak üzere, Genelkurmay Başkanlığına sunmuş olduğu tasarının incelendikten sonra kabul edilmesi üzerine Şubece ülkenin o konudaki ivedi gereksinimi çok geniş olması, bayındırlaşma derecesi, çeşitli bölümlerinin önem oranları, parasal durumu ve üstelik anlayış biçimi her yanıla düşünülerek bir dereceye kadar az zamanda bir harita meydana getirilebilmek için anılan haritayı yalnız ölçeğinin hata sınırı içinde doğru olan bir nirengiye dayanarak almak ve çizmek yöntemi kural sayılmış ve bu kural'a göre çalışmak üzere Beşinci Şube Müdürünün Başkanlığı altında (1909) yılı birer Müdür emrinde bir (Nirengi) ve bir (Topoğraf) bölümünden oluşan bir (Harita Heyeti) kurulmuş ve Paris'ten baz ölçümüne özgü bir İnvar (YADERİN) aygıtıyla coğrafi yer belirlenmesi için Kronometreler ve harita alımı için gereği kadar yeni buluşlardan Statya'lı geliştirilmiş Mıstırralar ve öteki aletler ve geometri gereçleri satın alınmış ve getirilerek harita işlerine tam bir coşkuyla başlanmıştır.

Daha sonra Osmanlı ülkesi topoğrafya haritasının ağırca ilerleyeceği gözönünde bulundurularak (1911) den başlanarak Harita Heyetine gerekli görülen bir de (İstikşaf Bölümü) eklenmiştir. Birçok postaları bulunan bu üç bölümden birincisi, Osmanlı Ülkesi Haritasına temel olacak nirengiyi hazırlamak ve kurmak, ikincisi ölçek oranında doğru olan düzenli bir nirengiye dayanarak topoğrafya tekniğinin düzenli kurallarına göre ülkenin topoğrafya haritasının bölüm bölüm alımını sürdürmek, üçüncüsü ser'i bir nirengiye dayanarak özellikle Asyadaki Osmanlı topraklarının olabilen hızla küçük ölçekli bir istikşaf haritasını meydana getirmekle görevlendirilmiş ve bölümlerin, iklime göre elverişli mevsimlerde, arazi üzerinde (8) ay çalışması ve bundan sonra İstanbul'a dönerek (4) ay arazi çalışmaları sırasında yapılan işlerin hesapları, birleştirme ve temize çekme işleriyle uğraşmaları kararlaştırılmıştır.

Harita Heyetinin programı : Bütün önemli askeri yerlerin (1/25.000) Rumeli ve Anadolu'nun Suriye ile Irak'ın (1/50.000) Arap Yarımadası ile Trablusgarp ve Bingazi'nin (1/100.000) ölçekleriyle düzenli topoğrafya haritalarını azar azar ve bütün Asya'daki Osmanlı toprağıyla Trablusgarp'ın (1/200.000) ölçeğiyle bir istikşaf haritasını hızla almak ve bitirmek olup yalnız Balkan savaşıdan sonra aşırı derecede küçültülmüş olan Rumeli haritasının hepsinin (1/25.000) ölçeğiyle alınmasına karar verilmiştir.

(1) Bu şubeye (1909) yılından sonra sırasıyla (7) ve (4) numaraları verilmiş ve daha sonra sadece (Harita Şubesi) ve 1. Dünya Savaşı sırasında da Karargâh-ı Umumi 14 ncü Harita Şubesi) denilmiştir.

Bu haritaların alımı ve çizimi için (1/80.000) ölçeğindeki Fransız Genelkurmay haritasının (BONNE) Projeksiyon yöntemi (1) temel ve (Ayasofya) Camii-şerifi kubbesinin eksenini coğrafi meridyen başlangıcı sayılmış ve haritanın paftaları için genellikle (40x50) santimetre boyut kabul edilmiştir.

İstikşaf Bölümü Yönetici ve Subayları.

Bu programın, yukarıda bildirilen kural'a uyularak, yapılması için bölümlerin gerek arazi üzerinde ve gerekse İstanbul'a dönüşte harita şubesinde kullanacakları aletlerle uygulayacakları ve uyacakları yöntemlere ilişkin birçok teknik yönetmelikler, Fransız kaynaklarından çevrilmek suretiyle gereksinmeye göre değiştirilerek, kaleme alınmış ve kılavuz olmak üzere teknik personele verilmiştir. Anılan yönetmeliklerin ana hatları özetle aşağıda olduğu gibidir: ⁽¹⁾

1— Her baz (yederin) aygıtındaki üç invar telden her biriyle yalnız birer kez olmak üzere ardı ardına üç kez ölçülecek ve ortalama değeri alınacak.

2— Birinci derece nirengisinin yatay açıları grad saniyesinin ondalıklarını veren büyüteçli daire-i semtiye aleti ve yükseklik farkının bulunmasına özgü olan bütün düşey açılarla ikinci derece nirengisi yatay açıları (10) saniyenin ondalıklarını değerlendiren Teodolit aracılığıyla ölçülecek; gerektiğinde bir noktanın enlemi ve bu noktanın uzantısı olan bir nirengi kenarının gerçek semt açısı güneş ve yıldızlara yapılan gözlemlerle doğrudan doğruya anılmış olan teodolit ve zaman ortalamasına göre yarım saniye vuruşla kronometreler yardımıyla belirlenecek.

3— Alımı istenilen harita yalnız ikinci veya seri' dereceden bir nirengiye dayanacak ve bu nirengiyi oluşturan üçgenlerin açıları ve kenarların başucu açısal uzaklıkları (düşey açıları) (4) veya (2) kez ölçülecek; nirenginin kenarları ve tepe noktalarının kotları ve enlemleriyle boylamları ya da apsisleriyle ordinatları ve kenarların gerçek semtleri tümüyle beş ondalıklı logaritmalarla hesap edilecek.

4— Birinci derece nirengisinin açıları (20) kez ölçülecek; yalnız bu nirenginin Osmanlı ülkesinde genişletilerek dakik bir biçimde yapılması, ve ikinci derece nirengisinin ona dayandırılması birçok yıllara gereksinme olduğu ve bağlı bulunduğu bu Harita Şubesinde kaçınılmaz bir gereksinim üzerine konulan ve kabul edilmiş olan hız kuralıyla bağdaşmadığı görüldüğünden, anılan birinci derece nirengisinin tümünün yapılması ancak uzakça bir gelecekte düşünülecek; bu tip bir nirenginin özel bir amaçla yapılması gerektiğinde de onun yatay açıları (10) ve düşey açıları (5) kez ölçülecek.

(1) Adı geçen projeksiyon yöntemine göre harita paftalarının çeşitli ölçeklerde çizimi için gereken apsis ve ordinat çizgileri, Osmanlı ülkesi için (30) ile (46) grad enlem ve (0) ile (20) grad boylam çemberleri arasında ve (Clarke) elipsoidi üzerinde olarak, önceden hesaplanarak hazırlanmış ve (44) gradlık enlem çemberi paralel çember ortalaması olarak kabul edilmiştir.

5— (Ayasofya) Camii meridyenine bağlı olan bütün nirengi noktaları (BONN) Projeksiyonu yöntemine uyularak coğrafi enlem ve boylamları yardımıyla paftalar üzerine konacak; Avrupa ve Asya'daki Osmanlı toprakları içinde bulunup (1/25.000) ölçeğine göre haritaların alınması son derece gerekli bulunan kentler, anılan meridyene doğru olarak bağlanamazlarsa bu kentler için, bağlantı bağımsız olarak sağlanmak üzere, bağımsız birer nirengi yapılacak; böyle bir nirenginin noktaları, onlar arasında seçilmiş bir uygun olanından doğu-batı ve kuzey-güney doğrultusunda olmak üzere geçirilen, iki dik eksene göre apsis ve ordinatları yardımıyla belirlenecek ve sınırlı bir alanı kapsayan bu gibi nirengilerin yapılması ve hazırlanmasında dünyanın yuvarlaklığı hesaba katılmayacak.

6— Nivelmanda esas olmak, üzere deniz kenarında bir takım gel-git ölçekleri kurmak ve uzun uzadıya denemelerle deniz ortalama düzeyini yani sıfır gerçek düzeyini kesinlikle belirlemekten vazgeçilerek, kıyı yöresinde yalnız elverişli kıyı noktalarına dikilecek ve nirengiye bağlanmış bir takım nişancalı ağaç kazıkların yaklaşık olarak doğrudan doğruya denizden yükseklikleri ölçülmekle yetinilecek ve ülke içinde özellikle demiryolları üzerinde tren şirketleri tarafından nivelman ölçüleriyle belirlenmiş kotlar alınacak.

7— Yukarda sözü geçmiş olan temellere göre yapılan nirengiye dayanarak düzenli topoğrafya haritaları Fransız buluşu (ALİDADE HOLOMETRIQUE) denilen statyalı geliştirilmiş Mıstıra ve düzenli altıgen biçimindeki Plânçete ile ve istikşaf haritaları da yine Fransa'da kullanılmış (ALİDADE NİVELLATRICE) adı ile anılan nişancalı yalın Mıstıra ve dikdörtgen Plançeteyle doğrudan doğruya arazi üzerinde alımı yapılacak ve çizilecek; gereken istatistiki bilgiler yanlışsız olarak ilgili yerel hükümet kaynaklarından alınacak.

(6)— Yukarıda kuruluşuyla proğramı kısaca bildirilen Harita Heyeti on yıldan beri içteki bir takım üzücü kargaşalıklarla beraber Trablusgarp ve Balkan Savaşlarının ve özellikle Birinci Dünya Savaşının meydana getirdiği bin türlü engel ve zorlukları göğüsleyerek ve proğramını bir düzeye izleyerek kesin kararlılık ve sessizce çalışmaktan bir an boş kalmayarak ve hem de Çanakkale'de olduğu gibi arasıra düşman ateşi altında ve Medine-i Münevvere ve Suriye ile Fırat ve Dicle havzalarında türlü türlü yokluklar ve Arapların saldırıları karşısında iş görererek:

1— (Bakırköy), (Edirne), (Adapazarı), (Erzurum), (Çanakkale), (Halep), (Medine) ve en sonra (İzmir) baz'larını ölçüp bunlara dayanarak Rumeli, Anadolu, Suriye ve Filistinde ve Medine dolaylarında bu ana değin toplam olarak (480.000) kilometre kare kadar büyük bir alanın düzenli ve hızlı nirengilerini aralıksız yapmış;

2— Bu nirengilere dayanarak bugün ülkenin (365.000) kilometre-kareye yani Fransa'nın üçte ikisine yakın olan en önemli müstahkem mevkileriyle bölümlerinin düzenli ve istikşaf haritalarının yukarıda sözü edilen ölçeklere göre arazi üzerinde almış ve çizmiş ve doğrudan doğruya Kartoğrafya işlerini gören Harita şubesi de anılan haritaları tümüyle ve bir kaç kez basıp yayınlayarak savaş sırasında ordunun gereksinmelerini inandırıcı bir biçimde bol bol sağlamıştır.

Yukarıda anılan haritalar yalnız Harita şubesi girişimlerinin ürünü olup bundan başka bu şube, Balkan savaşıyla Birinci Dünya Savaşında, Başkomutanlık vekâleti ile Karargah-ı Umumi Kurmay Başkanlığının, Ordu Komutanlıklarının, Ağır topçu ve İstihkâm Müfettişliklerinin ve Levazım Dairesinin ve ötekilerin göstermiş oldukları gereklilik üzerine çeşitli ölçek ve yerlerde daha bir çok dağmık yerlerde ve yerel haritalar meydana getirmiş olduğu gibi Orta Anadoluya, Filistin ve Suriye ile Irak'a, Mısır ile Trablusgarp'a İran ile Kafkasya'ya ait olmak üzere yabancılar tarafından yayınlanmış çeşitli ölçekli birçok haritaları da çevirerek tıpkısını basmış ve Orduya dağıtmıştır.

İşlerin kararlaştırılan proğram içinde istenildiği gibi yönetilip yürütülmesi için Harita şubesinin ve özellikle Harita Heyetinin Subay varlığı (1909) yılından beri yavaş yavaş çoğalmış ve (1911) yılından başlayarak adı geçen Hey'et için, arazi üzerindeki teknik işlerde çalıştırılmak üzere yeteri kadar er ve hayvanlardan oluşan özel bir (Harita Bölüğü) kurulmuştur.

Birinci Dünya Savaşı seferberliği nedeniyle Harita şubesi çizim bölümündeki Kartoğraf Subaylarının yarısı kadarı birliklere atandığı ve buna karşılık işler son derece çoğaldığından var olan eksikliği yüksek öğrenim görmüş kısa süreli askerliğe bağlı olan gayri müsellahlarla tamam-

lanmışsa da savaş sonunda adı geçenler terhis edilince yalnız Kartoğrafya işleri için yine ordudan subay alınması uygun görülmeyle ilk-önce yalnız uzman Kartoğraf yetiştirmek üzere (1916) yılında Nezaretin izniyle herbiri otuzar mevcutlu iki sınıf üzerine düzenlenen bir (Harita Tersimi Mektebi) açılmıştır. Sonraları, Harp Okulunda topoğrafyanın çok yalın ve kısaltılmış bir biçimde okutulduğu ve özellikle Harp Akademisinden Jeodezi biliminin büsbütün kaldırılacağı gözönünde bulundularak adı geçen bilimlerle bunların öğrenimine gerekli olan öbür yardımcı bilimler iyice gösterilmek üzere, yukarıda adı geçen okulun (Harita Ahz ve Tersimi Mektebi) adıyla üç sınıftan oluşması kararlaştırılmıştır.

Harita Şubesi ile Hey'eti geçen on yıl içinde varlığını göstermiş ve yalnız Türklerden oluşan⁽¹⁾ tek bir vücut gibi bir teknik kurum biçimini almış olup bu kurumun gerek çizim bölümünde ve gerek arazi üzerinde meydana getirdiği işler doğruluk ve nefasetçe Avrupa ülkeleri Harita Dairelerinde yapılan işlerden hiçbir zaman aşağı kalmayıp yalnız basımevi ve fotoğraf hane gereçlerinin eski sistemde olması nedeniyle basılı haritalarımız anılan ülkelerdeki benzerleri gibi istenilen nefaseti tümüyle içinde bulundurmadıklarından (1916) yılı bu yön de gözönünde bulundurularak Harbiye Nezaretinin müsaadesiyle doğruca (BERLİN) ve (VİYANA) ya gidilip bu iki başkentteki Harita Dairesinin Kartoğrafya Şubelerinde kullanılmakta olan baskı araçları incelenmiş ve geniş bilgi edinilmiş ve bu bilgi edinme sonucunda nefis ve hızlı harita basabilmek için bir yandan gereksinimini duyduğumuz son sistem baskı ve fotoğraf makinaları (LEİPZİG)'den satın alınmış ve getirilmiş ve öte yandan da bu makinaların kullanılma yöntemlerini, Greve ve Galvano-Plasti ile öteki çizim ve basımdaki incelikleri öğrenmek üzere iki yıl süreyle BERLİN'e dört Türk Kartoğraf memuru gönderilerek öğrenim yaptırılmıştır.

(1854) yılında ilk önce topoğrafya uzmanlarından Fransız Albayı Mösyö (LAUSSE DAT) tarafından bulunup fotoğrafla alınan bir arazi parçası görünüşünün yatay izdüşüm yani ölçekli bir haritaya dönüştürülmesi ve çevrilmesine ilişkin olan (PHOTOGRAMMETRIE) tekniğinin (1900) yılından sonra Almanlar ve özellikle (1908) den sonra Avusturyalılar tarafından, topoğrafyada pek büyük bir devrim oluşturacak biçimde olaganüstü gelişmesiyle kurulan (STEREO-PHOTOGRAMMETRIE) ve (STEREO-AUTOGRAMMETRIE) yöntemlerinin de Osmanlı ülkesine uygulanması Harita Şubesinde düşünülmüş ve bu bilimlere etrafla öğrenmek için (1916) ve (1917) yılları (BERLİN) ile (VİYANA'ya) iki topoğraf subay gönderilmiştir.

(7)—Harita Şubesi ile ona bağlı Harita Heyetinin (1909) dan (1918) yılı Birinci Dünya Savaşı Ateşkes antlaşmasına kadar, geçen on yıl içinde meydana getirmiş olduğu işlere ilişkin olan genel ayrıntılarla bu işler için katlanılmış olan harcamalar yıllara göre aşağıda olduğu gibidir.:⁽²⁾

(1) Gerçi Harita Şubesiyle Heyetine önce (1910) da ve (FON DER GOLTZ) ve sonra (1915) yılı Genelkurmay Başkanlığında bulunan (BRONZAR FON ŞİLLENDROF) paşalar, Meşrutiyetin geri gelmesinden önce (KİPERT) hesabına yıllarca Anadolu'da dolaşmış olan (FONDİST) adında bir Alman Emekli Albayı sokmaya çalışmışlarsa da başaramamışlar ve bununla beraber Almanlar bu konuda, aşağılarda görüleceği üzere, benzer başarısızlıkla son zamana kadar direnerek uğraşmaktan vazgeçmemişlerdir.

(2) İşlerin yıldan yıla gelişme biçimini izleyebilmek için pafta bölüntülerini gösteren ilişikteki Harita fihristine başvurmak gerekir.

1909 YILI

Yıl ortalarında Harita Hey'etinin kurulması üzerine, ilk önce (1/25.000) ölçeğiyle İstanbul ve yöresi haritasının alımı ve çizimi düşünülerek, Ağustos içinde (BAKIRKÖY) yönünde çalışmaya çıkılmış ve mevsim gereği ancak 4 ay kadar arazi üzerinde çalışılabilmiş ve bu süre içinde olumlu bir iş meydana getirmeye çabalamakla beraber gibi, teknik personelin eğitimiyle de uğraşmıştır.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : Önce Topoğraflara iş vermek üzere [Cuhut burgazı "Çift burgaz", (Şimdiki Mahmut bey) Bucağına bağlı olan "Yeşilboğaz" (Bağcılar Köyü)] doğusunda ve kuzey-güney doğrultusunda bir baz seçmiş ve aplikasyonunu yapmış: bu baz'ın geçici olarak uzunluğunu çelik şeritle üç kez ölçmüş ve semt meridyenini güneş başucunda bulunduğu zaman gözlem yaparak belirlemiş; Bez Fabrikası yöresinde Demiryolu Köprüsü yakınında dikilen bir hedefleri şahsın doğrudan doğruya ölçülen denizden yüksekliğini kot hesapları için esas saymış ve bu ilk bilgiye dayanarak (BAKIRKÖY) paftası nirengisini yapıp hazırlayarak haritası alınmak üzere topoğrafya bölümüne vermiştir. Daha sonra bir yandan nirengi doğuya doğru (MALTEPE) hizalarına kadar genişletilerek gelecek yıl için (KAĞITHANE), BİLÂD-I SELÂSE (Üsküdar Galata ve Eyüp bölgeleri) (ÇAMLICA) paftaları gözlemleri yapılmış ve öte yandan sipariş edilen (YEDERİN) aygıtının (PARİS)'den gelmesi üzerine Kasım'da adı geçen aygıtlı (BAKIRKÖY) bazı, kurallara uygun biçimde kesin olarak üç kez ölçülmüş, ortalama olarak (4396.703) metre bulunmuştur. Daha sonra nirengi bölümü Harita Şubesine ⁽¹⁾ dönerek kış mevsiminde yukarıda adı geçen baz ile üç paftanın hesaplarını yapmış ve ertesi yıl yapılacak işlerin hazırlıklarıyla uğraşmıştır.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : (Bakırköy) paftasında eğitim yaparak ve arazide çalışarak bu paftayı meydana getirmiş ve daha sonra kış işleri için şubeye dönmüştür.

(1909 Yılında Yapılan 1/25.000 ölçekli Bakırköy Paftasının Bir Bölümü)

(1) Harita Şubesi (1909) yılı Genelkurmay Dairesi yedinci Şubesini oluşturup o tarihte anılan daire Harbiye Nezaretindeki (M.S.B.) eski yerinden Mercan'da bulunan eski Sadrazamlardan Ali Paşa Konağına taşınmış bulunuyordu. Bu konağın (1911) Temmuz'u korkunç yangınında yanması üzerine Genelkurmay Dairesi İtfaiye Kışlası yanında bulunan eski Hassa Ordusu Hastanesi binasına taşınmıştır.

1910 YILI

Mayıs başlarında arazi çalışmalarına çıkılarak 7 ay çalışılmıştır.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : Bu süre içinde bir yandan Karadeniz Boğazının iki yakasında olmak üzere (İstanbul) ve yöresi haritasına ait olup geçen yıldan kalan (12) paftalık nirengiyi hazırlamak ve öteyandan anılan nirengiyi, (1/50.000) ölçeğiyle alımı kararlaştırılan, Anadolu'nun düzenli haritasına esas olacak biçimde Kocaeli Yarımadası içinde (Hereke-Şile) çizgisine kadar genişletmiştir.

Bundan başka sonbahar sonlarında (Bakırköy) baz'ının güney ucu üzerinde (10) saniyenin ondabirini ölçer büyük Teodolit ve ortalama zamana göre her yarım saniyede bir vuran kronometreler yardımıyla, bir ay kadar geceli ve gündüzlü yıldızlara ve güneşe bir çok kez gözlem yapılarak adı geçen baz'ın gerçek semti ile güney ucunun enlemi doğrudan doğruya ve bu sonraki noktanın nirengiye bağlı olan (Ayasofya) Camii alemine göre boylamı hesaplanarak belirlenmiş ve semt için (201.0322,5) enlem için (45,5575.0) ve boylam için (+0,1346,8) grad ortalama değerleri bulunmuştur.

Sözü edilen güney ucuna ilişkin olmak üzere bulunan bu üç koordinat daha sonra, doğrudan doğruya Rumeli ile Batı Anadolu nirengi noktalarının enlem ve Boylam hesaplarında, temel olacaklarından anılan değerlerin amaca uygun ve yeterli bir doğrulukta olup olmadıklarını sağlam bir biçimde meydana çıkarmak için (Bakırköy) baz'ının birinci dereceden bir nirengi dizisi yardımıyla (Adapazarı) üzerinden, yukarıda anlatılan (Eskişehir) baz'ına bağlı bulunan ve yukarıda Sözü geçen Redif Deposu batı yakınındaki esas nirengi noktasına bağlanması uygun ve gerekli görülmüştür.

Çünkü; anılan noktanın enlemi (44,1785,49) grad ve (Eskişehir) Baz'ının doğu ucundaki gerçek semti (126,8968,20) grad olup bu iki miktar ise yukarılarda kısaca bildirildiği üzere Fransa'dan eğreti olarak alınmış olan dakik astronomi aletleri aracılığıyla (1896) yılı Uzman Mirliva (Tuğg.) (DEFORJ) paşa tarafından zor koşullar altında olağanüstü doğru olarak belirlenmiş ve çıkarılmış bulduklarından (Bakırköy) baz'ı güney ucu coğrafi yerinin doğruluğunun araştırılması için en ciddi ve güçlü bir kanıt oluşturmaktaydılar. Bundan başka (Bakırköy) ve (Eskişehir) baz'larının daha önce bildirildiği gibi bağlanmasıyla nirenginin harita alımı için Batı Anadolu ortasından icabına göre Karadeniz ve Akdeniz ile Marmara ve Ege denizi kıyıları yamaçlarından herhangi birine doğru hızla genişletmek olanağı meydana çıkacaktı.

İşte bilinen nedenlerden ötürü (1910) Ağustosunda (Bakırköy) baz'ına dayanarak birinci dereceden bir nirengi yapılmasına başlanarak anılan nirengi (Kocaeli) yarımadası boyunca (Adapazarı) yöresine kadar genişletilmiş ve nirenginin yatay açıları daire-i semtiye aletiyle (10) ve (düşeyaçları) teolitle (5) ayrı başlangıç değeriyle ölçülmüştür.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : (İstanbul) ve yöresi haritasının alımı sürdürülerek her biri (125) Kilometrekare olan (10) pafta meydana getirmiştir.

1911 YILI

Nisandan başlayarak arazi üzerinde (8) ay çalışılmıştır.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : (Edirne)'nin (Karaağaç demiryolu istasyonu güneyinde ve doğu-batı doğrultusunda olmak üzere bir baz seçilerek bu baz'ın uzunluğunu ölçerek (2919,740) metre bulmuş; yalnız güneşe gözlem yaparak (Sinekli) ovasında seçilen bir nirengi noktasının enlemini (46,2564,3) ve bu noktayı baz'ın doğu ucuna birleştiren nirengi kenarının semtini (359,3223,0) grad olarak belirlemiş; (Karaağaç) istasyonu önündeki rayların Doğu Demiryolu Ortaklığı tarafından verilen kot'u yardımıyla nirengiye bağlı istasyon binası tepesinin kot'unu (52,75) metre bularak bu kot'u Nivelman hesapları için temel kabul etmiş ve bu ilk bilgilere dayanarak (1500) kilometrekare olan (12) paftalık müstahkem mevki nirengisini Apsis Ordinat yöntemi ile (1/25.000) ölçeğine göre kontrol ettikten sonra hazırlayarak topoğrafya bölümüne vermiştir.

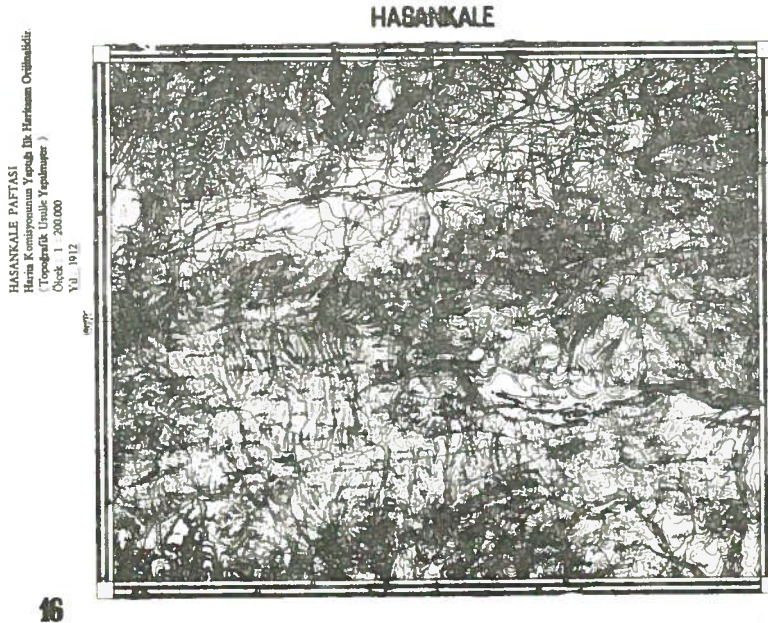
Anadolu yönünde : Bir yandan ikinci derece nirengisi (İzmit) körfezinin iki kıyısını içine almak üzere (Sapanca-Kefken) çizgisine ulaştırıldığı gibi öteyandan birinci derece nirengisi (Eskişehir)

Baz'ına dayanarak yapılmış ve (Adapazarı) çevresine kadar genişletilerek (1910) yılı (Bakırköy) baz'ında adı geçen dolaylara kadar gelişen aynı derecedeki nirengiye (Adapazarı) kontrol baz'ı yardımıyla bağlanmıştır. (Reşadiye--Adapazarı) şosesi üzerinde sonbaharda seçilen ve doğrudan doğruya ölçülen kontrol baz'ının değeri (3483,862) metre olup bu değer anılan baz'ın her iki yöne göre hesaplanarak bulunan değer ortalamasından ancak (9) santimetre fark etmiş ve pek değersiz olan bu fark da birinci derece nirengisinin istenilen doğruluğu çoklukla içine aldığını açık bir biçimde göstermiştir. Bundan başka (Bakırköy) baz'ının semti ve güney ucunun Coğrafi enlemi ile boylamının doğruluğu incelenerek ve gerekirse düzeltilmek üzere yapılmış olan yukarıda adı geçen birinci derece nirengisinin hesapları sonunda bu baz'ın Semti (89,8) saniye farkla (201,0412,27) ve güney ucunun enlemi (13,1) grad saniyesi kadar farkla (45.55.88.1) ve boylamı tıpkısı (+0.1346.8) grad bulunmuş ve enlem ve semt'te bulunan bu pekaz miktardaki farklar sakıncasız olarak dikkate alınmamakla beraber ikinci derece nirengisinin hazırlanmasında enlem ve boylam hesaplarına sokulmuş ve varolan paftaların nirengi kanavaları buna göre düzeltilmiş ve çizilmiştir.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : (1/25.000) ölçeğiyle İstanbul ve yöresinde kalan (2) paftayı çıkarmış ve aynı ölçekte ve (12) pafta genişliğinde olan (Edirne) haritasının büyük bir bölümünü meydana getirdiği gibi müstahkem mevki çevresi üzerinde tahkimat için (1/2.000) ölçeğiyle (20) den çok yerel plânlar yapmış ve (Kocaeli) yarımadasında da (1/50.000) ölçeğiyle harita alımı işlerini (Hereke-Şile) çizgisine kadar ulaştırmıştır.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : Başlangıçta yalnız eski Dördüncü Ordu bölgesi, yani (Trabzon), (Erzurum), (Van), (Bitlis), (Elazığ), (Sivas) illeri, istikşaf haritasının (1/200.000) ölçeğiyle alınması amacıyla kurulmuş ve bununla beraber iyi sonuçlar elde edilirse bu bölümün işlerinin sonradan bütün Asyadaki Osmanlı topraklarına yaygınlaştırılması da karar altına alınmıştır.

İstikşaf haritasının ilkönce, sınır boyunca Rus haritaları üzerinde görülen nirengi noktalarına ve yurtiçi için sekstant ve kronometre'lerle coğrafi yerleri belirlenerek seçilmiş noktalara dayandırılarak, alımı kararlaştırılmış ve buna göre istikşaf bölümüne, yalnız harita alımıyla yükümlü postalardan başka, Denizyollarında yapıldığı gibi coğrafi yer belirlemesi için görevli bir de (Astronomi postası) eklenmiş-

tir. Bölüm Müdürü ile personelin istenildiği gibi seçilip atanması ve gereken sekstant ve kronometre'lerin (Londra)'dan satın alınıp getirilmesi ve benzeri gibi gecikme nedenleriyle istikşaf bölümü ancak Ağustos'ta çalışma bölgelerine gönderilebilmiş ve iklim nedeniyle yalnız üç ay çalışılarak Rus sınırı nirengi noktalarına dayanarak (Beyazıt) (Ağrı) ve (Hasankale) paftaları meydana getirilmiştir. Bu süre içinde (Astronomi postası)'nın olumlu bir iş görmemiş olduğu ve daha sonra da göremeyeceği

anlaşıldığından bu posta kaldırılarak istikşaf haritasına esas olmak üzere seri' bir nirengi yapımına başlanması ve bu nirenginin (1/25.000) ölçeğiyle alınması kararlaştırılan Erzurum müstahkem mevkiinin düzenli haritası için, gelecek yıl bu kent yöresinde ölçülecek olan baz'a dayandırılması uygun görülmüştür.

1912 YILI

Nisan başlarında arazi çalışmalarına gidilmiş ve Balkan Savaşının çıkmasıyla arazi üzerinde ancak (5) ay kadar çalışılabılmıştır.

NİRENGİ BÖLÜMÜ: Birinci derece nirengisini (Adapazarı) yöresinden (Bolu)'ya doğru genişletmek üzere bir posta çıkararak öteki dört postasıyla Doğu Anadolu'da aşağıda belirtilen işleri görmüştür :

1. Nirengi bölümünün müdürlüğü ve iki postası (Erzurum)' a giderek bu kentin batısında ve (Palandöken) sıra dağlarının kuzey etekleri bitiminde olmak üzere doğu-batı doğrultusunda bir baz seçilmiş ve ölçerek (6127,396) metre ve güneş ve yıldızlara gözlem yaparak bu baz'ın (Yarımcı) köyü kuzey yakınında bulunan batı ucunun enlemini (44,3363,89) ve bu ucu (Erzurum) saat kulesine ulaşturan nirengi kenarının gerçek سمتini (294, 3564,5) grat bulmuş ve bu temel bilgilere dayanarak müstahkem mevki ve yöresi için (1125) kilometrekare genişliğinde (9) paftalık düzenli bir nirengi yapmıştır. (1/25.000) ölçeğine göre hazırlanan bu nirengi şebekesinin noktaları doğu, batı, kuzey, güney, doğrultusunda olarak sözü geçen saat kulesinden geçirilen iki dik eksene göre apsis ve ordinatları hesaplanarak paftalar üzerine konmuştur.

Nirengi ve Topoğrafya Bölümü yönetici ve subayları 1912

2. (1/200.000) ölçeğindeki istikşaf haritası için yapılması kararlaştırılan seri' nirengiye başlamak üzere iki nirengi paftası Nisan içinde (Rize) ve (Trabzon)'dan işe başlamış ve gözlemlerin ortak nirengi noktalarında bağlantısını sağlamak ve korumak üzere paralel olarak güneye doğru hareketle, iklimin sert ve arazinin çok yüksek ve sarp dağlık olması ve yolların pek ilkel ve bozuk bir durumda bulunması nedeniyle rastlanan türlü türlü zorluklara karşın (Rize), (Hamhal), (Tortum), (İspir), (Erzurum), (Kiği),

(Palu), (Trabzon), (Erzincan), (Kemah), (Harput), ve (Siverek) paftalarını birbirine bağlayarak nirengilemişlerdir. Bu postalardan birincisi (Rize) ve ikincisi (Trabzon) deniz fenerlerinin denizden yüksekliklerini (Kotlarını) doğrudan doğruya ölçerek simetrik olarak (18,5) ve (30) metre bularak ilerlemiş ve birinci posta gözlemlerini temmuz sonlarında (Erzurum) baz'ına ulaştırmış ve bağlamıştır.

Açıklandığı gibi yapılmasına başlanan seri' nirenginin noktaları kural uyarınca Coğrafi enlem ve boylamları aracılığıyla paftalar üzerine konulması gerektiğinden, bunun için yine (Erzurum) saat kulesi, enlem ve boylam hesapları için, kalkış noktası kabul edilerek baz'a bağlı bulunan bu kulenin enlemi hesaplanarak (44,3440,4) grat bulunmuş ve başlangıç boylamı olan (Ayasofya) Camiine göre boylam farkı da (Erzurum-Trabzon) ve (Trabzon-İstanbul) aralarında telgraf işaretlerini alıp vermesiyle ve zaman aktarmasıyla, belirlenmesi yönü düşünülmüştür. Yalnız içişleri ve siyasal durumun çok karışması üzerine bu konu zorunlu olarak uygun bir zaman ertelenerek (Erzurum) saat kulesinin (Ayasofya)'ya göre boylam farkı aşağıda olduğu gibi çıkarılmıştır. Her yıl (Paris)'te yayınlanmakta ve içindekileri uluslararası geçerli bulunmakta olan (Connaissance des temps) yıldız takviminin (1912) yılına özgü nüshasında (Ayasofya)'nın Paris'e göre (26° 38' 44") boylam farkı kayıtlı olduğu gibi (Erzurum) Hükümet konağı yakınında bulunan (Markof) kışlası pavyonunun Rus Astronomu (Guedeonof) tarafından yine Paris'e göre belirlenmiş olan, (38°56'11") boylam farkının da içinde yer aldığı gözönünde bulundurularak bu iki fark yardımıyla (Erzurum Saat Kulesi-Ayasofya) boylam farkı grat'a çevrilerek (-13,6678,9) olarak bulunmuştur.

Bir yandan Balkan savaşının çıkması üzerine (Erzurum-İstanbul) Boylam Farkının telgraf işaretlerinin alınıp verilmesiyle eylemli olarak belirlenmesi belirsiz bir zaman için gecikmeye uğradığı ve öte yandan istikşaf haritasının hızla alınması ve basılması son derece gerekli bulunduğundan seri' nirenginin yalnız yukarıda adı geçen koşullara uyularak batıya doğru genişletilmesine zorunluluk ortaya çıkmış ve nirengi noktalarının bu esaslara göre hesap edilecek olan enlem ve boylamlarının da ileride doğruluğunun araştırılmasına ve gerektiğinde düzeltilmesine karar verilmiştir.

(Erzurum)'da görevini bitiren nirengi postaları Eylül başlarında getirilip ivedi olarak Çanak-kale boğazı nirengisine başlamak üzere (Çanak-kale)'ye gönderilmişler ise de Balkan Savaşının patlamasıyla bu iş geri kalmıştır.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ: (1/25.000) ölçeğiyle (Edirne) Müstahkem Mevki haritasından geriye kalan bölümünü bitirmiş, (Erzurum)'un ilk (6) paftasını çıkarmış ve (1/50.000) ölçeğindeki düzenli harita yapımında (Hereke-Şile) çizgisinden (Sapanca-Kefken) çizgisine kadar ilerlemiş olup yalnız Balkan Savaşının çıkmasıyla bu sonraki bölgede iki, üç pafta tamamlanamamıştır.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : (Rize), (Hamhal), (Tortum), (İspir), (Erzurum), (Hınıs), (Malazgirt), (Bargiri=Muradiye), (Başkale), (Van) paftalarının istikşaf haritasını almış ve bitirmiştir. Bu paftalardan ilk beşi seri' nirengiye dayanarak yapılmış olup yalnız sonrakiler için yine Rus Haritalarından aktararak alınan noktalardan yararlanılmıştır.

Balkan seferberliğinden başlayarak Harita Heyetinde görevli üstsubay ve subayların hepsi, Rumeli savaş alanına gönderilerek ön barış imza edilinceye kadar, geçici olarak atandıkları askeri birliklerle doğrudan doğruya savaşa katılmışlardır.

Savaş sırasında Başkomutanlık Vekâleti emriyle bunlardan kimileri (Terkos) bölgesinin, (Büyükkçekmece) havzasının ve (Bolayır), (Maydos) ve (Kilitbahir) yöresiyle (Gelibolu yarımadası) güney bölümünün çeşitli ölçeklerde olmak üzere, belirli yerlerin istikşaf haritalarının alımı için görevlendirilmişlerdir.

1913 YILI

Savaşın sona ermesiyle beraber Harita Şubesinde Hey'et personelinin getirilmesine girişimde bulunarak elde edilen Nezaretin izni üzerine yukarıda anılanlar yavaş yavaş merkeze geldikçe Rumeli ve Anadolu'daki çalışma bölgelerine gönderilmiş ve işler arazi üzerinde haziran başlarında başlayarak (7) ay kadar sürmüştür.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : (Küçükçekmece) ile (Midye) meridyenleri arasındaki bölge içinde (1/25.000) ölçeğiyle alınacak düzenli harita için her biri (125) kilometrekare olmak üzere (20) ve Sapanca gölü ile bunun kuzey yöresinde (1/50.000) ölçeğiyle yapılacak düzenli harita için her biri (500) kilometrekare genişliğinde (2) paftalık bir arazi alanının nirengisini yapmış ve hazırlamış ve (1/200.000) ölçeğiyle alımı yapılmakta olan Doğu Anadolu istikşaf haritasının da (Giresun), (Şebinkarahisar), (Divriği), (Arapkir), (Bitlis), (Diyarbakır), (Redvan) ve (Cizre) paftalarını seri' yöntem yardımıyla nirengilemiştir.

Bundan başka hem (1/25.000) ölçeğiyle alımı yapılacak olan (Çanakkale Boğazı) düzenli haritasına esas olmak ve hem Rumeli haritasına bu yönden başlanabilmek için Nirengi bölümü kasım'da (Çanakkale) Askeri Hastanesi doğu yakınında (3250,321) metre uzunluğunda bir baz ölçtüğü gibi bir de her iki yandaki kıyıları birbirine bağlayıp, yapılmasına karar verilen nirenginin, genişletilmesine hizmet etmek üzere noktalık bir ağı gözlemlerini ve hesaplarını yapmıştır.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ: (Erzurum) Müstahkem Mevzi haritasının (Palandöken) bölgesinde kalan (1/25.000) ölçeğindeki (3) paftasını çıkarıp (Kefken-Kandıra) yöresinde de Seferberlik nedeniyle bitirilemeyen (1/50.000) ölçeğindeki (3) paftanın haritasını bitirmiştir. Bu işler eylül başlarında sona erdiğinden topoğrafya postaları yavaş yavaş (Çatalca) bölgesine gönderilerek bu bölgede Nirengi Bölümü tarafından hazırlanmış olan paftaların topoğrafya çalışmalarına başlamış ve aralık ortalarına kadar çalışarak her biri (125) kilometrekare olmak üzere (12) paftanın düzenli haritası yapılmıştır. Bu paftalar Marmara ile Karadeniz arasında olmak üzere (Çatalca) savunma hattının (12) kilometre batısına kadar uzanan araziye kapsar.

Bundan başka (Edirne)'nin geri alınmasından sonra Başkomutanlık Vekâletinin emri üzerine gereken topoğrafya personeli aracılığıyla (1/126.000) ölçeğindeki Eski bir Rus haritasından büyütülerek basılmış olan (1/63.000) ölçeğindeki haritanın (Lüleburgaz-Pınarhisar) savaş alanını gösteren bölümleri düzeltilmiş ve (1/25.000) ölçeğiyle (Kırklareli) ve yöresinin bir istikşaf haritası alımı yaptırılmıştır.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ: İlk önce geçen yıl arazi üzerinde yapmış olduğu işleri birleştirmiş ve bunları temize çekerek haziran ortalarında Doğu Anadolu'ya giderek temmuz başlarında (1/200.000) ölçeğindeki istikşaf haritası işine tekrar başlamış ve ekim ortalarına kadar çalışarak (Trabzon), (Erzincan), (Hozat), (Harput), (Kiği), ve (Palu) paftalarını meydana getirmiştir.

1914 YILI

Harita Hey'eti Mart'tan itibaren görev bölgelerine giderek tam bir çalışma ile iş çıkarmaya başlamıştır. Genel Seferberliğin ilanında, Genelkurmay Başkanlığınca Harita Şubesinden işlerin ne derecelerde ve nerelerde olduğuna ilişkin bilgi alınarak, ona göre harita alımı işlerinin belki eskisinden daha çok çalışarak sürdürülmesinin sağlanması kaçınılmaz bir gereklilik iken, zıddına Harita Şubesinin bu konudaki başvurmalarına hiç bir zaman önem verilmemiş genel seferberlik ile beraber ne yazık ki Harita Hey'eti subaylarının tümü çeşitli birliklere atanmış ve böylelikle iş, temmuz sonlarına bırakılmıştır. Yalnız sonraları savaşın genel bir biçim alması ve özellikle Osmanlı Devletinin Almanya ve Avusturya ve Avusturya-Macaristan ile birlikte savaşanlar sırasına girmesi gerçekten önemli olan (Çanakkale Boğazı)'nın önemi olağanüstü arttığından Müstahkem Mevki Komutanlığının gösterdiği gereklilik ve Harita Şubesinin direnircesine isteği üzerine, harbin ilânından sonra yakın birliklerde bulunan hey'et subaylarından bir bölümü geri verilerek kasım ayında (Çanakkale) ile (Gelibolu) yarımadasında tekrar işe başlamış ve şubat sonuna kadar çalışılmıştır. Harita Hey'eti (1914)'de önce tüm varlığıyla (5) ve ve sonra bir bölümüyle (4) yani toplam olarak iki dönemde (9) ay arazi üzerinde çalışmıştır.

NİRENGİ BÖLÜMÜ: Bu iki dönemde aşağıdaki işleri görmüştür.:

1. Balkan savaşında Osmanlı-Bulgar Ordularının ilk çarpışma alanı olan, (Edirne - Kırklareli) arasında (1500) kilometrekare genişliğinde bir alan seri' bir biçimde nirengilenmiş olduğu gibi Çanakkale Boğazının, (Çanakkale)'den giriş yerine kadar, Enönemli olan güney bölümünün her iki yanı (1000) kilometrekare (8) paftalık bir düzenli ağla örtülmüş ve güneşe gözlem yapılarak (Çanakkale) baz'ının semti (360.4627.6) ve kuzey ucunun enlemi (44.64.13.7) grat olarak belirlenmiştir. (1/25.000) ölçeğiyle yapılması kararlaştırılan Çanakkale Boğazı haritasının (Ayasofya) başlangıç boylamına bağlı olarak alı-

mını sağlamak üzere birer nirengi noktası olan (Çanakkale)'de (Çimenlik) deniz işaret direğinin Harbiye Nezareti yangın kulesine göre boylam farkı (2.8532. 87) grat bulunmuş ve bu farkın elde edilmesi için Harbiye Nezareti Telgrafhanesi ile (Çimenlik) Tabyasında özel olarak kurulmuş olan Telgraf Merkezi arasında haziran sonlarına doğru iki gece elektrik işaretleri alınıp verilmesiyle karşılıklı olarak zaman aktarılmıştır. Böylelikle bulunan boylam farkının doğruluğunu belirlemeğe yardımcı olmak ve daha sonra bütün Rumeli'ye genişletilmek üzere (Marmara) kıyısı boyunca (Bakırköy) ve (Çanakkale) baz'ları arasında birinci dereceden çok dakik bir nirengi kurulmasına girişilmiş ise de bu iş seferberlik nedeniyle gelecek bir zamana bırakılmıştır. (İstranca) yöresinde de (Midye) ile (Vize) arasında(700)kilometrekarelik bir alan düzenli bir şekilde nirengiyle örülmüştür.

Rumeli'de yukarıda adı geçen işler görülürken Anadolu'da bir yandan (Erzurum) Müstahkem Mevki nirengisine bağlanarak (Gürcü) boğazında (4) paftalık düzenli bir nirengi kurulmuş ve öte yandan seri' nirengi işi (Ünye-İskenderun) çizgisine ulaştırılarak (Ünye), (Reşadiye), (Sivas) ve (Gürün) paftalarının tümü ve (Kilis), (Maraş), ve (Elbistan) paftalarının bir bölümü hazırlanmıştır. Bu sonraki üç pafta, seri nirenginin doğruluğunun belirlenmesi ve (Suriye) ile (Sina)'ya doğru genişletilmesi amacıyla (Halep) yakınında alınan ve ancak seferberlik nedeniyle ölçülemeyen (Müslümiye) baz'ına dayandırılmıştır.

2. Yukarıda bildirildiği gibi kasım'a doğru Çanakkale Boğazı haritasının bir an önce alınması kararlaştırılınca yakındaki Askeri Birliklerden Harita Heyetine geri verilen personel ile iki seri' nirengi postası düzenlenerek bunlardan biri (Gelibolu) yarımadasında ve öteki Anadolu yakasında çalıştırılmış ve böylelikle Çanakkale Boğazı nirengisi bir yandan (Şarköy)'ye ve öte yandan (Bozcaada) karşısına doğru genişletilerek şubat sonlarına kadar dört ay içinde (1500) kilometrekarelik (12) paftalık bir iş yapılmıştır. Bu dört ay içinde Osmanlı Ülkesinin öteki yönlerinde nirengi çalışmaları yapılmamıştır.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : Temmuz ortasına kadar (1/25.000) ölçeğiyle (Silivri), (Podime), (Midye) ve (Sayalık) yerleri arasında (9) paftanın bir bölümü ve (Gürcü boğazında) (4) pafta ile (Kocaeli) yarımadasında da (Sapanca) nın kuzeyinde (1/50.000) ölçeğiyle bir paftanın topoğrafya işlerinin hepsini sona erdirmiştir. Gerçi Seferberlik ile beraber subayların birliklere atanması üzerine yukarıda bildirilen (9) paftanın bir bölümü eksik kalmış ise de (Gürcü) Boğazında çalışan topoğrafların çalışmayı bırakması Dokuzuncu Kolordu Komutanlığınca uygun görülmediğinden bu bölgede çalışanlar işlerini sürdürerek ancak adı geçen boğazın (1/25.000) ölçeğiyle haritasını bitirdikten sonra birliklere alınmıştır.

Çanakkale Boğazına gönderilen topoğraflar, seferberliğin duyurulacağı sıralarda işe başlamış olduklarından, hemen hiçbir iş görmeden birliklere dağıtılmışlardır.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : Yılın ilk günlerinde Nezaretin emriyle (1/100.000) ölçeğiyle (Midye) yöresinin ve (1/25.000) ölçeğine göre de (Edirne-Kırklareli) arasında (12) paftalık (1500) kilometrekare genişliğinde bir alanın istikşaf haritasını alarak tamamlamış ve bundan sonra nirengileri hazır olan (Giresun), (Şebinkarahisar), (Divriği), (Arapkir), (Diyarbakır) ve (Bitlis) paftalarının (1/200.000) ölçeğiyle istikşaf haritalarını yapmak üzere ancak mayıs'ta Anadoluya yollanabilmiştir. İşleri epeyce ilerlemiş olan bu sonraki paftalar bitirilmeden bütün subaylar seferberlik ile beraber Kafkas Ordusu birliklerine alınmıştır.

Savaş ilânından sonra Çanakkale Boğazı haritasının bir an önce istikşaf yöntemiyle alınması kararlaştırılınca, Kafkas Ordusunda bulunan istikşaf personelinin getirilmesine müsaade edilmediğinden bu haritanın alınmasına zorunlu olarak, yöredeki Birinci ve ikinci Ordu Birliklerinden bir bölümü geri verilen topoğraf subayları görevlendirilmişlerdir. Bunlar kasım'da 1/25.000 ölçeğiyle boğaz istikşaf haritasının alınmasına başlayarak ve çoğunlukla düşman savaş gemilerinin ateşi altında kalarak şubat sonuna kadar çalışmışlar ve bu süre içinde Anadolu yönünde (Çanakkale) ile (Kumkale) ve (Gelibolu) yarımadasında (Maydos) ve (Anafartalar) ile (Seddülbahir) arasında olmak üzere seferberlikten önce Nirengi Bölümü tarafından hazırlanan ve yukarıda anılmış olan (8) paftayı meydana getirmişlerdir. Düşman karaya çıktıktan sonra pek korkunç ve kanlı vuruşmaların yapıldığı araziye kapsayan bu paftalar hemen basılmış ve savunma ile görevli Beşinci Orduya tam zamanında dağıtılmış ve boğazın başarıyla savunma ve korunmasında önemli bir rol oynamış olduklarından anılan Ordu tarafından Harita Şubesi ile Heyeti olağanüstü taktir kazanmışlardır.

1915 YILI

Geçen kış Üçüncü Ordunun bilinen geri çekilişi üzerine, savaştan önce alınmış ve çizilerek basılmış olan (1/200.000) ölçeğindeki (20) paftadan oluşan Doğu Anadolu haritasının kapsadığı alan ordunun gereksinmelerine tam olarak yetmediği gibi ve Rumeli içinde benzer yetersizlik karşısında bulunduğu gözönünde bulundurularak hem bir yıl önce eksik kalmış Anadolu ve Rumeli paftalarını bitirmek ve hem de harita işlerini Asya ve Avrupadaki Osmanlı topraklarında olabilen hızla genişletmek amacıyla, harita şubesinin doğrudan doğruya Üçüncü Ordu Komutanlığına başvurusu üzerine sözü edilen ordu Birliklerinde bulunan harita subaylarının çoğu Temmuz başından başlayarak bölüm bölüm geri verilerek (Sivas)'ta toplanmış ve buradan gereken bölgelere gönderilerek böylelikle Harita Heyeti işleri bir yıl kadar geçici bir kesintiye uğradıktan sonra tekrar gelişmeye başlamıştır. Arazi üzerindeki çalışmalar (İstranca) yöresiyle Çanakkale Boğazı yönünde Şubat sonuna kadar sürmüş olup yalnız Anadolu'da çalışan istikşaf personeli bitirdikleri paftaları birleştirmek ve temize çekmek üzere aralık ayında (Sivas'a) dönmüşler ve kış mevsimini orada geçirmişlerdir. Eskisine göre arazi üzerinde (12) ay çalışılmıştır.

NİRENGİ BÖLÜMÜ: Çanakkele boğazı nirengisinin (Şarköy-Saros körfezi) arasındaki bölümünü tamamladıktan sonra çalışmalarına Anadolu yakasında hız verip adı geçen nirengiyi bir yandan (Lapseki) üzerinden Marmara kıyısına doğru genişletmek ve öte yandan Ege Denizi boyunca (Baba) burnuna kadar ulaştırarak (3700) kilometrekareye yakın bir genişlikte (30) paftalık büyük bir iş meydana getirmiştir.

Bir yıl önce seçilen ve yer üzerinde belirtilmiş olan (Halep) Baz'ı hazırlanarak ölçülerek (7477,857) metre bulunmuştur. Güneybatıdan kuzeydoğuya dönük olan bu baz'ın güney ucu (Halep) kuzeyinde bulunan (Müslümiye) demiryolu istasyonunun 1,5 kilometre kadar güneyindedir.

(Halep) baz'ına dayanarak, geçen yıldan eksik kalan (Kilis), (Maraş) ve (Elbistan) paftalarının nirengisi bitirilip bu nirengi (Erzurum) baz'ına dayanarak batıya doğru genişletilmekte olan nirengiye (Elbistan-Gürün) arasında bulunan (Hezanlı-Gök dili) kenarı üzerinde bağlanmıştır. Her iki ağ'da ortak olan bu nirengi kenarının (Halep)'e göre değeri (48649) ve (Erzurum)'a göre uzunluğu önemsiz bir farkla (48672) metre bulunmuş ve böylelikle 1912 yılından beri Doğu Anadolu'da yapılan jeodezi işlerinin yeteri kadar ve istenilen derecede doğru olduğu gerçekleşmiştir.

Geçmişte yapılmış olan işlerle beraber, sonradan (Sina) yarımadasına ulaştırılmak üzere, seri' nirengi yine (Halep), baz'ına dayanarak bir yandan Suriye kıyıları boyunca genişletilerek (Adana), (Antakya), (Lazkiye), (Trablusşam) paftalarının tümü ve öbür yandan (Münbiç), (Birecik) ve (Adıyaman) paftalarının da bir bölümü hazırlanmıştır.

Bundan başka önemli bilinen (Irak) bölgesi için de 1/200.000 ölçeğiyle çabucak bir istikşaf haritası meydana getirilmesi düşünülerek bu amaçla seri' nirenginin Dicle-Fırat Nehirleri havzasına genişletilmesi düşünülmüş ise de nirengi personelinin az sayıda olması buna elverişli olmadığından daha hızlı olması gereken başka bir yöntem başvurulmuşturki : Bu da haritası alınacak, (Irak) gibi, engebesiz bir bölge içinde seçilen noktaların yalnız astronomik gözlemler yardımıyla doğrudan doğruya coğrafi enlem ve boylamlarını belirlemek yani Denizyollarında kullanılan "Nokta Belirlemesi" sorununu karada uygulamaktır. Yalnız nirengi bölümünde bu yöntemi bilen bir iki personelden başkası bulunmadığı ve işin genişliği en azından beş altı personelden oluşan bir heyete gereksinim gösterdiğinden Harita Şubesinin isteği üzerine Bahriye Nezaretinden verilen beş yüzbaşıya nirengi bölümünden bir subay eklenerek biri sabit ve öteki ikisi gezici olmak üzere üç posta kurulmuş ve bunların Harita Heyetinin görüşüne göre yönetmek üzere, nirengi bölümünden Binbaşı rütbesinde bir de yönetici atanmış ve nokta belirlenmesine özgü olmak üzere gereken Sekstant ve yeteri kadar kronometreler anılan nezaretten alınmıştır.

(Irak postaları) denilen bu postalar Ağustosta (Halep)'e gönderilerek ilk önce iki ay kadar bu kent yöresinde:

1. Yerel Coğrafi değer bakımından (Greenwich)'e bağlı (İskenderun) feneri ile seri' nirengiye bağlı olan (Halep) Kalesi arasında telgrafla boylam farkı bulmakla;

2. (Erzurum-Sivas-Halep) üçgenler zinciri hesaplanılarak bulunacak olan (Halep) baz uçlarının coğrafi değerlerinin doğru olup olmadıklarını karşılaştırmak bakımından adı geçen uçların doğrudan

doğruya enlemleriyle boylam farklarını belirlemekle uğraşmışlardır. Adı geçen baz'ın semti ile uçlarının enlem ve boylamları bir kez bu yolla doğrudan doğruya ve bir kez de (Erzurum-Sivas-Halep) üçgenler zinciri yardımıyla hesaplanarak çıkarılmış ve her iki biçimin verdiği değerler arasındaki farkların yapılan karşılaştırmada izlenen amaca göre, fazla olmadıkları anlaşılmış olduğundan, sonraki değerler, (Suriye Filistin) nirengisi için bırakılmıştır. Bu işlerden sonra gezici Irak postaları (Meskene) üzerinden (Fırat) Nehrini izleyerek (Bağdat)'a ve buradan (Dicle) boyunca (Musul)'a gitmek ve böylelikle adı geçen iki nehrin havzalarında seçilen noktaların enlemleri ile (Halep)'e göre boylam farklarını belirlemek üzere Kasım'da arazi çalışmalarına çıkarmış ve sabit posta da (Halep) merkezinde bırakılarak gezici postalarla arazi çalışmaları sırasında telgrafla haberleşerek boylam farkı belirlenmesi işiyle görevlendirilmiştir.

Irak postaları anlatıldığı gibi Şubat sonlarına kadar çalışarak dört ay içinde (Fırat)'ın her iki yanında olmak üzere (Meskene) ile (Rakka) arasında nitelik bakımından çok iyi ve ancak nicelikçe pek az iş meydana getirerek ancak (20) kadar noktanın coğrafi yerlerini belirleyebilmişlerdirki: Buna da başlıca neden; Deniz Personelinin kara işlerine alışmamış olmalarıdır. Bundan ötürü çıkarılan işin, aynı sürede yalnız bir seri' nirengi postasının göreceği işe oranla nitelik bakımından yarısı kadar ağır gittiği, ve daha sonra da öyle olacağı deneyle anlaşıncaya işler zorunlu olarak bırakılarak, deniz subayları da eski görevlerine geri gönderilmiştir.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ : Üçüncü Ordudan geri gönderilip (Sivas)'da toplanan subaylardan topoğraflar, Ağustos başlarında (İstanbul)'a gelerek ilk iş olarak yedi yıl önce yapılmış olan (1/25.000) ölçeğindeki (İstanbul ve yöresi) haritasını doğrudan doğruya arazi üzerinde düzeltmişler ve daha sonra, Kasım'da Rumeli'ye geçerek Şubat sonuna kadar (1914) seferberliği nedeniyle eksik kalmış olan (1/25.000) ölçeğindeki (Silivri), (Fener), (Bekirli), (Sayalık), (Podime), (İstranca), (Çelingöz), (Gümüşpınar) ve (Doğuçelingöz) paftalarının bitirilmesiyle uğraşmışlardır.

Çanakkale Boğazı iki yanının (1/25.000) ölçeğindeki istikşaf haritasının alımına aralıksız olarak bir yıl üstün bir çaba ve arasına düşman ateşi altında çalışarak (4500) kilometrekare kadar genişliğinde ve (Şarköy) ile (Bababurnu) arasında (36) paftalık bir iş çıkarılmış ve böylelikle kararlaştırılan alan içinde adı geçen haritanın bitirilmesinde başarı sağlanmıştır.

(1914) ve (1915) yıllarında (Seddülbahir), (Arıburnu) ve (Anafartalar) cephelerinde geçen büyük savaş olaylarının tarihini yazmada kılavuz olmak ve Türk savunma zaferini sonsuzluğa kadar yaşatmak, saptamak ve canlandırmak amacıyla her iki düşman tarafı tahkimatının, hava etkisi ve benzeriyle ortadan yok olmadan, bütün ayrıntılarıyla geniş kapsamlı bir harita üzerinde gösterilmesi Beşinci Ordu Kurmay Başkanlığı ile haberleşip kararlaştırılarak düşman (Gelibolu) yarımadasından çekilir çekilmez gereken topoğraf subayları yukarıda adı geçen cephelere gönderilmiştir. Yukarıda anılanlar ilk önce (1/25.000) ölçeğindeki (Seddülbahir), (Kirte), (Kocadere) ve (Küçük Anafarta) paftaları üzerine her iki tarafın bütün tahkimatını yerinde işaret etmişlerdir. Daha sonra tahkimat bütün ayrıntılarıyla doğru olarak gösterilmek üzere yukarıda adı geçen paftalar Şube Resimhanesinde (Kartoğrafya Bölümünde) (1/5.000) oranına göre büyütülmüş ve bu ölçekte (43) pafta hazırlanarak topoğraflara verilmiştir. Bu sonraki paftalar arazi üzerine uygulanmış ve sonraki ölçeğe göre aletle düzeltilmiş ve ıslah ve tahkimat programıyla bölüm bölüm onlar üzerinde gösterilmeye başlamış ve şubat sonuna kadar büyük çapta bir iş meydana getirilmiştir.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ: (1/200.000) ölçeğindeki istikşaf haritasının seferberlik nedeniyle eksik kalmış olan (Giresun), (Şebinkarahisar), (Divrik), (Malatya) paftalarını bitirmiş ve (Ünye), (Reşadiye), (Sivas) paftalarını da ayrıca meydana getirmiştir. (50.000) kilometre kareyi aşan bu yedi paftayı çıkaran postalar onları birleştirmek ve temize çekmek üzere kışın (Sivas'a) dönmüşlerdir. Seferberlik ile beraber eksik kalan ve buyıl içinde Orduya çok gerekli olan (Diyarbakır) ve (Bitlis) paftalarının bitirilmesine ne yazık ki savaş durumu elvermemiştir.

1916 YILI

Nirengi ve topoğrafya bölümleri aralıksız olarak şubat ortasına kadar arazi çalışmalarını sürdürmüş ve yalnız istikşaf bölümü kışın (Halep) merkezinde toplanarak yaptığı işlerin birleştirilmesi ve temize çekilmesiyle uğraşmıştır.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : (Trakya)'nın (1/25.000) ölçeğindeki düzenli haritasına esas olan ikinci derece nirengisini (Silivri-Sinekli) çizgisinin batısına doğru genişletmeğe başlamış ve aynı ölçekteki istikşaf haritası için (Saros) Körfezi kuzeyinde ve (Enez) ile (Şarköy) arasında olmak üzere, Çanakkale Boğazı nirengisine bağlı olarak (13) paftalık bir alanın nirengisini hazırlamıştır. Bundan başka Dördüncü Ordu Komutanlığının gösterdiği gereklilik üzerine (1/25.000) ölçeğiyle (Medinei-Münevvere) yöresinin ve (1/50.000) ölçeğiyle de adı geçen kent güneyindeki harekât alanının haritalarına temel olmak üzere eylül içinde (Medine) yakınında ve kuzey-güney doğrultusunda çelik şeritle (2700,2) metre uzunluğunda bir baz ölçmüş ve bunun güney ucunda (27,1996,9) grad enlemiyle (7,3443,2) grad semtini belirlemiş ve baz'a dayanarak apsis-ordinat yöntemiyle bağımsız bir seri' nirengi kurmağa başlayarak şubat sonuna kadar, birçok zorluklar ve tehlikelere karşın, üzerine aldığı işi başarmıştır.

(1/200.000) ölçeğindeki istikşaf haritası için (Suriye)' de (Beyrut),(Şam),(Humus),(Hama), (Halep) ve Karadeniz yamaçlarında da (Amasya),(Samsun), (Bafra),(Sinop),(Osmancık) paftalarını nirengilemiş olduğu gibi geçen yıldan eksik kalan (Birecik),(Münbiç) ve (Adıyaman) paftaları nirengisini de bitirmiştir.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ: (Istranca) yöresinde geçen yıl bitirilmesine çalışılan (9) pafta ile beraber (Küçük Manika), (Sultanbahçe) ve (Midye) paftalarının topoğrafya işlerinin tümünü bitirmiş ve bu sonraki pafta batısındaki (Aksicim) paftasına başlanmıştır.

Saros Körfezi kuzeyindeki (Evreşe-Kadıköy), (Kuruçeşme), (Karatepe), (Karaçalı) paftalarının topoğrafyası yapılmış ve (Seddülbahir), (Arıburnu), (Anafarta) savaş cephelerinin, geçen yıl (1/5.000) ölçeğiyle başlanılan ve yaklaşık (215) kilometrekare genişliğinde bir alanı kapsayan, detaylı haritası eylül sonlarına doğru bitirilmiştir.

Medine'ye gönderilen topoğraf postası bu kent ile yöresinin (1/25.000) ölçeğinde düzenli bir haritasını meydana getirdiği gibi (1/50.000) ölçeğiyle de Askeri harekât doğrultularının bir istikşaf haritasını almıştır.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ : (1914) Seferberliği nedeniyle eksik kalmış olan (Bitlis) ve (D.Bakır) paftaları ile beraber (Siverek), (Adıyaman), (Münbiç), (Birecik), (Gürün), (Elbistan), (Maraş), (Kilis), (Adana) paftalarının (1/200.000) ölçeğine göre istikşaf haritalarını almış ve bitirmiştir.

1917 YILI

Harita Hey'eti arazi üzerinde (12) ay çalışmıştır.

NİRENGİ BÖLÜMÜ: Çeşitli bölgelerde aşağıdaki işleri görmüştür.

1. (1/25.000) ölçeğindeki Rumeli düzenli haritasına ait olmak üzere (Silivri-Saray-Çorlu) arasında (14) paftalık bir alanın nirengisi hazırlanmış;

2. Savaş uzadıkça önemi artan (İzmir) ile yöresinin (1/25.000) ölçeğine göre, biran önce haritasının alımı vazgeçilmez bir gereklilik durumuna geldiğinden, Ağustos'tan başlayarak bu kentin kuzeybatısında bulunan (Menemen) ovasında ve yaklaşık doğudan batıya dönük (9536.067) metre uzunluğunda bir baz ölçmüş ve bu baz'ın semti (128,0518,2) ve doğu ucunun enlemi (42,7382,41) grad olarak astronomik gözlemlerle belirlenmiş ve ilk kotlar deniz kenarına dikilen hedefi şahıslardan alınarak ilk önce kentin kendisiyle körfezi içine almak üzere (4) paftalık düzenli bir nirengi kurulmasına başlanmış ve şubat sonlarına kadar bitirilmiştir. (İzmir'in) kendisi ile (Karşıyaka'nın) büyük ölçekli birer plânının yapılması Valilikçe tasarlandığı ve konu Harbiye Nezaretine bildirildiğinden o konudaki Nezaret emri üzerine yukarıda anılan nirenginin (İzmir) ile (Karşıyaka'yı) kapsayan alanı içinde nirengi noktaları pek sık alınmış;

3. (1/50.000) ölçeğindeki düzenli haritaya temel olan ikinci derece nirengisi sonbaharda (Adapazarı) doğu yöresinden (Sakarya'nın) döküldüğü yere kadar genişletilerek (3) pafta hazırlanmış;

4. (1/200.000) ölçeğindeki istikşaf haritasına temel olan seri' nirenginin (Kayseri), (Akdağ), (Yozgat), (Çorum), (Keskin), (Ankara), (Karacaviran), (Eskişehir) paftaları haziran başlarından kasım

sonlarına kadar hazırlanarak anılan nirengi bu sonraki pafta içinde (1911)'de kurulmuş olan birinci derece nirengisine bağlanmıştır. Bu bağlantı, (Eskişehir'in) kuzeydoğusunda bulunan (Kurbantepe) ve batısındaki (Karacaşehir), birinci derece noktalarını birleştiren nirengi kenarı üzerinde sağlanmış ve pek az farklarla aşağıdaki sonuçları vermiş :

(Kurbantepe-Karacaşehir) nirengi kenarının uzunluğu

28580.53 Metre (1911)
28638.50 Metre (1917)

57.97 Metre fark

(Kurbantepe)'nin Enlemi	Boylamı	
44,3415,0	1,9030,7	(1911)
44,4340,2	1,9035,4	(1917)
25,2 saniye	4,7 saniye fark	

(Karacaşehirin) Enlemi	Boylamı	
44,1473,8	1,6308,0	(1911)
44,1493,9	1,6308,6	(1917)
20,1 saniye	0,6 saniye fark	

ve böylelikle (Erzurum) baz'ına dayanarak batıya doğru yayılmakta olan seri' nirenginin olağanüstü inandırıcı olduğu gerçeği meydana çıkmış; seri' nirengiyi (Birecik) paftasından (Musul) a doğru ulaştırmağa görevli olan nirengi postası mart ve nisan aylarında (Urfa) ve (Resülayn = Ceylanpınar) paftalarını bitirmek üzere iken (Gazze) savaş cephesinin düşman tarafından daha çok sıkıştırılması üzerine hemen anılan cepheye gönderilerek mayıs'tan temmuz'a kadar, savaşan orduya ivedi olarak gereken (Gazze), (Kudüs) paftaları nirengisi kuzeye bağlanarak hazırlanmış ve istikşaf bölümüne verilmiş;

Kısacası ilkbahardan yaz ortasına kadar (Sanamayn), (Hayfa), (Naplus), (Yafa) ve sonbahar'dan kış ortasına değin de (Sis), (Akköprü), (Mersin) paftaları hazırlanmıştır.

Hicazda görev yapan Harita Birliğinin komutan ve subayları. 1917

Medine ve yöresinin 1/50.000 ölçekli haritası 25 Haziran 1917

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ: (Saray) ilçesi içinde çalışan posta subaylarından birinin (İstinye)'de yapılması tasarlanan tersaneye ait arazinin ve başka birinin de (Haydarpaşa)'da Tıp Okulu yöresinin büyük ölçekte haritalarını almaya görevlendirilmesi üzerine yalnız (Aksicim) paftasının işleri bitirilmiş ve (Pineke) paftasına başlanabilmıştır.

(1/50.000) ölçeğiyle düzenli haritası alınmak üzere savaştan önce nirengilenmiş olan (500) kilometrekarelik (Adapazarı) paftası Eylül'e kadar bitirilip bu paftayı yapan posta ekim' de (1/25.000) ölçeğindeki Rumeli düzenli haritasının almını sürdürmek üzere, bu yöne geçerek Şubat sonuna kadar (Silivri)'nin batısında bulunan (Yapağça) paftasını çıkarmıştır.

Saros körfezi kuzeyinde çalışan posta da mart'tan şubat'a kadar (Enez-Mürefte) arasında bulunan (13) paftadan geri kalan (9)'unun (1/25.000) ölçeğine göre istikşaf haritasını meydana getirmiştir.

Hicaza gönderilen posta (Medine)'nin kendisi ile yöresinin (1/25.000) ve bu kentin (90) kilometre güneyine kadar Askeri Harekât doğrultusundaki arazinin (1/50.000) ölçeğine göre haritalarını mart ve nisan aylarında almış ve bitirerek Filistin savaş cephesinde çalışmak üzere (Kudüs)'e gitmiştir.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ: (1/200.000) ölçeğine göre sırayla (Halep) (Antakya), (Lazkiye), (Trablusşam), (Beyrut), (Hama), (Gazze), (Kudüs), (Hayfa), (Yafa), (Naplus) paftalarına başlayarak ve şubat sonuna kadar aralıksız bir yıl çalışarak (Trablusşam), (Beyrut), (Hama), (Naplus) paftalarının bir bölümünü

ve öteki yedisinin tümünü bitirmiş ve özellikle Beşinci Ordunun aşırı derecede gereksinimi olan (Gazze), (Kudüs) paftalarını birçok zorluklar ve tehlikelere karşın tam zamanında yetiştirmiştir. Yalnız bu sonraki paftada (Bahrilut=Lut gölü) doğusuna düşen arazi bölümünün haritası Arapların saldırıları nedeniyle alını yapılamamıştır.

1918 YILI

Harita Hey'eti Mart'tan ateş kes tarihi olan Kasım ayı başına kadar (8) ay arazi üzerinde bulunarak (İzmir)'de çalışan iki topoğraf postasından başka Hey'etin öteki postalarının hepsi İstanbul'a getirilmiştir.

NİRENGİ BÖLÜMÜ : İşlerinden önce sırasıyla aşağıdaki konulardan sözetmek uygun görülmüş,

Purusya Harita Dairesinin baskılı girişimiyle Almanya ve Avusturya-Macaristan nirengilerinin (POTSDAM) da seçilen bir başlangıç noktasına göre düzenlenmesi ve bu iki ülke haritalarının aynı yöntem içinde birleştirilerek çizilmesi ve yayımlanması amacıyla (1916)'da (BUDA-PEŞTE)'de iki ülke arasında bir yazılı sözleşme yapılmış ve bu sözleşmenin daha sonra Bulgar Hükümetine kabul ettirilmesi üzerine bir yandan bu karar gereğince Avusturya'lular aracılığıyla Bulgaristan'da merkezi Avrupa'ya bağlı olarak birinci dereceden bir nirengi kurulmuş ve genişletilmeye başlanmış ve öte yandan Alman'larca bu işe bir an önce Türkiye'nin de imzalı bir yükümlülük altında ortak ettirilmesi unutulmamıştır. İşte özellikle bunun için Prusya Harita Dairesi başkanı general (FONBERTERAP)'ın emri altında olmak üzere yedi Alman ve Avusturya subaylarından oluşan bir heyet geçen (1917) yılı eylülünde İstanbul'a gelerek Osmanlı Harita Şubesiyle ilişki kurarak bir kaç gün uzun uzadıya görüşmelerde bulunmuştur. Yukarıda anılanlara, sekiz yıldan beri Fransız yönteminde düzenli olarak gelişmiş ve gelişmekte olan, Osmanlı ülkesi harita işleri hakkında, gereken bilgi verilmiş ve yukarıda anılan sözleşme esaslarının hemen kabul edilip ve yerine getirilmesi halinde bu işlerin altüst olarak duracağı ve sözleşme esaslarının ancak, üç dört yıl sonra bitirilmesi umulan, Rumeli haritasına bağımsız olarak uygulanmasında yarar olabileceği ayrıntılarıyla açıklanmış ve bununla beraber ilerisi için bir hazırlık olmak üzere, gelecek yıl içinde (Bakırköy) baz'ına dayanarak (Edirne) baz'ına doğru birinci dereceden dakik bir nirengi kurulmasına başlayarak bu nirenginin zamanı geldiğinde birinci derece Bulgar nirengisine bağlanması için gereken arazi işleri ve hesapların Osmanlı Harita Heyetince yapılabileceği ve bundan ötürü Türkiye tarafından ivedi olarak anlaşma imzasına gerek olmadığı söylenmiştir. Özellikle Avusturyalı Subaylarca pek akılcı ve uygun görülen yukarıdaki önerilerimiz, İstanbul'a özel bir düşünceyle geldiği kuşkusuz olan, Prusya Generali (FONDERTERAP) tarafından kabul edilmemiş ve adı geçen, bilinen anlaşmanın tarafımızdan hemen kabul ve imza ve (Bakırköy-Edirne) birinci derece nirengisinin de Almanlar tarafından kurulması için, baskılı bir direnişle gerek buradayken ve gerekse (Berlin)'e dönüşünden sonra bir yıl biteviye Genel Karargah Kurmay Başkanı (BRONZART FON ŞİLLENDORF) ve sonra (FONZEFT) Paşalar aracılığıyla Harita Şubesi Müdürlüğünü sıkıştırarak gözdağı vermekten bir an geri kalmamış ve üstelik işlerimizi sürekli bir denetim altında bulundurmak ve bir oldu bitti ile düşüncesini zorla kabul ettirmek üzere (1917) yılı sonlarına doğru Alman İmparatorluğunun emriyle anılan şubeye görevli olarak (KUNT) adında bir Alman Binbaşısı bile göndertmiş ve Binbaşının Osmanlı Harita Şubesi Müdürlüğünce kabul edilmemesi üzerine daha sonraları başka araçlarla da pek çok çabalamış ise de her türlü girişimleri Harita Şubesinin karşı çıkması üzerine etkisiz duruma düşürülmüştür. Bununla beraber Harita Şubesi Müdürlüğünce, yeni bir Alman müdahalesi olasılığı gözönüne alınarak gerektiğinde buna karşılık vermek için yukarıda anılan (Bakırköy-Edirne) bağlantısını sağlamak görevi Nisan içinde, (Çorlu) yöresindeki ikinci derece postasına verilmiştir..

Birinci dereceye dönüştürülen bu posta (Bakırköy) baz'ına dayanarak batıya doğru birinci dereceden dakik bir nirengi kurulmasına başlayarak haziran sonlarına değin istikşaf yaparak (Çorlu) hizalarına kadar birinci dereceden (13) nirengi noktası seçmiş ve hedefeli şahıslarla saptamış ve işaret etmiş ve Temmuz ortalarında (Bakırköy) baz'ı güney ucundan başlayarak ateşkes tarihine kadar (5) noktada anılan nirenginin yatay açılarını (20) ve düşey açılarını (5) silsile olarak ölçerek gerekli hesapların yapılması için Kasım'da İstanbul'a dönmüştür. Temmuz'dan Kasım'a kadar geçen dört ay içinde enaz (10) noktalık bir iş meydana getirilmek olanağı varken yukarıda olduğu gibi ancak (5) noktada

gözlem yapılabilmiş olması özellikle, (Osmanlı-Bulgar) nirengilerinin kendi aralarında bağlanması hakkında, her iki tarafın birlikte olarak (Kırklareli-Edirne-Uzunköprü) yöresinde yapılmış olan istikşaf çalışmalarından ileri gelmiştir. Gerçekten anılan süre içinde (Sofya) Kartoğrafya Dairesi Müdürlüğünün bir yazı ile Osmanlı Harita Şubesine başvurusu üzerine çalışmakta olan yukarıda anılan Rumeli birinci derece postasındaki subaylar, bağlantının yeri ve yapılmış biçimine ilişkin Bulgarlarla anlaşmak üzere ağustos ayında (Edirne)'ye gönderilmesi gerekmiş ve böylelikle postanın gözlem işleri bir aydan daha çok gecikmeye uğramıştır.

Topoğraflara verilmek üzere (Çorlu) meridyenine kadar uzanan bölgede geçen yıl oldukça büyük iş meydana getirilmiş olduğundan Rumeli'de ikinci derece nirengi işleri yapılmamıştır.

(1/25.000) ölçeğindeki (İzmir) ve yöresi düzenli haritasına esas olan nirengi kuzeye doğru genişletilerek temmuz'a kadar (Menemen) ile (İzmir) arasında deniz kıyısına doğru (4) pafta hazırlanmıştır.

Bu işleri gören nirengi postası hem (İzmir) nirengisini (Eskişehir) baz'ına ve bunun aracılığıyla (Ayasofya) meridyenine ulaştırmak ve bağlamak ve hem de (1/200.000) ölçeğiyle alınmakta olan Anadolu istikşaf haritasının (Manisa), (Soma), (Simav), (Kütahya) paftalar nirengisini kurmak üzere temmuz sonlarında kuzeye doğru hareketle bir ay kadar çalışarak (Akhisar) yöresine kadar ilerleyebilmiş ve ondan sonra, kaçak çetelerin saldırıları nedeniyle, çalışmaları sürdürmek ancak güçlü jandarma veya askeri birliklerin koruyuculuğunda kabil olabileceğini raporla Harita Heyeti Başkanlığına bildirmiştir. Bunun üzerine gereken koruma birliklerinin verilmesi için Başkanlıkça ilgili makamlara yapılan haberleşme sonucunda istek elde edilemediğinden anılan posta ilk önce Ekim'de (İzmir)'e ve ateşkesten sonra Aralık'ta (İstanbul)'a dönmüştür.

(1/200.000) ölçeğindeki istikşaf haritasına temel olan seri' nirenginin (Fırat-Dicle) havzasına yani (Irak'a) genişletilmesi amacıyla üç nirengi postasından meydana gelen bir grup oluşturularak Mart sonunda (Halep'e) gönderilmiştir. Bu grup Mayıs başlarında işe başlayarak (Fırat) havzasındaki iki posta (Halep) baz'ına dayanarak Temmuz'a kadar (Meskene), (Rakka), (Deyr-ez-zor), (Ebukemal) paftalarını hazırlamış ve (Dicle) postası (Musul)'dan başlayarak güneyde bulunan (Cebel Hamrin)'ne yani savaş cephesine kadar (Musul) paftasıyla bunun doğu ve güneyindeki (2) paftanın gözlemlerini yapmıştır.

Geçen yıl hazırlanmış olan (Ceylanpınar) paftasına bağlı olarak (Nusaybin), (Zaho) paftalarını nirengilemek ve bunlara yukarıda anılan (Dicle) postasının işlerini bağlamak üzere Eylül'de (Halep'ten) bir posta (Nusaybin) yöresine gönderilmiş ise de güvenlik yokluğu nedeniyle nirenginin istenilen biçimde genişletilemeyeceği ve ancak (Bağdat) Demiryolu güzergâhı yani menzil yolu boyunca bir dereceye kadar güvenceyle çalışılabileceği anlaşıldığından yalnız (Musul) bağlantısı için seri' nirengi bu kente doğru zincir biçiminde uzatılmağa başlanmış ve ekim'de (Musul'a) altmış kilometre kadar yaklaşmıştır. Ne yazık ki bu sıralarda (Suriye) ve (Irak)'da savaş durumunun büsbütün fenalaşması ve ordunun her iki yönde geri çekilmesi üzerine bağlantı işini bitirmeğe olanak bulunmadığı anlaşılınca (Nusaybin) postası işleri bırakarak geriye dönmüş ve yürüyüş sırasında Araplar tarafından sert bir saldırıya uğrayarak geometri aletleriyle silah ve benzerlerini ve hayvanlarını yitirmiş ve bir çok zorluklarla Kasım'da İstanbul'a dönmüştür. Daha sonra (Dicle) postası gelmiştir.

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ'nde : Saray ilçesi içinde çalışan posta (1/25.000) ölçeğiyle (Pineke), (Çakıllı), (Saray) paftalarını bitirip daha sonra (İzmir'e) gönderilmiştir. Aynı ölçeğe göre çalışan öteki topoğraf postası, aralık sonlarına kadar (Küçükseymenli), (Sinekli), (Kapaklı) paftalarının tümünü ve (Çerkezköy) paftasının yarısının topoğrafya işini bitirerek merkeze gelmiştir. (Şarköy) yöresinde bulunan posta mart'ta (1/25.000) ölçeğiyle (Mürefte) paftasının istikşaf haritasını alarak nisan sonunda (İzmir'e) gönderilmiştir.

Temmuz'da (Sakarya) yöresinde işe başlayan posta (1/50.000) ölçeğine göre (Hendek) paftasının düzenli haritasını, aşağı yukarı hepsini alarak aralık'ta İstanbul'a dönmüştür.

(İzmir) ve yöresi düzenli haritasının alınmasına mayıs'ta başlanarak ve savaş durumuyla mevsimin elverişliliğine göre şubat sonlarına kadar çalışılarak (1/25.000) ölçeğine göre İzmir Körfezi güneyindeki (Çatalkaya) paftası bitirilmiş ve (İzmir) paftasının büyük bir bölümü yapılmış ve Belediyenin isteği üzerine (Karşıyaka)'nın (1/2.500) ölçeğiyle (6) paftalık bir plânı meydana getirilmiştir.

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ: Gittikçe fenalaşan savaş durumu elverdiği ölçüde eylül sonuna kadar çalışarak geçen yıldan eksik kalan (Trablusşam), (Beyrut), (Hama), (Naplus) paftalarını bitirmiş ve (Humus), (Şam), (Sanmeyn), (Urfa), (Mardin) paftalarında da durum ve çevre nedenleriyle yapılmasına olanak bulunan bölümlerin istikşaf haritalarını almış ve kasım'a kadar bölüm bölüm İstanbul'a gelmiştir.

(8) - Harita Heyetinin yukarıda olduğu gibi özet olarak bildirilen on yıllık işlerinin genişliğine ve bu işler için harcanmış olan paralara ilişkin bir fikir sahibi olmak üzere aşağıdaki iki çizelgenin üzerinde düşünülmesi uygundur.

Bu çizelgedeki (16883488) kuruş bütçe gereğince yalnız Hariciye Nezareti veznesinden, on yıl içinde harita alımı işi için, doğrudan doğruya Harita Hey'etine ayrılmış ve verilmiş paralar toplam olup buna bir de aşağıda anılan paraların eklenmesi gerekir. Gerçekten; İstikşaf bölümü çalışmaları sırasında gereksinme duyduğu erler ve hayvanların hepsini (1911) yılından beri Harbiye Nezareti emriyle tümünü askeri birliklerden almış ve bu erler ve hayvanların yiyeceği anılan birliklerin kendileri tarafından sağlanmış olduğu gibi mevcudu (200)'e yakın olan Harita Bölüğü hayvanlarının yiyecek harcamaları da merkezde buldukları süre içinde düzene göre, Levazım Dairesi ve Nirengi ve Topoğrafya Bölümlerinin arazi çalışmaları döneminde çeşitli ödenekten, bir bölümü özellikle (1914) denberi arazi çalışmalarına yakın menziller (Konak yerleri) ve birlikler tarafından ödenmiş ve verilmiş olup bundan ötürü bu yiyecek harcamaları toplamı hesaplanarak ortalama :

<u>Kuruş</u>	
3373705	İstikşaf bölümünün yedi yıllık erler ve hayvanlar yiyecek harcaması,
1002117	Düzenli Nirengi postaları hayvanların yiyecek harcaması
817001	Seri Nirengi postaları hayvanlarının yiyecek harcaması
1026597	Topoğrafya postaları hayvanlarının yiyecek harcaması
<u>6219420</u>	Toplam

Kuruş etmiş ve (10) yıldan beri Osmanlı ülkesi haritasının alım dolayısıyla katlanılmış olan genel harcamada toplam olarak :

16883488	(Çizelge-1) deki genel harcama toplamı
167245	On yıl içinde satın alınmış geometri aletleri değeri
<u>16716243</u>	
6219420	On yıl içinde erler ve hayvanlar yiyeceği
<u>22935663</u>	

veya, yuvarlak hesap en çok olarak (23000000) kuruşa ulaşmıştır. (1)

İç bunalımlarla beraber ardarda gelen üç felâketli savaşın meydana getirmiş olduğu türlü zorluklar arasında ve bir oranda kısa bir süre içinde bugün (365000) kilometrekareye yakın büyük bir alanın haritasının meydana getirilmiş olduğu gözönünde bulundurulunca yukarıda anılan para hiçbir zaman çok görülecek derecede olmayıp bunu da aşağıdaki çizelgenin içindeki rakamlar pek açık bir biçimde gösterir.

(1) Yukarıdaki çizelge içindekilerden ve bunu izleyen açıklamadan anlaşılacağı gibi bu (23) milyon kuruş Harita Heyeti general üstsubaylarıyla subaylarının ve Harita Bölük erlerinin kendi maaş ve arazi tazminatları anılan erlerle hayvanların yiyecek harcamaları ve bir de çeşitli satınalma ve taş veya ağaç işaretlerin inşaatı ve benzeri için harcanan paralar genel toplamı olup şukadar ki :

Avrupa ülkelerinde ve başlıca Fransa'da harita işlerinde çalışan personelin ve erler ile beylik hayvanlar Ordunun başka birlik ve kurumlarında da bulunmuş olsalar yine maaş alacakları ve yedirileceklerinden, harita alımı harcamalarının hesabında bu maaş ve yiyecek harcamaları katılmamakta ve yalnız yan ödemeler ve satınalmalarla inşaat ve benzeri için harcanan paralar dikkate alınmaktadır. Eğer bizde de hesaplar aynı anlayışa göre yürütülecek olursa geçen on yıl içindeki harita işlerinin genel harcamalarının en çok (8) milyon kuruşa ulaşabileceği bellidir.

Harita Kurulunda her yıl içinde görevlendirilen general, üsubay ve subaylar ve erlerin var olmasıyla bunların Askeri ödentilerini ve arazi çalışmalarını sürece aldıkları yan ödenekleri ve çeşitli harcamalar miktarıyla satınalınmış şimdiki var olan ve kullanılan geometri aletleri değerlerini gösterir çizelgedir. (1)

YILI	Harita Kurulunun Genel Üssü ve S. leri			HARİTA BL. VAR OLANI			Arazi Çalışma Süresi			ARAZİ TAZMİNATI					ÖZLÜK ÖDENEĞİ					GENEL TOPLAM	DÜŞÜNCELER
	NİRENĞİ	TOPOĞRAFYA	İSTİKŞAF	NİRENĞİ	TOPOĞRAFYA	İSTİKŞAF	NİRENĞİ	TOPOĞRAFYA	İSTİKŞAF	BÖLÜK ERLERİ	TOPLAM	NİRENĞİ BÖLÜMÜ	TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ	İSTİKŞAF BÖLÜMÜ	BÖLÜK ERLERİ	TOPLAM	GENEL TOPLAM	GEOMETRİ ALETLERİ VE ÇİZİM EDEVATI DEĞERLERİ			
1909	7	20	27	3	2	2	26850	56850	1800	85500	99792	131342	91800	231134	61860	109140	487634				
1910	14	28	42	7	7	117250	198861	45572	361683	174578	294396	41938	468974	30964	903559	1559600					
1911	14	37	61	8	8	118000	224400	101454	483604	285193	305196	91800	299811	18626	1507503	1218999					
1912	15	46	80	5	7	90750	179320	83146	444146	175200	378246	136000	235726	5663	1507503	1218999					
1913	15	37	67	6.5	6.5	113400	202303	74833	458961	264600	277296	112500	131697	1840	1218999	1218999					
1914	15	40	79	7	9	131600	380250	64980	762530	224700	457800	275400	182538	1012	1997868	1997868					
1915	15	23	26	12	12	155300	327050	128640	745390	224700	255000	431400	197358	64000	1827848	1827848					
1916	14	13	40	12	12	208800	150000	181474	1127074	272400	142800	570600	253460	50000	2416334	2416334					
1917	14	23	32	12	12	175000	273400	205918	1087740	243600	330600	442200	349031	60000	2513171	2513171					
1918	14	23	33	9	12	153000	293400	161431	990331	258000	343800	466200	227646	164995	2450972	2450972					
Toplam				81.5	87.5	54.5	1289950	2285834	1921927	1049248	6546959	2184663	2916476	2436100	1877267	9414506	754778	167245	16883488		

**Harita Kurulu Bölümlerinin her yıl çıkardıkları işlerin alanlarıyla
buna karşılık yıllık harcamaları (2)**

Çalışma Yılları	Nirengi Bölümü tarafından düzenli olarak nirengilenen arazi alanı.		Düzenli nirengi harcamaları.	Topoğrafya ve istikşaf bölümleri tarafından 1/25.000 ve 1/50.000 ölçeklerinde alınan düzenli ve istikşaf haritası alanı	1/25.000, 1/50.000 ölçekleriyle harita alımı harcamaları.	Nirengi bölümü tarafından nirengilenen arazi alanı.	Hızlı nirengi harcamaları.	İstikşaf bölümünün kendisi tarafından 1/200.000 ölçeğiyle istikşaf haritası alınan arazi alanı.	İstikşaf bölümü harcamaları.	DÜŞÜNCELER
	1 nci D. Nirengi	2 nci D. N.								
	Km ²	Km ²								
909		400	184282	97	235997					
910	5000	3000	413914	858	601412					
911	7000	4000	649595	3536	904521			19700	158248	
912	1000	1200	354327	3135	901972	79000	116400	63593	305416	
913		3000	302887	1674	707740	61000	138040	47000	223844	
914		3200	267417	3796	1062510	31000	283979	.	572450	
915		3000	454178	3305	921475	36000	200307	522000	552465	
916		2300	608575	1666	726239	85000	307480	84000	2521820	
917		3000	760186	1969	1172905	126000	350820	52200	1984500	
918	1000	400	493613	1200	1144779	30000	643320	24950	1707990	
	14000	23500	4488974	21236	8379550	448000	2040406	343643	8926733	
	Bir Km ² =191,02 Kuruş		Bir Km ² = 394,59 Kuruş		Bir Km ² = 4,55 Kuruş		Bir Km ² = 23,36 Kuruş			

Bu çizelgenin düzenlenmesinde, istikşaf bölümü tarafından (1914) de (Edirne-Kırklareli) arasında ve topoğraf bölümü tarafından (1914-1916) da (Çanakale Boğazı) iki tarafında alınmış olan (1/25.000) ölçeğindeki istikşaf haritalarının alanı topoğrafya bölümü tarafından Rumeli ve Anadolu'da (1/25.000) ve (1/50.000) ölçekleriyle alınmış düzenli harita paftaları arasına sokulmuş ve yıllık harcamalarda o biçimde hesap edilmiştir. Bu haritaların dayanmış olduğu ikinci derece nirengi alanına birinci derece nirengisinin alanı eklenmeyip zıddına anılan iki nirenginin harcamaları toplamı yalnız ikinci derece nirengisi harcaması gibi kabul edilmiştir.

İstikşaf bölümünün (1914) yaz mevsiminde Anadolu'da (1/200.000) ölçeğiyle yapmakta olduğu paftalar seferberlik nedeniyle eksik kaldığından haritası alınmış olan alan sıfır kabul edilerek bu alan ancak anılan paftaların (1915) yılı bitiminden sonra aktarılarak ertesi yılın hesabına geçirilmiştir. Yukarıdaki iki çizelgede (1914) den sonra Harita Heyetinin var olanının biraz eksilmesine karşılık, harcamalarının yıldan yıla olağanüstü artmış olduğu görülmekte olup bu artış savaş nedeniyle teknik personelin maaşları ile yan ödemelerinin dörttebiri oranında artmış ve erler ve hayvanların yiyecek harcamalarının yükselmiş olmasından ileri gelmiştir.

İkinci çizelgenin incelenmesinden; Bir kilometrekare olan bir arazi haritasının nirengisiyle beraber (1/25.000) ve (1/50.000) ölçeklerine göre (586) ve (1/200.000) ölçeğine göre (28) kuruşa çıkmış olduğu anlaşılmakta olup bu ise Avrupa ülkelerince daha geniş ve elverişli koşullar altında katlanılmış olan harcamalara oranla hiç denecek derecededir. Bundan başka yine aynı çizelgeye göre bugün düzenli harita için (2300) ve istikşaf haritası için (105.000) kilometrekarelik büyük bir alan nirengisinin topoğrafyaya verilmek üzere hazırlanmış bulunması da ayrıca anılmağa değer.

(9) - Meşrutiyetten sonra Harita Şubesinin çizim, fotoğraf, ve basımevince Kartografya İşlerine özellikle son (8) yıl içinde olağanüstü bir çaba ile tüm Osmanlı Ülkesine ve kimi komşu ülkelere ait olmak üzere gerek önceden yapılmış, veya (10) yıldan beri Harita Heyetince bizzat arazi üzerinde yapılan çalışmalarla meydana getirilmiş, ve gerekse Avrupada basılmış olan çeşitli ölçeklerde ve en gerekli birçok haritalara ait (aşağıdaki çizelgeden de anlaşılacağı gibi) 1,5 milyonu aşkın pafta basılmış ve yayınlanmıştır.

(1911 – 1918) yılına kadar çeşitli ölçekli haritalardan her birinin kapsadığı paftalardan Harita Şubesinde yıllık ne kadar basılmış ve yayınlanmış olduğunu bildiren çizelgedir. (3)

Sıra No.	ÖLÇEĞİ	Yıl 1911 Tane	Yıl 1912 Tane	Yıl 1913 Tane	Yıl 1914 Tane	Yıl 1915 Tane	Yıl 1916 Tane	Yıl 1917 Tane	Yıl 1918 Tane	Toplam	DÜŞÜNCELER
1	1/ 5.000	.	.	.	.	222	9949	12008	2020	24199	Küçük ölçekli olmak üzere tekrar, tekrar yüzlere basılmış olan Devlet Demiryolları, Asker alma daireleri Askeri konum ve benzeri haritaları çizelgeye konmamıştır.
2	1/10.000	.	23	1325	.	.	500	.	100	1948	
3	1/20.000	250	500	300	.	.	20000	.	.	21050	
4	1/25.000	5000	35795	50534	115782	63143	16587	42415	43830	373086	
5	1/30.000	.	.	315	.	.	.	.	.	315	
6	1/40.000	.	63701	.	.	.	545	.	.	64246	
7	1/42.000	.	185	.	.	.	.	.	.	185	
8	1/50.000	.	.	.	13752	10767	.	982	8096	33597	
9	1/63.000	.	3204	49914	.	2488	.	389	860	56855	
10	1/84.000	.	.	.	.	40976	.	.	.	40976	
11	1/100.000	.	.	.	984	8105	4930	1015	500	15534	
12	1/150.000	.	.	.	.	.	495	.	.	495	
13	1/168.000	.	.	.	.	.	510	1980	.	2490	
14	1/200.000	.	99354	.	108151	4251	85528	6257	44134	347675	
15	1/210.000	26007	130431	76301	41658	24200	4174	.	.	302771	
16	1/250.000	.	.	.	1927	.	5852	2005	.	9784	
17	1/400.000	.	.	.	75779	18500	24459	3981	6030	128749	
18	1/500.000	.	.	.	11870	.	512	2280	2010	16672	
19	1/600.000	.	.	.	1400	.	.	.	.	1400	
20	1/750.000	.	.	105	470	1975	.	.	.	2550	
21	1/840.000	.	5413	.	500	.	1988	.	.	7901	
22	1/850.000	.	.	.	.	.	.	505	.	505	
23	1/1000.000	100	.	100	11314	2150	21220	497	.	35381	
24	1/1.500.000	.	.	.	.	990	.	.	609	1599	
25	1/1.680.000	.	.	.	.	.	2100	1524	1020	4644	
26	1/2.000.000	.	.	200	1350	.	.	.	.	1550	
27	1/2.250.000	.	.	.	.	780	.	977	.	1757	
28	1/2.500.000	.	.	.	3854	.	1100	.	.	4954	
29	1/3.000.000	.	.	.	.	1515	4040	.	.	5555	
	G. Toplam	31.357	338.606	179.094	389.781	179.072	204.489	77.424	108.600	1.508.423	

Bu çizelgede gösterilen haritaların tümünden binlerce nüsha Trablusgarp ve Balkan savaşlarında ve Birinci Dünya Savaşında resmi emirle parasız olarak orduya dağıtılmış olduğu gibi, yalnız savaş yılları için gizli tutulan kimileri müstesna olmak üzere çoğunun uygun fiatlarla ordu personeline ve dışarıya satılmasına Harbiye Nezaretince izin verilmiş ve böylelikle :

1911 Yılı	37653
1912 Yılı	49630
1913 Yılı	42794
1914 Yılı	57811
1915 Yılı	25093
1916 Yılı	11307
1917 Yılı	11031
1918 Yılı	9364

244683 Toplam

Kuruşluk harita satılarak bu para her yıl gelir kaydı ile bir makbuzla Maliye Nezaretine aktarılmış ve verilmiştir. Sekiz yıllık uzunca bir süreye göre bu satış gelirinin pek az olduğu meydanda olup, bunda başlıca Osmanlı ülkesi haritasının doğrudan doğruya alınmasıyla uğraşan bir kurulun on yıldan beri var olduğunun ordu içinde, ancak Balkan savaşında ve dışarıda ise yalnız yakın zamanlarda bilinmeye başlamasından ileri gelmiştir. Gerçekten yukarıda anılan sekiz yıllık gelir toplamında ordu dışındaki satış miktarı ancak ufak bir oranda bulunmaktadır. Bununla beraber satışın bundan sonra yavaş yavaş artacağı kuşkusuz olup böylelikle gelir olarak yıldan yıla Maliye Hazinesine aktarılacak paralarla Osmanlı ülkesi haritalarının hem alımı ve çizimi ve hem de baskı ve yayın harcamaları bağımsız olarak çıkarılabilmeye olacaktır.

(10)- Harita Hey'etinin (1909) da nirengi ve topoğrafya ve (1910) da ek olarak istikşaf işleriyle uğraşmak üzere üç bölümden oluşarak kurulmasından sonra, anılan hey'et bölümlerinin görevleri ve örgütü, iş ve işlemleri ve personelin ordu içindeki durumunun onayı olarak saptanması amacıyla Harita Şubesinde hazırlanan bir tüzük onaya sunulmak üzere Genelkurmay Başkanlığı aracılığıyla eski askeri Şuraya gönderilmiş ise de anılan başkanlığın ilgisizliği nedeniyle taslak iki yıl kadar dosyalar içinde süründükten sonra bir sonuca varılmadan olduğu gibi geri çevrilmiş ve Trablusgarp ve Balkan savaşları sırasında da öylece kalmıştır. Gerçi Balkan Barışından sonra Harita Şubesinin tekrar girişimiyle bulunması üzerine yukarıda anılan Harita Hey'eti Tüzüğü personel dairesi ve ordu daireleri ile kanunlar şubesi tarafından incelenmiş ve değiştirilerek kabul olunmuş ise de yapılan baş vurulara karşın, Genelkurmay Başkanlığınca anılan tüzüğün yüksek onaya sunulmasına bir türlü istek gösterilmemiştir. Bununla beraber Harita Şubesinin tüzük hakkındaki kesin kararlılığı hiçbir zaman kırılmamıştır

(11)- Harita Şubesinin (1909) yılından beri, birtürlü zorluklar içinde meydana getirmiş olduğu örgüt ile işler, yalnız kendi girişimi ve bir düşünceye bağlı kalarak kesin kararlılıkla çalışması sonucu olup, Genelkurmay Başkanlığı tarafından, bu konuda hiçbir vakit belirli bir emir verilmemiş olduktan başka, şubenin özellikle Harita Hey'eti hakkındaki en gerekli ve en önemli önerileri geciktirilmeden değerlendirilmesi ve uygun görülmesi gerekirken zıddına anılan öneriler ya işleme boğularak zorlukla desteklenmiş ya da etraflıca düşünülmeden geri çevrilmiş ve işlerin hızlı ve düzenli gelişmesine engel olan bu durum özellikle Genelkurmay Başkanlığına Alman Generali (BRONZART) Paşa getirildikten sonra büsbütün zararlı bir biçim almıştır.

İşte bunun için örgütü ve işlemleri yıldan yıla olağanüstü çeşitlenerek genişleyen Harita Şubesi de özellikle (1913) den başlayarak daha çok benzeri bağımsız bir daire gibi işlerini çevirme ve işlem yapmaya başlamış önemli işler için doğrudan doğruya Nezaret katına başvuruda ve önerilerde bulunarak bizzat bu makamdan emir çıkarmak ve almak zorunluğunda kalmış ve böylelikle anılan şubenin Genelkurmay Dairesiyle olan bağlantısı eylemler olarak azalmağa ve yalnız biçimsel bir durum almaya başlamıştır. Bir de henüz haritasını bir an önce yapmaya çalışmakta olan ülkemiz için barışta olduğu gibi özellikle seferde harita işlerinin aksamasına meydan vermek şöyle dursun zıddına kesintisiz ve daha geniş çalış-

maların sürdürülmesi Genelkurmay Başkanlığınca düşünülmesi ve saptanması vazgeçilmez bir zorunlulukken, ne yazık ki, (1914) yılı Temmuz başlarında genel seferberlikle beraber Harita Şubesi Müdürlüğünün düşünce ve oyuna baş vurmaya bile gerek görülmeksizin arazi işlerinde çalışmakta olan Harita Hey'eti subaylarının tümü ve şubedeki Kartoğraf subayları da yarı yarıya birliklere dağıtılmış olup bundan ötürü ülkenin düşman saldırıları ve ele geçirilmesine elverişli bölümünde eksiksiz bir çalışmayla ilerlemekte olan harita işleri durmuş ve harita çizim ve basım işleri de yarı yarıya ağırlaşmış ve elbette bu üzücü durumun zıt etkisi kendisini göstermekte pekçok gecikmemiştir. Gerçekten Osmanlı Devletinin Merkezi Devletler'e (Almanya, Avusturya, Macaristan) katılarak (1914) ekim'i sonlarında Birinci Dünya Savaşına girmesinden sonra İngiliz ve Fransız deniz savaş gemilerinin Çanakkale Boğazı önünde saldırgan bir duruma geçmesi üzerine Müstankem Mevki ve Gezici Savunma Komutanlıkları adı geçen boğazın her iki yanının ayrıntılı haritalarını istemeğe başlamışlardır. Gerçi bunun üzerine, yukarılarda bildirildiği gibi, yakın birliklerdeki Harita Heyeti subaylarından gerekenler çabucak geri verdirilmiş ve anılan haritaların bir an önce alınması amacıyla Çanakkale boğazına gönderilmiş ise de bu husus Genel Karargâh Kurmay Başkanlığı katında uygun görülemeyip, yine Harita Şubesi Müdürlüğünün kendi başına doğruca Baş Komutanlık Vekâleti ile Maliye Nezaretine başvurusuyla sağlanmış ve elde edilmiştir.

Geçmiştekine göre Harita Şubesiyle Heyeti Genelkurmay'a bağlı kaldıkça bu bağlantının, istenildiği gibi işlerin gelişmesi bakımından, yapılan deney sonucu yarardan çok zarara neden olduğu ve gerçekten örgüt ve işlemlirinin genişleyerek çoğalması nedeniyle anılan şubenin artık kendi başına bir daire durumuna çevrilmesi gerektiği anlaşılmış ve bundan başka pek eskiden beri Avrupa ülkelerinde harita işlerini yöneten askeri kurumların Coğrafya Dairesi, Coğrafya Encümeni, Harita Dairesi ve benzeri gibi çeşitli adlarla birer bağımsız daire kurdukları da gözönünde alınarak, yapıtlarıyla değil Osmanlı Ordusunun, yabancıların bile beğenisini kazanan Harita Şubesi ile Heyetinin Harbiye Nezareti daireleri arasında bağımsız bir daire durumuna çevrilmesine ilişkin yüksek onaya sunulmak üzere (1914) şubat'ında Nezaret Makamına gerekçesiyle bir tüzük tasarısı sunulmuştur. Oy'u alınmak üzere ilk önce Genel Karargâh Kurmay Başkanlığına gönderilmiş olan bu tüzük tasarısı hakkında, Harita şubesince, (1915) yılı (Çanakkale) korkunç olayı nedeniyle doğal olarak kovuşturmada bulunulamamıştır.

Tehlike geçtikten sonra tasarının nerede bulunduğu ve ne olduğu araştırılmışsa da bir iz bulunamadığından ve bununla beraber Harita Heyeti işleri ve özellikle personelinin yükseltmeleri hakkında bir takım önemli bilgilerin Nezaret Dairelerince yöneltmesi ve yapılması da, onaylı bir tüzük bulunmaması yüzünden, geciktirilmekte olduğundan, bu duruma bir son vermek üzere Harita Şubesi (1916) eylülünde tekrar girişimde bulunarak Nezaret katına bir önerge vermiş ve buna da uzun uzadıya inandırıcı bir gerekçe ileri sürerek Harita Şubesiyle Heyetinin, yalnız Harbiye Nezaretine bağlı olmak ve geniş yetkisi olan bir başkanın emri altında bulunmak üzere, (Harita Dairesi) adıyla beş şubeden oluşan bağımsız bir Daire durumuna çevrilmesi ve bu dairenin görevleri ile işleri ve işlemlerini, personelinin durumlarını belirtmek ve düzenlemek üzere kaleme alınacak bir tüzüğün incelenmesinden sonra yüksek onaydan geçirilmesini ve bir de dairenin teknik örgütüne uygun bir bina yapılması veya ayrılması önemle bildirilmiş ve önerilmiştir.

Bu önerge ne yazık ki yine önce Genelkurmay Başkanı (BRONZART) Paşaya aktarıldığından ötedenberi Harita Şubesi hakkında iyi bir düşünce beslenmeyen adı geçene de ileri sürülmüş olan

(1) (1915) yılı martunda İngiliz ve Fransız Deniz Savaş gemilerinin (Çanakkale) boğazını fazlaca zorlamaları üzerine Genel Karargâh Kurmay Başkanı (BRONZART) Paşa kartoğrafya, basımevi ve fotografhanede kalmış olan öteki subay ve personelin bile tümünün çabucak yakın birliklere verilmesi yarı Harita Şubesinin büsbütün dağıtılması hakkında iyice düşünmeden emir vermişse de şube müdürlüğünün karşı çıkması üzerine bundan vazgeçilmiş ve yalnız düşmanın İstanbul'a girmesi olasılığına karşı Harita Şubesi gereken subay ve personel ile beraber en değerli belge ve haritaları ve geometri aletlerini ve bir baskı makinası ile ayrıntılarını (Kütahya) Askeri Redif Dairesine taşımış ve bu daireyi çok iyi ikinci bir şube durumuna koymuş ve biçimine sokmuştur. Bu ikinci şube bir buçuk yıl kadar düzenli olarak görev yaptıktan sonra (1916) Temmuzunda tekrar İstanbul'a getirilmiştir.

(2) (1915) ile ondan sonra, Asyadaki Osmanlı Ordularındaki öteki Harita Heyeti subaylarında Harita Şubesi ince doğrudan doğruya kendileri anılan Ordular Komutanlıklarına yazılı olarak veya Nezaret makamına sözlü olarak başvurmak suretiyle bölüm bölüm geri getirilerek işe çıkarılmıştır.

gerekçeyi dikkate almaksızın geçmiş önerilerden Harita Şubesiyle Heyetinin onaylı bir tüzükle bir daire durumuna çevrilmesini kabul etmiş olmakla beraber bir özel düşüncenin zorlanmasıyla bunun savaştan sonra yapılmasının uygun olacağı ve adı geçen Daire Başkanının en çok bir Tümen Komutanı yetkisiyle Genelkurmay Başkanlığının emri altında bulunması gerektiği görüşünde bulunmuş ve özel bir bina ayrılması veya yapılmasını suskunluğuyla uygun bulduğunun anlatmak istemiştir. Yukarıda anılan önerge buna benzer bir kenar yazısıyla Genelkurmay dairesinden çıktıktan sonra, Nezaretin öteki dairelerinin bu konudaki oylarının alınmasına gerek görülmez, gereği yapılmak üzere olduğu gibi Harita Şubesine geri gönderilmiştir. Bununla birlikte Harita Şubesinin ardı ardına yaptığı girişimleri üzerine anılan dairelerce herhalde bir Harita Dairesi kurulması gereğine az çok inanılmıştır.

Harita Şubesi Müdürlüğü girişimlerini direnerek sürdürmüş (1917) yılı martında enson olmak üzere gerçekte eskisine benzeyen ve ancak pek kısa bir tüzük tasarısı hazırlayarak ve bunda yukarıda anılan önergedeki başkanlık yetkisi konusuna değinmeden, anılan tasarıyı yüksek onaydan geçmek üzere bir yazıyla Nezaret katına sunmak, Harita Şubesi ile Heyetinin, harita alımı konusunda Genelkurmay Başkanlığının Oy'unu almak ve yalnız Harbiye Nezareti emirlerine bağlı kalmak üzere, bağımsız bir Harita Dairesine çevrilmesini dilemiştir. Bu yeni tasarı Nezaret evrakında bir süre bekleyerek işleme konduktan sonra daha çok haftalarca kartonlarda yatmak ve Harita Şubesinin arasına kovuşturması üzerine birer soru veya bir açıklama kenar yazısıyla daireden daireye gönderilmek sureti ile birbuçuk yıl kadar Genelkurmay, Ordu, Harp Okulu, Personel Dairesi, Saymanlıklar, Levazım ve üstelik Sağlık Daireleri arasında dolaştırılmış ve bu yavaş dolaştırmalar sırasında, asıl ilgili olan Harita Şubesinin düşünce ve oy'u aşağı yukarı hiç gözönüne alınmaksızın, bir takım bilgisizce değişikliğe uğratılmış. Kısacası beş yıldan beri yalnız olumsuz Alman istekleri nedeniyle yapılan birçok üzücü gecikmeler ve akılcı olmayan tartışmalardan sonra sonunda (1915) ekim'i başlarında belgelenecek Harbiye Nezaretinin kabul ve onayı alınarak yönetmelik biçiminde çıkarılmış ve durum Nezaret katının 28 ekim 1918 tarihli bir genelgesiyle bütün dairelere bildirilmiştir.

Ateşkesten sonra Harbiye Nezaretince yapılan ve uygulanan yeni teşkilatlanmada daireler arasına alınmış olan (Harita Dairesi) yönetmelik gereğince, herbiri birtakım posta ve bölümlerden oluşan Nirengi, Topoğrafya, İstikşaf, Kartoğrafya ve Merkez Şubeleriyle Daire Başkanlığına bağlı bir Harita Taburu ve üç sınıflı yatılı bir Harita Ahz-ve Tersim Mektebinden oluşması gerekirken, bununla birlikte Ordu dairesinden 12 nisan 1919 tarihleriyle gönderilen onaylı Harita Dairesi kadrosunda Harita Taburu, şimdiki mevcudunun azlığı nedeniyle, (Harita kıt'ası) ve Merkez Şubesi de yanlış bir anlam nedeniyle öteki daireler oranla (Başkanlık kalemi ve evrak) diye gösterilmiştir. Geçici kaydıyla gelen bu kadroya göre Harita Dairesinin kendisinin ve Harita Ahz ve Tersimi Okuluyla kıt'asının general üssubay, subay ve sivil personel mevcudu (140) kadar olup Okul ile kıt'ada (537) öğrenci, astsubay, onbaşı, ve erleri ve (327) baş hayvanı kapsamaktadır.

(12)-Eski Harita Şubesi tarafından, Avrupa ülkelerindeki yüzlerce yıllık Coğrafya Kurumlarının örgütleri ve teknik işleriyle işlemleri etraflıca incelenerek ve aynı zamanda Osmanlı Ülkesinin özel durumu hesaba katılarak yalnız uzmanlık ve deneye dayanarak kaleme alınmış ve sunulmuş olan yukarıda anılan tüzük tasarısı, anılan şubenin o konudaki düşünce ve görüşlerine bakılmaksızın Nezaret Dairelerince anlayışsız bir biçimde değiştirilmiş ve bozulmuş bulunduğu ve bununla beraber yine birçok gecikmeler ve zorluklarla ancak Nezaretce onaylı bir Talimatname biçimde çıkarılabilmiş olduğundan bu Talimatnamenin amaç ve gereksinmeye göre düzeltilip ve islahı ile uygun zamanda Tüzük biçiminde yüksek onaydan geçirilmesi Harita Dairesince ilkönce yapılması gereken görevlerdendir.

Bundan başka, on yıldan beri çeşitli ölçeklerde olarak alınmış ve yayınlanmış olan haritalar yalnız ülkenin savunmasına değil aynı zamanda öteki tüm sivil kuruluşlarla kentlerin gereksinmelerine de hizmet etmiş buldukları ve özellikle bundan sonra aşağı yukarı hepsinin bu yolda işe yarayacaklarından Harita Dairesinin yıllık harcamasının sadece Harbiye Nezaretine bütçesine yüklenmesi hiç bir zaman uygun bir iş değildir. Gerçekten; bundan sonra da bu yanlış yolda devam edilirse, bugün pek daraltılmış olan anılan bütçe, yalnız başına, Harita Dairesi kadrosunun ve bunun sonucu olarak da harita işlerinin genişleme ve gelişmesini istenilen derecede sağlayamayacağından, ülkenin en önemli gereksinmesi olan çeşitli haritaların alınması ve yayınlanması elbette çok ağır olarak ilerleyecek ve bundan da en çok ülkemiz yararı etkilenecek ve zarara uğrayacaktır. Bundan ötürü, önceden düşünülmemiş olan tüm vazgeçilmez gereksinimlere ilişkin, yukarıda anılan haritaların biran önce meydana geti-

rilmesi önemli gerektiğine ve bunu da ancak on yıllık denenmiş yapılarıyla başa çıkabilecek biricik teknik kurum Harita Dairesi olduğuna göre, onun yıllık harcamalarının tüm Nezaretler bütçelerine eklenecek ya da devletin genel bütçesine sokularak aktarılması ve ödenmesi gerekli olduğu adı geçen dairece gözönünde bulundurulmuş ve durum Bakanlar Kurulunca karar alınmak üzere gerekçesiyle birlikte bir yazı ile sonra Harbiye Nezaretine sunulmuş ve önerilmiştir. Gerçekten, ötedenberi Avrupa ülkeleri haritalarının alımı ve yayımlanması ile yükümlü olan Askeri Coğrafya Kurumlarının yıllık harcamaları da, yalnız askeri amaçlar için değil, kentlerin tüm gereksinimleri düşünülerek hesaplanarak ödenmiş ve ödene gelmiştir.

(13)- Eski Harita Şubesi ile Heyeti ve Harita Bölüğü önceleri Genelkurmay Dairesinin, (1909)'dan (1911) yılı (10) temmuz'una kadar, oturmakta olduğu Mercan'da bulunan Ali Paşa Konağında toplu halde bulunmaktayken bu konağın yanması üzerine Harita Şubesi bu daire ile birlikte, İtfaiye Kışlası batısındaki eski Askeri Hastane binasına, Harita Heyeti Süleymaniye yöresinde özel olarak kiralanan bir konağa taşınmış ve Harita Bölüğüde Kağıthane kasrı Hümâyunu eklentilerinden oluşan bir kaç binaya yerleştirilmiştir.

1912 de Balkan Savaşının çıkmasıyla Harita Heyeti subayları geçici olarak birliklere atanmış ve Harita şubesiyle Bölüğü yerlerinde kalmış ve adı geçen savaşın bitiminden sonra (1913) de Genelkurmay Harbiye Nezareti binasındaki Hünkâr Dairesine taşınınca yukarıda sözü edilen hastahanenin (18) oda dan oluşan üst katı tümüne yakını Harita Şubesiyle Heyeti bölümlerine verilmiştir.

(1914) yılı Birinci Dünya Savaşı Seferberliğinde, Harita Şubesinden bir bölümü ve Harita Heyetinden tüm subayların birliklere atanması ve gönderilmesi üzerine yukarıda anılan odalardan çoğu tekrar alınarak yalnız beş altısı şubeye bırakılmış ve Harita Bölüğü de taşıma hizmetlerinde kullanılmak üzere, seferber orduya verilerek, Kağıthane'deki bölük merkezinde ancak beş on er ile bir kaç hayvan kalmıştır.

Gerçi, yukarıda bildirildiği gibi, devletin Birinci Dünya Savaşına girmesinden sonra ve özellikle (1915)'den başlanarak Harita Heyeti ülkenin çeşitli savaş bölgelerinde üstün bir çabayla çalışmaya koyulmuş ve Harita Bölüğü yeniden kurulmuşsa da savaş durumu arazi üzerindeki işlerin aralıksız sürdürülmesini gerektirdiğinden, anılan heyet subaylarıyla Bölük üniteleri kış mevsimlerinde de elverişli

Harita Ahz-ü Tersimi (Alım ve çizimi) okulu
1919 — 1920 öğretim yılı öğrencilerinden bir kaç.

iklim ve havalardan yararlanarak çalışmak üzere aşağı yukarı hepsi yukarıda adı geçen bölgelerde bırakılmışlar ve 1918 yılı sonbaharına kadar İstanbul'a getirilmemişlerdir. Aslında Harita Şubesinin yerleşmiş olduğu 5-6 odayla Bölük için Şehzade Camii bitişiğinde kiralanmış olan küçük bir han yeterli büyüklükte olmadıklarından, Heyet ile Bölüğü kışları tümüyle getirtmek'te uygun değildi. Bundan başka kartoğrafyadaki subaylardan aşağı yukarı yarısının birliklere atanmış olması ve tersine kartoğrafya işlerinin eskiye oranla olağanüstü artması üzerine bir yandan mevcut'daki eksikliğin çoğaltılarak tamamlanması için gayri müsellâh 20 kadar kartoğraf memur alınmış ve öte yandan (1916)'da açılan (Harita Ahzü Tersimi Okulu) birinci yıl öğrencisi yersizlik yüzünden zorunluk karşısında yatusuz olarak şubenin bir çizim yerinde okutulup eğitilmiş bulunduğundan Harita Şubesi son derece sıkışık bir duruma gelmiş bulunmaktaydı.

Okul iki sınıf olunca yatılı olarak önce Kocamustafapaşa yönünde bir konağa ve bundan sonra Taksim Kilisesi yanındaki boş bir Ermeni Okuluna yerleştirilmiş ve buradayken üç sınıf üzerine düzenlenmiş (Harita Ahz ve tersimi mektebi) adını alarak üçüncü sınıf yönetmelik gereğince (1918) yılı ortalarında altı ay staj yapmak üzere eğitim birliklerine gönderilmiştir. Ateşkesten sonra Okul Pangaltı Harp Okuluna taşınmış ise de burasının İngilizler tarafından işgali üzerine istanbul yönüne geçilerek geçen kış Beyazıt'ta bulunan eski Karargâh'ı Umumi Komutanlığı binasında kaldıktan sonra ensonunda (1919) yıl baharında Şehzadebaşı semtinde kiralanmış bir konağa taşınmış ve ne yazık ki uzun uzadıya yer aranması ve birkaç kez bir yerden bir yere taşınması ve dersliklere sıra sağlanması ve benzeri gibi zorluklar ve engeller nedeniyle öğrenim tümüyle durmuş ve kesintiye uğramış olduğundan sınıf geçme sınavları yapılmamış ve öğrenciler buldukları sınıflarda kalmışlardır.

Kartoğrafya ve Basımevi Subayları Şevki Paşa ile bir arada 1916.

Harita Basımevi ve Fotoğrafhanesiyle Arşivin bulunduğu elverişsiz durumlar ve koşullarda ayrıca anılmağa değer. Eski Harita Müdüriyeti Dairesinin doğusunda bulunan Basımevi ve Fotoğrafhane gerçekten teknik koşullara uygun olmayan küçük bir bina içinde bulunup eskiden var olan gereçlere ek olarak (1916)'da Almanya'dan satın alınmış ve getirilmiş olan son sistem baskı ve fotoğraf makineleri ile bunlara ait parçalar da adı geçen binanın iç bölümünü büsbütün daraltmış ve bunlar arasında Fotoğrafhaneyi, sıkıntısız iş görülemeyecek derecede çok dar bir alet deposu durumuna getirmiştir. Harita Şubesi Müdürlüğü bu durumu daha önce düşünerek istenildiği gibi ayrı bir bina yapılması veya hiç olmazsa var olan binanın genişletilip islahı için (1915)'den beri Nezaret katına birçok kez başvur-

muşsa da bu önemli husus çeşitli nedenlerle Levazım Dairesince sonuçsuz bırakılmıştır. Geçen beş yıl içinde birçok emek ve paralar harcanarak Levazım Dairesince şurada burada gerekli ve gereksiz yeniden yapılmış ya da genişletilmiş olan çeşitli binalar gözönüne getirilince, Harita Basımevi ile Fotoğrafhanesinin eski durumunda bırakılmasına üzülmemek olanaksızdır.

Harita Arşivine gelince : Bu İtfaiye kışlası doğusunda bir çukur içine yapılmış ve bir kuyu derecesinde rutubetli taş bir bina olup on yıl öncesine kadar bayağı bir cephanelikten başka birşey değildi. Bunun içinde sayısı iki milyonu aşan basılmış ve basılmamış harita paftaları bulunmakta olup korunanlar bugün yalnız bu paftalar olsaydı rutubetin verdiği zarar bir dereceye kadar umursanmazdı. Ancak (1914) 'de Harita Şubesine ait odaların büyük bir bölümü alınarak şubeye ne yazık ki pek az oda bırakılmış olduğundan, birçok dakik ve dayanıklı geometri aleti ile birlikte Osmanlı Ülkesi nirengisinin temel hesapları ve özellikle arazi üzerinde türlü zahmetlerle alınmış binlerce haritaların asılları da hepsi zorunlu olarak anılan depo içine taşınmış ve konulmuş ve bugüne dek orada saklana gelmiştir: Bu durum gerçekten pek acıklıdır. Doğrusu on yıldan beri ülkeye 23 milyon kuruşa mal olmuş olan bu aletlerle hesapların ve özellikle harita asıllarının maddi ve teknik değerleri gözönüne getirilince bunların aşırı rutubet etkisiyle, karşı karşıya kaldıkları yitirilme ve yıpranmaya bırakılmış olmalarına acımamak olanaksızdır. İşte Eski Harita Şubesi bu acıklı sonuda ve düşünerek hiç olmazsa en değerli olan teknik alet ve belgeleri Devlet Müzesinde, her yönden güvenceli ve korumalı bir yere taşınmasını sağlamak amacıyla, savaş sırasında, önce özel olarak iki kez adı geçen müze müdürlüğüne başvurmuşsa da umulanın tersine ilgilenilmemiştir. Daha sonra aynı amaçla resmen Harbiye Nezaretine durum bildirilmiş, olumsuz yanıt alınmıştır. En sonunda resmi olmayarak Askeri Müzenin çok değerli müdürü Ferik (korg) Ahmet Muhtar Paşa'ya başvurulmuş Bilimi çok seven adı geçen tarafından olağanüstü iyi karşılanmışsa da bu müzede istenilen koşulları bulunduran elverişli bir yer bulunmamıştır.

Yukarıda kısaca anlatıldığı gibi, Eski Harita Şubesiyle Heyetinin ve Harita Bölüğüyle Okulunun son derece dağınık ve kurallara uygun olmayan binalarda bulunması yüzünden çekilen sıkıntılar (1916) yılı Harbiye Nezaretince bir aralık gözönüne alınır gibi olmuş ve anılan şubeye bağlanmak üzere Gümüşsuyu'nda Musuka-i Hümayun kışlasının Nizamiye kapısı sağındaki yanı verilme istenilmiş ise de bu yerde meydana getirilmesi gerekli görülen bir takım değişiklik ve bölüntülerin yapılması için yine Levazım Dairesi bir çok engel ve zorluklar çıkardığından bu iş de sonuçsuz kalmıştır.

Ferik (Korg) Ahmet Muhtar Paşa
"ALUS"
Askeri Müze Müdürü

Gerektiğinde İstanbul'da bağımsız bir Harita Dairesi Binası kurulup yapımı istenilirse, model kabul olunmak üzere, Harita Şubesi önceden, (Viyanalı Osmanlı Elçiliği Ateşemiliterliği aracılığıyla Avusturya Başkentindeki ünlü” Askeri Coğrafya Encümeni” binalarının planlarını getirtmişti. Şube Müdürlüğünün bu konudaki sürekli girişimleri üzerine (1918) yılı başlarında bir Harita Dairesinin kurulması kararlaştırılınca bu daire ile bağluları için Maliye nezareti gerisindeki iki arsa üzerine yukarıda adı geçen plânlara göre birer bina yapımı Harbiye Nezaretince uygun görülüp kabul edilmiş ve durum bu kez önemle Levazım Dairesine bir emirle aktarılarak bu dairece kamulaştırma ve yapım için gereken proje ve keşiflerin çizilip düzenlenmesine de başlanmışsa da savaş durumunun fenalaşması yapılan girişimin sonuçlanmasına engel olmuştur.

Harita Şubesi ile bağluları geçen ekim ayında resmen (Harita Dairesi)'ne dönüştürüp ateşkesten sonra bütün savaş yıllarında çeşitli cephelerde çalışan postalar merkeze döndükten sonra yer darlığı son dereceyi bulmuş ve bunun üzerine adı geçen daire başkanlığı (1914) yılında alınmış olan odalardan hiç olmazsa birkaçının geri verilmesini bir kaç kez istemişse de bu odalar verilmedikden başka üstelik bir kaç ay önce, artık varlığına gerek kalmamış gibi, Harita Dairesinin aşağı yukarı büsbütün dağılması bile düşünülmüştür.

Harita Dairesi on yıldanberi bin türlü zorluklar ve engeller arasında çalışmasıyla gereği gibi bir varlık göstermiş ve birçok yapıtlarıyla Orduya ve ülkeye gerçekten büyük hizmetler etmişken, bu ana kadar henedense bu kuruluşa birtürlü layık olduğu derecede değer verilmemiş ve özendirilmemiştir. Ondan yalnız iş beklenilmiş ve istenilmiş. Buna karşı tekniğin gereklerine uyularak iyi iş görmek ve gelişmek amacıyla istediği en önemli ve gerekli şeylere çoğunlukla kulak verilip ilgilenilmemiş, kısacası bu daire sanki yalnız evrak işlemleri aktarmasıyla uğraşan bayağı bir kurum imiş gibi sayılıp kabul edilerek onun nasıl olursa olsun herhangi bir yere tıklıp çalıştırılmasında hiçbir zaman sakınca görülmemiştir. İşte bunun için Harita Dairesinin beş şubesi ve yüzyirmiyi aşan teknik personeli de bu gün bilinen eski hastane binasının en kötü altı, yedi odasında nefes alamayacak derecede içiçe sıkışık bir durumda çalışmak durumunda kalmış ve bundan dolayı işler de doğal olarak istenilen süreklilik ve düzen içinde yürütülmemiştir. Osmanlı Ülkesine ait olmak üzere alınmış ve yayınlanmış çeşitli haritaları ateşkesten sonra incelemek için ellerine uygun zaman geçiren İngiliz ve Fransız Askeri Uzmanları ziyaretlerinde bir yandan işlerimizi olağanüstü değerli ve güzel bulup beğenirlerken öte yandan Harita Dairesi gibi yetişmiş teknik bir kurumun, Nezaretin öteki örgütleriyle karşılaştırılınca, pek fena koşullar altında bulunmasına şaşkınlık ve üzüntüyle bakmaktadırlar. Gerçekten; şimdiye kadar önemli önemsiz ve çoğunlukla mevcutları bize oranla pek sınırlı olmak üzere kurulmuş ve kurulmakta olan birçok kurullardan herbiri için gerek Nezaret binası içinde ve gerekse ona bağlı askeri binalarda geniş ve aydınlık birçok odalar ve benzeri yerler bulunup beğeniye değer biçimde döşenmiş ve ayrılmış bulunmasına karşın Harita Dairesi ile bağluları'na karşın şimdi bile yer konusunda gösterilmekte olan ilgisizliğe şaşmamak ve yerinmemek olanaksızdır.

Ülkenin gereksinme duyduğu çeşitli ölçekli haritalar bundan sonra askeri amaçlardan çok aşağı yukarı, yalnız kamu yararı düşüncesiyle, bir an önce alımı ve bitirilmesi gerekeceği ve bu önemli işin yapılabilmesi için Harita Dairesinden başka, kurulmuş herhangi bir teknik kurum bulunmadığı bilinirken bu dairenin halen bulunduğu acınacak durumda bırakılması her yönüyle doğru olmayıp zıddına onun istenildiği gibi iş görebilmesi için, önemli gereksinmelerinin zaman yitirilmeden devletçe düşünülmesi ve sağlanması gerekli olur. Bunun için de ne şimdiki siyasal bunalımlar ne de para bakımından büyük özverilere katlanmaya gerek olmayıp elverir ki; Harbiye Nezaretince Harita işlerine yaraşan ciddiyet ve hızla önem verilmiş olsun. Harita Dairesinin biran önce sağlanması gerekli olan vazgeçilemez gereksinmeleri şunlardır:

İlk önce, Dairenin Şubeleriyle Basımevi darlıktan, Okuluyla Birliği dağınkılıktan ve çok değerli belgeler ve aletleri rutubetten kurtarılması son derece önemli ve gerekli olup, bunun için, büyük para harcamaşına katlanarak ayrıca bir bina yaptırmaya, içinde bulunduğumuz sıkıntılı zaman uygun olmadığından bu şubelerle bağluları toplu olarak öncelikle Nezaret meydanı kuzeyindeki mevcut binalardan uygun görülen birisinin içine tümüyle yerleştirilir ya da birkaçı içine bölüm bölüm dağıtılabilir. Yalnız bugün anılan binalarda bulunup herhangi başka bir binaya taşınmasında hiçbir sakınca olmayan kimi örgütlerin oturmakta oldukları odaların önce boşaltılarak az bir harcamayla içinin onarım ve amaca göre değiştirilmesi ve işlâh edilmesi gerekeceği doğaldır.

İkinci olarak, her yönden eksik ve yetersiz olan Daire Yönetmeliği durumlar ve gereksinimler zamana göre düzeltilip, genişletilerek Padişah buyruğuyla tüzük biçiminde onaylatılması gerekli olup bu yapılmazsa mevcut teknik personelin, yükselme ve geçimlerini sağlama kaygısıyla, uzmanlıkları içinde veya başka biçimde bir iş bularak isteğiyle işinden ayrılıp birer ikişer çıkacakları ve bunların yerlerine istekli olan da bulunamayacağı cihetle, yalnız Türk çocuklarının girişimleri sonucu olarak gereği gibi yetişmiş ve varlığını kanıtlamış bir teknik kurumun dağılacağı ve daha sonra devletin harita işlerini çok pahalı ve ağır koşullarla yabancı kurumlara vermek zorunda kalacağı kuşkusuzdur.

Üçüncü olarak, olağanüstü azaltılmış olan Harbiye Bütçesi başlı başına Harita Dairesi kadrosunun gerektiği kadar genişletilmesine ve harita işlerinin istenildiği biçimde genişleme ve gelişmesine hiçbir zaman elverişli olmadığından ülkenin aşırı derecede gereksinim duyduğu çeşitli haritaların olabildiği kadar hızla alınması ve bitirilmesi devletçe gerekli görüleceğinden, adı geçen daire yıllık harcamalarının ya bütün Nezaretler bütçelerine ortaklaşa konması ile ödenmesi ya da genel bütçede ayrı bir bölüm oluşturması önemli işlerden olup bu konuda parasal olacak ılımlı özverilerin, çıkan haritaların satışı ve kamu yararı adına sağlayacakları büyük yararlarla, yavaş yavaş ödeneceği ve giderileceği meydandadır.

1919 YILI

Geçen yıl ateşkes'ten sonra çeşitli bölgelerde çalışan Nirengi, Topoğrafya ve İstikşaf Postaları İstanbul'a getirilmiş ve yalnız (1/25.000) ölçeğiyle İzmir ve yöresinin düzenli haritasını almakta olan iki topoğraf postası işlerini sürdürmek üzere arazide bırakılmıştı. Bu yıl içinde, bir yandan Yunan işgali üzerine, anılan iki posta ne yazık ki geri dönmek zorunda kaldığı gibi öte yandan siyasi durumun karışmasından doğan iç güvensizlik ve özellikle çalışma için yeteri kadar erlerin verilmemesi ve beslenme konusunda olağanüstü zorluklar ve engeller olması nedeniyle ülkenin başka yörelerine de arazi çalışmaları için şimdiye kadar postalar gönderilmesine olanak bulunamamıştır.

İşte, olayların gelişmesini bekleyerek durum olduğu gibi anlatılmıştır. 15 Ağustos 1919

Harbiye Nezareti (M.S.B.)
Harita Dairesi Başkanı
Tuğgeneral
Mehmet Şevki

NOT: (1) Bu kitabın I. ve II nci bölümlerinde Harita Genel Müdürlüğünün nüvesini oluşturan Taksimi Arazi (Geodezi) Komisyonu, Harita Hey'eti Askeriyesi, Harita Heyeti, Harita Komisyonu adıyla geçen kuruluşlar birbirinden ayrı kuruluşlar olmayıp, tek bir kuruluşun zamanla değiştirilen adlardır. Bundan önce yayınlanan yapıtlarda (Harita Komisyonu) olarak alınmıştır.

- (2) Çeşitli kuruluşların ve ünvanların oğünkü deyimleri aynen alınmıştır.
- (3) Harita, Belge, Fotoğraf ve Kimlik çizelgeleri derlenerek yapıta eklenmiştir.

**1914 YILI TEŞKİLÂTINDA BAŞKOMUTANLIK KARARGÂHINA BAĞLI HARİTA
ŞUBESİYLE HARİTA HEYETİNİN YÖNETİCİ VE SUBAYLARININ KİMLİKLERİ**

(1914 YILI ORDU SALNAMESİNDEN DERLENMİŞ VE GELİŞTİRİLMİŞTİR.)

Harita Şubesi Md. :

Tuğg. Mehmet Şevki Paşa (Korg. ÖLÇER) İSTANBUL (302-4)
P. Yzb. Mazlum İSTANBUL (316-365) Mülhak

**KARTOĞRAFYA
BÖLÜMÜ :**

P. Yzb. (Hrt. Yb.)	Sami KUTSAL	KOCAMUSTAFAPAŞA	(311-C-67)	
Sv. Yzb. (Hrt. Bnb.)	Tahsin	DİYARBAKIR	(311-C-31)	Deniz Ressamı ve musikişinas
P. Yzb.	Ali NAKİ	BATUM	(313-414)	
P. Yzb.	Ali	ÇARŞAMBA	(314-114)	
Sv. Yzb. (Yb.)	Hacı Hamit KAÇMAZ	DAĞISTAN	(314-70)	
Sv. Yzb.	M. Ali	-	(315-43)	
P. Yzb. (Hrt. Bnb.)	A. Rıza	ÜSKÜDAR	(316-245)	
P. Yzb.	Nuri GÖL	AMASYA	(317-120)	
P. Yzb. (Hrt. Alb.)	Rıfki TOZAN	GEDİKPAŞA	(317-74)	
P. Yzb. (Hrt. Bnb.)	Sadrettin AKBAL	BEŞİKTAŞ	(317-215)	
P. Yzb.	Yusuf KEMAL	ERZURUM	(318-144)	
P. Ütgm.	Osman Nuri	İSTANBUL	(319-88)	
P. " (Hrt. Yb.)	Ahmet Cemal	SOFULAR	(320-511)	
P. " (Hrt. Yb.)	Mehmet Azmi DURLUPINAR	HASEKİ	(321-39)	
P. " (Hrt. Yb.)	İrfan KİLELLİOĞLU	BALIKESİR	(321-497)	
P. " (Hrt. Yb.)	Edip	KOCAMUSTAFAPAŞA	(321-445)	
P. " (Hrt. Yb.)	Kemalettin ERMAN	SARIKEZ	(321-546)	
P. " (Kd. Yzb.)	Osman	YEDİKULE	(322-328)	
Sv. " (Kd. Yzb.)	Fehmi	KAVAK	(322-115)	
P. " (Hrt. Yb.)	Kâzım	BANDIRMA	(323-50)	
P. " (Hrt. Yb.)	A. Hulusi SUBAŞI	BURSA	(323-237)	
P. " (Hrt. Yb.)	Mustafa Fevzi	KOZAN	(324-68)	
Top. " (Hrt. Alb.)	Mehmet Arif	ÜSKÜDAR	(325-3)	
Top. " (Hrt. Alb.)	Reşit	ÜSKÜDAR	(326-9)	
Sv. " (Hrt. Alb.)	Fuat ÖZBALKAN	EDİRNE	(326-27)	
P. Tgm. (Hrt. Yb.)	M. Nedim ÇEVİKEL	KOCAMUSTAFAPAŞA	(328-B-156)	
P. " (Hrt. Bnb.)	Nail TURA	YEDİKULE	(328-C-64)	

**FOTOĞRAFHANE
BÖLÜMÜ :**

P. Bnb.	Osman	İSTANBUL	(300-46)	Emekli olarak görevli
P. Yzb.	Ahmet TEVFIK	ESKİŞEHİR	(312-157)	

KÜTÜPHANE :

P. Yzb.	Mustafa	SELANİK	(316-20)
P. Ütgm.	Şevket	İSTANBUL	(320-137)
P. Ütgm.	Akif	AKSARAY	(323-431)

HARİTA HEYETİ (KOMİSYONU)

Başkan :	Harita Şubesi Müdürü	Mehmet Şevki Paşa	(302-4)	Kurmay
Top.	Hüseyin HÜSNÜ	İNEBOLU	(321-23)	
Sanayi Tgm.	Ahmet	BABAESKİ	(318-75)	

NİRENGİ BÖLÜMÜ

Müdür : Top. Alb. Neşet DEMİRTAŞ ÜSKÜDAR (303-5)

NİRENGİ ARAZİ BİRLİK K. LARI (Posta Başlılar)

P. Bnb. (Hrt. Alb.)	Adem Vasfi YARADANAKUL	MANASTIR	(314-22)	Kurmay
P. Yzb.	Ahmet Fuat	BAĞDAT	(319-25)	Kurmay
İs. Bnb. (Yb)	Rüştü	KONYA	(310-1)	
P. Bnb. (Hrt. Alb.)	A. Şemsettin EGEMEN	CERRAHPAŞA	(310-137)	Ressamdır.

NİRENGİ SUBAYLARI

P. Bnb. (Hrt. Alb.)	Salih	İSTANBUL	(308-33)	
İs. Yzb.	Hamit CEZMİ	ÜSKÜDAR	(314-4)	
İs. Yzb. (Hrt. Alb.)	A. Nuri DENKMEN	SULTANAHMET	(321-3)	Kurmay
Top. Yzb. (Hrt. Alb.)	Fehmi	SİVAS	(313-B-18)	
P. Yzb. (Hrt. Bnb.)	Nuri ZOREL	KAYSERİ	(315-79)	
P. Yzb.	Mehmet HAMDİ	AYASOFYA	(315-54)	
P. Yzb. (Hrt. Alb.)	Galip BÜYÜKKONAKÇI	BALIKESİR	(316-31)	
P. Yzb.	Hüseyin Avni	TİREBOLU	(316-36)	
Top. Yzb. (Hrt. Yb.)	Remzi ERGÜDER	İSTANBUL	(318-26)	
P. Yzb. (Hrt. Yb.)	Necati ARAYICI	ÜSKÜDAR	(318-288)	
P. Ütğm. (Hrt. Alb.)	Muharrem Cevat GÖNENÇ	MANASTIR	(319-331)	

TOPOĞRAFYA BÖLÜMÜ

Müdür : Top. Yb. (Alb.) Cemaleddin BAKIRKÖY (310-Kale Top-1) Kurmay Mühendis

TOPOĞRAFYA ARAZİ BİRLİK K. LARI (Posta Başlıları)

P. Yzb. Hrt. Bnb.)	Abdurrahman KUTUN	İSTANBUL	(313-104)	
P. Yzb. (Bnb.)	Seyit Mehmet	İSTANBUL	(312-34)	Şehit
P. Yzb. (Hrt. Alb.)	İsmail Hakkı TAYLAN	BURSA	(312-171)	
P. Yzb. (Hrt. Yb.)	İbrahim Ethem GÜVENİR	SELİMİYE	(316-68)	
P. Yzb. (Hrt. Alb.)	Hüseyin Niyazi	KABASAKAL	(316-218)	

TOPOĞRAFYA SUBAYLARI

P. Yzb. (Hrt. Alb.)	Sadık GÖKTUNA	VIDİN	(311-C-222)	Ressamdır.
P. Yzb.	Mehmet Fuat	İSTANBUL	(313-100)	
P. Yzb. (Hrt. Yb.)	İsmail Hakkı GÜRÜZ	ÇORUM	(313-478)	
P. Yzb.	Mustafa Nazmi	ŞAM	(314-157)	
P. Yzb. (Hrt. Alb.)	M. Celâleddin ERBAŞLAR	SAN'A	(314-314)	
P. Yzb.	Mehmet Tefvik	İHSANİYE	(314-91)	
P. Yzb.	Sabri	SALKIMSÖĞÜT	(315-112)	
P. Yzb. (Hrt. Alb.)	M. Feridun TARGAL	İSTANBUL	(317-35)	
P. Yzb. (Hrt. Bnb.)	O. Veysi TÜMSOY	AŞIKPAŞA	(317-427)	Ressamdır.
P. Yzb. (Hrt. Yb.)	Salih ÇİZGEN	BOSNA	(317-281)	
P. Yzb. (Hrt. Bnb.)	İ. Nail ÜLKÜMEN	KAFKASYA	(318-70)	
Top. Yzb. (Hrt. Alb.)	Feridüttin BİRDİNÇ	ESKİZAĞRA	(320-10)	
P. Ütğm.	İsmail Hakkı	ZİNCİRLİKUYU	(319-224)	
P. Ütğm. (Hrt. Yb.)	Mustafa Zekâi	BEŞİKTAŞ	(322-110)	
P. Ütğm. (Hrt. Yb.)	A. Mithat BAYRI	SELANİK	(319-173)	
P. Ütğm.	İsmail Hakkı	ŞUMNU	(319-441)	
P. Ütğm. (Hrt. Alb.)	Muhittin ERGÜVEN	NİŞANTAŞI	(320-386)	
P. Ütğm. (Hrt. Alb.)	Mehmet Halit TEKMEK	ARAPKİR	(323-7)	
Sv. Ütğm. (Hrt. Alb.)	Bekir Fevzi TONGUÇ	SİVAS	(320-38)	
P. Ütğm.	Mehmet Sait	HASKÖY	(321-97)	

P. Ütgm. (Hrt. Alb.)	Cemâl YAZICI	ÜSKÜDAR	(322-212)	
P. Ütgm. (Hrt. Yb.)	H. Mehmet Şükrü BAYKA	DAĞISTAN	(322-43)	Arazide şehit olmuştur.
P. Ütgm.	Hilmi	ABBASAĞA	(322-63)	
P. Ütgm. (Hrt. Bnb.)	Hasan Sabri SÖYLER	SALACAK	(322-358)	
P. Ütgm.	Fuat	ÇEŞME	(323-154)	
P. Ütgm.	Sıtkı	SARIGÜZEL	(323-37)	
P. Ütgm. (Hrt. Yb.)	Ali Rıza BEYAZIT	BEYAZIT	(323-468)	Ressamdır.
Sv. Ütgm. (Hrt. Yb.)	Nüzhet ŞENTÜRK	BAĞLARBAŞI	(323-15)	
Sv. Ütgm. (Hrt. Alb.)	Hasan Sırrı PAK	SEREZ	(323-6)	
P. Ütgm. (Hrt. Alb.)	Selâhattin DÜZGÜNOĞLU	AHMEDİYE	(324-217)	Ressamdır.
P. Ütgm. (Hrt. Yb.)	Ahmet Eyüp	KUMKAPI	(321-608)	

İSTİKŞAF BÖLÜMÜ

Müdürü : Top. Yb. (Hrt. Yb.)	Mahmut	MANASTIR	(303-4)

İSTİKŞAF ARAZİ BİRLİK K. Posta Başlıları)

P. Bnb. (Hrt. Bnb.)	Alâattin	ÜSKÜDAR	(309-40)
P. Yzb. (Hrt. Alb.)	Mehmet Rifat AKYÜZ	KAZANCILAR	(317-320)

İSTİKŞAF SUBAYLARI

P. Yzb. (Hrt. Alb.)	Sadrettin SEVEN	BEYLERBEYİ	(311-C-184)	
P. Yzb. (Hrt. Alb.)	Tahir ANGÜN	ÇORLU	(314-356)	
P. Yzb. (Hrt. Bnb.)	Hasan Tahsin	İSTANBUL	(319-325)	
P. Yzb. (Hrt. Alb.)	Ahmet Kadri FER	ŞUMNU	(319-489)	
P. Ütgm.	Mehmet Sait	MALATYA	(321-173)	
P. Ütgm. (Yzb.)	Ali Rıza	ARAPKİR	(322-160)	
P. Ütgm. (Hrt. Alb.)	Hüseyin Hüsnü BEŞLİOĞLU	BEŞİKTAŞ	(322-171)	
P. Ütgm. (Yzb.)	İsmail Hakkı	HUBYAR	(322-79)	
P. Ütgm. (Hrt. Alb.)	Cemâl KANBAY	GALATA	(323-109)	
P. Tgm. (Hrt. Bnb.)	Ahmet	NEVŞEHİR	(325-250)	
P. Tgm. (Hrt. Yb.)	İbrahim Ethem HOŞRIK	HARPUT	(326-17)	
P. Tgm.	Ahmet FEYZİ	MANASTIR	(326-1)	
P. Tgm. (Hrt. Yb.)	Mehmet Sait ÜÇER	ÇEMİGEZEK	(326-33)	
P. Tgm. (Hrt. Alb.)	Ahmet Fennî İŞİN	TRABZON	(326-144)	Ressamdır.
P. Tgm. (Hrt. Yzb.)	Hilmi SOYDAN	EYÜP	(326-199)	
P. Tgm. (Hrt. Bnb.)	Ahmet Niyazi OTMANBÖLÜK	ÇANAKKALE	(328-B-5)	
P. Tgm. (Hrt. Alb.)	Haşim NİŞ	MANASTIR	(328-B-64)	
P. Tgm. (Org.)	Hasan Fehmi ATAKAN	HEREKE	(328-B-9)	Kurmay.
P. Tgm. (Hrt. Bnb.)	Sadi ERYAŞA	ELMALI	(328-B-149)	
P. Tgm.	Nizamettin	SAPANCA	(328-B-88)	
Top. Tgm.	Ali Rifkı	EYÜP	(328-B-16)	Ressamdır.
P. Tgm. (Alb.)	Mustafa Hilmi ORAY	SOFULAR	(328-C-28)	Kurmay.
P. Tgm. (Hrt. Yb.)	Mehmet Bahri BOZDAĞ	BURSA	(328-C-72)	
P. Tgm.	Mehmet Yahya	TRABZON	(328-C-172)	
P. Tgm.	İhsan	SÜTLÜCE	(328-C-176)	

HARİTA BÖLÜMÜ

P. Yzb.	Nüzhet	ARAPKİR	(315-80)

AVRUPAYA ÖĞRENİME GÖNDERİLMİŞ SUBAYLAR

Sv. Yzb. (Hrt. Bnb.)	Haydar UZEL	YANYA	(317-15)	
P. Yzb. (Hrt. Bnb.)	Ahmet Cevdet	HARPUT	(318-91)	
P. Yzb. (Hrt. Yb.)	Mahmut Nedim ZAPÇI	MALATYA	(322-26)	Mümtaz 2 nci dönemden 8 nci döneme kadar Malatya Milletvekilliği yapmıştır.

YANLIŞ–DOĞRU ÇİZELGESİ

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
1	20	anıtlanmış	anılaşmış
5	3	ölmştir	ölmüştür
5	5	genereal	general
5	10	Pahişah	Padişah
6	6	barıkıldığı	bırakıldığı
6	7	uzmanlarda	uzmanlar da
11	20	Von ber Trap	Von Bertrab
11	27	Prof. Wertbrecht	Prof. Weitbrecht
12	3	Von ber Trap	Von Bertrab
12	12	Von ber Trap	Von Bertrab
12	17	Von Bernab	Von Bertrab
12	20	1918	(yıl 1918)
16	28	1917 yıl	1917 yılı
17	5	Şovelye	Şövalye
18	3	Harp Madalyası	Harp Madalyası Beratı
18	5	hak. etmedim.	hak etmedim”
34	11	Baş Makeyincisi	Başmabeyincisi
36	14	haritlar	haritalar
36	21	alcak	alçak
36	22	cok	çok
37	9	tarfindan	tarafından
38	24	har, ta	harita
42	15	Bnb. Na	Bnb. Nail ÜLKÜMEN
43	5	UGURMAN	UĞURMAN
47	35	bağlanması, için	bağlanması için,
48	16	gib	gibi
48	22	ugulama	uygulama
48	31	bilim!erde	bilimler de
49	18	yanlız	yalnız
53	11	BARASIYEN	BARİSİEN
53	33	Mıstırralar	Mıstıralar
54	9	(ı)	
54	17	vuruşla	vuruşlu
56	32	(1910) da ve	(1910) da
56	33	BRONZAR FON Şillendorf	BRONSART VON Schellendorff
57	24	Ali Paşa	Âli Paşa
58	11	alemine	âlemine
61	10	içişleri	iç işlerinin
61	11	zaman	zamana

YANLIŞ – DOĞRU ÇİZELGESİ

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
62	36	ve Avusturya ve Avusturya – Macaristan	ve Avusturya – Macaristan
64	14	Çanakkele	Çanakkale
69	19	(FONBERTERAP)'ın	(VON BERTRAB) 'ın
69	32	(FONDERTERAP)	(VON BERTRAB)
69	39	(KUNT)	(KNOT)
69	42	düşürülmüştür.	getirilmiştir.
70	5	yapılmış	yapılış
70	25	(Deyr-ez-zor)	(Deyrizor)
71	44	harcanan paralar	harcanan paraların
72	1	ödentilerini	ödeneklerini
73	41	üzüre	üzere
73	42	ölçekte	ölçekli
74	Yan satır	yüzlere	yüzlerce
75	26	onayı olarak	onaylanarak
75	30	girişimiyle	girişimde
76	8	Avusturya, Macaristan	Avusturya – Macaristan
76	19	işlemlirinin	işlemlerinin
76	44	yarı	yani
77	2	zorlanmasıyla	zorlanmasıyla
77	22	(1915)	(1918)
77	28	Tersim	Tersimi
77	36	etrafınlca	etrafıca
77	41	islah	ıslah
77	46	Nezariti	Nezaretı
78	10	Ali Paşa	Âli Paşa
78	18	katı	katının
79	8	(Harita Ahzü Tersimi Okulu)	(Harita Tersimi Mektebi)
79	17	(1919) yıl	(1919) yılı
79	22	koşullarda	koşullar da
79	23	Harita Müdüriyeti	Hassa Müşiriyeti
79	29	islahı	ıslahı
80	16	sonuda ve	sonu da
80	27	Musuka-i Hümayun	Muzika-i Hümayûn
81	34	bağlıları'na karşın	bağlılarına karşı
81	44	hızla	hızlılığa
81	52	islah	ıslah
Ek-1 haritada		paftalar gösteri dizisi	paftaları gösterir dizin
EK-2 haritada		gösterir dizin	gösterir dizin
EK-2 haritada		Deyrizar	Deyrizor